

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů

Plzeň 2022

Martin Pech

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Martin PECH**
Osobní číslo: **R17M0236P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů**
Zadávací katedra: **Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Historický exkurz
3. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů
4. Komparace se zahraniční právní úpravou
5. Úvahy de lege ferenda
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- BĚLINA, Miroslav, PICHRT, Jan. Pracovní právo. 7. doplněné a podstatně přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-667-8.
- CHROBÁK, Jiří. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2.
- KOPECKÝ, Martin. Správní právo: obecná část. Praha: C.H. Beck, 2019. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-727-9.
- MATES, Pavel, ŠKODA, Jindřich, VAVERA, František. Veřejné sbory. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-572-4.
- TOMEK, Petr. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou. Olomouc: ANAG, 2007. Právo (ANAG). ISBN isbn:978-80-7554-234-2.
- TOMEK, Petr. Slovník služebního poměru. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2.
- TOMEK, Petr, NOVÝ, Karel. Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Michal Dittrich, Ph.D.**
Katedra pracovního práva a práva sociálního
zabezpečení

Datum zadání diplomové práce: **6. března 2021**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2022**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jarmila Pavlátová, CSc.
vedoucí katedry

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů vypracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Líšně dne 22. 3. 2022

.....

Martin Pech

Poděkování:

Tímto bych chtěl poděkovat Mgr. Michalu Dittrichovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 HISTORICKÝ EXKURZ.....	3
3 ZÁKON O SLUŽEBNÍM POMĚRU PŘÍSLUŠNÍKŮ BEZPEČNOSTNÍCH SBORŮ	6
3.1 OBECNÁ USTANOVENÍ.....	7
3.1.1 Předmět úpravy a rozsah působnosti	7
3.1.2 Služební funkcionář a vedoucí příslušník	7
3.1.3 Evidence volných služebních míst a systemizace	7
3.1.4 Služební předpis	8
3.1.5 Místo služebního působiště	9
3.1.6 Služební hodnost a hodnostní označení	10
3.1.7 Druhy služebního poměru	11
3.1.8 Zkušební doba	12
3.1.9 Služební zkouška	13
3.2 VZNIK A ZMĚNY SLUŽEBNÍHO POMĚRU.....	14
3.2.1 Předpoklady k přijetí do služebního poměru	14
3.2.2 Přijímací řízení	16
3.2.3 Obsazování služebních míst	18
3.2.4 Převedení na jiné služební místo	21
3.2.5 Zálohy	22
3.2.6 Převelení	24
3.2.7 Služební cesta	25
3.2.8 Studijní pobyt	26
3.2.9 Zastupování na jiném služebním místě	26
3.2.10 Zproštění výkonu služby	26
3.3 SKONČENÍ SLUŽEBNÍHO POMĚRU	27
3.3.1 Zrušení služebního poměru ve zkušební době	28
3.3.2 Propuštění	28
3.4 ZÁKLADNÍ POVINNOSTI PŘÍSLUŠNÍKA A OMEZENÍ JEHO PRÁV	31
3.4.1 Základní povinnosti příslušníka	31
3.4.2 Omezení práv příslušníka	33

3.5 KÁZEŇSKÉ ODMĚNY A KÁZEŇSKÉ TRESTY	34
3.5.1 Kázeňské odměny	34
3.5.2 Kázeňské tresty	35
3.6 DOBA SLUŽBY A SLUŽEBNÍ POKOTOVOST	36
3.6.1 Rozvržení doby služby	37
3.6.2 Služba přesčas	39
3.6.3 Dny pracovního klidu a služba ve svátek	39
3.6.4 Služba v noci	40
3.6.5 Pružná doba služby	41
3.6.6 Přestávky ve službě	42
3.6.7 Služební pohotovost	43
3.7 DOBA ODPOČINKU.....	43
3.7.1 Nepřetržitý odpočinek	43
3.7.2 Dovolená	44
3.8 SLUŽEBNÍ VOLNO	45
3.8.1 Služební volno při překážkách z důvodu obecného zájmu	46
3.8.2 Služební volno při důležitých osobních překážkách	46
3.8.3 Služební volno při výběrovém řízení a k získání odborného požadavku	47
3.8.4 Služební volno při studiu	47
3.9 PODMÍNKY VÝKONU SLUŽBY	49
3.9.1 Péče o příslušníky	49
3.9.2 Zdravotní, osobnostní a fyzická způsobilost příslušníka	50
3.9.3 Ozdravný pobyt	51
3.9.4 Nemocenské pojištění, mateřská a rodičovská dovolená	52
3.9.5 Bezpečnost a ochrana zdraví při výkonu služby	52
3.10 NÁHRADA ŠKODY	53
3.10.1 Předcházení škodám	54
3.10.2 Odpovědnost příslušníka za škodu	55
3.10.3 Odpovědnost bezpečnostního sboru za škodu	57
3.11 SLUŽEBNÍ PŘÍJEM	59
3.11.1 Základní tarif	61
3.11.2 Příplatek za vedení	62
3.11.3 Příplatek za službu v zahraničí a za sportovní reprezentaci	63

3.11.4 Zvláštní příplatek	63
3.11.5 Osobní příplatek	64
3.11.6 Stabilizační příplatek	65
3.11.7 Odměna	66
3.12 VÝSLUHOVÝ PŘÍSPĚVEK A ODCHODNÉ.....	66
4 KOMPARACE SE ZAHRANIČNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVOU.....	68
4.1 PŮSOBNOST	68
4.2 DRUH, VZNIK A ZMĚNY SLUŽEBNÍHO POMĚRU, SLUŽEBNÍ DISCIPLÍNA	69
4.3 DOBA SLUŽBY, DOBA ODPOČINKU A DOVOLENÁ	72
4.4 SLUŽEBNÍ PŘÍJEM A VÝSLUHOVÉ NÁROKY.....	73
5 ÚVAHY DE LEGE FERENDA	75
6 ZÁVĚR.....	79
RESUMÉ.....	81
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	82

Seznam použitých zkratk:

HZS	Hasičský záchranný sbor České republiky
LZPS	Listina základních práv a svobod
NSS	Nejvyšší správní soud
PČR	Policie České republiky
PZ	Policejní sbor Slovenské republiky
SŘS	Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
SZP	Zákon č. 311/2001 Z. z., zákoník práce
ZP	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZSP	Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů
ZStSI	Zákon č. 73/1998 Z. z., o státní službě příslušníků Policejního sboru, Slovenské informační služby, Sboru vězeňské a justiční stráže Slovenské republiky a Železniční policie

1 Úvod

Uvažujeme-li obecně o obsahu pojmu kvalita lidského života, můžeme sem bezpochyby zahrnout kategorie jako zdraví, sociální status, sociální jistoty (bydlení, zaměstnanost, odměna za práci), vzdělávání, soulad osobních a skupinových potřeb a hodnot nebo životní prostředí. Velmi významnou kategorií v tomto výčtu prezentuje bezpečnost ve smyslu vnímání stavu (ať již jednotlivcem či různě definovanými skupinami) jako neohrožujícího samotný život, plánování a realizaci životních cílů, hodnot a postojů.

Prioritní roli v oblasti bezpečnosti hrají pro své specifické a náročné poslání bezpečnostní sbory státu. Je proto zásadní, jak kvalitní právní úpravou je jejich náročná činnost ošetřena, mimo jiné i pro podporu motivace příslušníků k setrvání ve služebním poměru. Jak uvádějí pravidla personálního managementu, lidské zdroje jsou tím nejcennějším, čím jakákoli instituce disponuje, neboť jsou to právě ony, které mají schopnost uvádět do pohybu zdroje materiální, neživé.

Toto téma je nadčasové, na aktuálnosti však nabývá i vzhledem ke zvyšujícím se požadavkům na kompetence bezpečnostních složek ke zvládnutí náročných životních situací a celospolečenských (globálních) problémů a konfliktů.

Řešení vyžaduje rovněž zvyšující se průměrný věk příslušníků, nedostatečné počty nově naborovaných uchazečů a s tím související prohlubování podstavu v rámci jednotlivých bezpečnostních sborů. Současná právní úprava služebního poměru je údajně samotnými příslušníky vnímána jako nefunkční a zastaralá, což má být důvodem jejího nahrazení zcela novým zákonem s účinností od 1. ledna 2024.¹

Diplomová práce si klade za cíl popis a zhodnocení právní úpravy zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, jenž komplexně zakotvuje tento specifický státně zaměstnanecký vztah. Ačkoliv hmotněprávní úprava služebního poměru spadá do oblasti pracovního práva, lze v ní spatřovat vzhledem ke své veřejnoprávní povaze mnohé odlišnosti. Na základě rozboru samotného zákona, studia odborné literatury a souvisejících soudních rozhodnutí tak bude zkoumáno, zdali tato právní úprava dostatečně reflektuje

¹ Unie bezpečnostních složek. *Jednání odborových organizací u ministra vnitra* [online]. 2022 [cit. 10.02.2022]. Dostupné z: <https://uniebs.cz/2022/02/02/jednani-odborovych-organizaci-u-ministra-vnitra/?fbclid=IwAR2N29ze3AwoHz8Jdg5sQ0P3BvPhzKnbHgQKqk0IiKh3LzreP8WVH5xP2w>.

specifický charakter činností vykonávaných příslušníky bezpečnostních sborů, a zda tak vytváří podmínky pro koncepci služebního poměru coby celoživotního perspektivního povolání. V rámci vybraných institutů bude rovněž poukázáno na některé nedostatky současné právní úpravy a bude naznačeno jejich možné budoucí legislativní řešení.

K výběru tohoto tématu mě především vedl můj dlouhodobý zájem o problematiku právní úpravy služebního poměru ve světle zákona č. 361/2003 Sb., jenž se svou působností přímo dotýká příslušníků sedmi bezpečnostních sborů České republiky. I přesto mu však v rámci odborné veřejnosti, vyjma obecných témat věnujících se samotné povaze služebního poměru, není věnována větší pozornost.

Diplomová práce se předmětnou právní úpravou zabývá ve čtyřech kapitolách. V první kapitole stručně popisuji její historický vývoj na našem území. V navazující druhé stěžejní kapitole se poté již zabývám seznámením s vybranými instituty služebního poměru de lege lata a jejich rozbořem. Ve třetí kapitole využiji metodu komparace se zahraniční právní úpravou služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů Slovenské republiky. Ve čtvrté kapitole metodou syntézy propojuji informace a poznatky získané z předešlých kapitol práce a navrhuji možný budoucí směr legislativního vývoje de lege ferenda.

2 Historický exkurz

Právní úprava služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů jako specifického státně zaměstnaneckého vztahu prošla na území České republiky historicky dlouhým a poměrně komplikovaným vývojem.

Na území předválečného Československa byl veřejnoprávní charakter státní služby nejprve upraven recipovaným zákonem č. 15/1914 ř. z., o služebním poměru státních úředníků a státních sluhů (služební pragmatika). Tento zákon upravoval současně státní službu úředníků i služební poměr příslušníků tehdejších veřejných ozbrojených sborů. Zákon byl na svou dobu zpracován velmi precizně, přičemž stanovoval poměrně přísné podmínky kvalifikace pro ustanovení do služebního poměru. Již ve své době zapovídal například až na výjimky výkon vedlejších zaměstnání. Na druhou stranu nicméně státní služební poměr poskytoval jistotu kariérního a platového růstu a taktéž nárok na vyměření výslužného na základě platu.

V následujícím období upravoval některé záležitosti služebního poměru zákon č. 299/1920 Sb., o četnictvu, přijatý v roce 1920. Nejednalo se však o příliš rozsáhlou právní úpravu a více než polovina z jeho 27 paragrafů byla věnována organizaci výkonu služby četnictva, zejména přijímání uchazečů k četnictvu a jejich propouštění. Několik let poté se Národní shromáždění Československé republiky usneslo na již rozsáhlejší a propracovanější zákonu č. 153/1923 Sb., kterým se upravují některé služební poměry četnictva a některé četnické požitky, zejména odpočivné a zaopatřovací. Na tento zákon navázal až v poválečném období, tedy více než po dvaceti letech, zákon č. 149/1947 Sb., o národní bezpečnosti, jenž upravoval zejména předpoklady přijetí uchazečů ke sboru, služební postavení příslušníků a jejich propouštění. Zajímavostí je, že tento zákon vedle služebního poměru navíc současně upravoval i samotnou organizaci SNB. Jen po několika měsících došlo k jeho derogaci novějším zákonem č. 286/1948 Sb., o národní bezpečnosti, který však byl koncipován velmi obdobně. Následnou novelizací byla zrušena ustanovení týkající se služební přísahy, absolvování zkušební doby, propouštění ze služebního poměru a povolování uzavření sňatku. Tyto záležitosti byly dále upraveny nařízeními ministra vnitra, tedy podzákonnými právními předpisy.

Novou koncepci a sjednocení právních poměrů všech zaměstnanců přinesla v roce 1950 účinnost zákona č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech

státních zaměstnanců. Tímto aktem došlo k pozbytí platnosti dosavadních právních předpisů týkajících se státní služby, mimo jiné i takzvané služební pragmatiky. Primárním účelem nového zákona bylo „*uspořádat pracovní a platové poměry státních zaměstnanců obdobně, jak je tomu u ostatních pracujících...*“² Z vymezení rozsahu působnosti zákona, který se vztahoval „*na všechny státní zaměstnance s výjimkou příslušníků ozbrojených sborů z povolání*“³ plyne, že pro příslušníky ozbrojených sborů i nadále platila dosavadní právní úprava, odlišná od soukromoprávního pojetí.

Okrajově se služebním poměrem, vyjma příslušníků armády, zabýval i zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků, a na jeho základě vydávané vnitřní předpisy ministra národní obrany a ministra vnitra. Ustanovení tohoto komplexního zákona se svou působností totiž vztahovala přiměřeně taktéž „*na příslušníky Státní bezpečnosti a příslušníky Veřejné bezpečnosti*“⁴, a to pouze s některými odchylkami zde uvedenými. Nejednotnost právní úpravy byla dále umocňována tím, že podmínky vzniku služebního poměru okrajově upravoval ve svém 6. oddílu též zákon č. 70/1965 Sb., o sboru národní bezpečnosti.

V roce 1965 bylo pracovní právo kodifikováno novým zákonem č. 65/1965 Sb., zákoník práce, přičemž v této souvislosti došlo o několik let později k vydání ucelené právní úpravy týkající se služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů ve formě zákona č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti. Jednalo se tak o milník definitivně rozlišující právní úpravu příslušníků armády, kteří se i nadále řídili dosavadní právní úpravou a příslušníků bezpečnostních sborů, pro které šlo naopak o historicky první a relativně samostatný zákon upravující jejich postavení.

Četný výskyt smluvních prvků však značí, že ani tentokrát nedošlo k definitivnímu oddělení veřejnoprávního postavení příslušníků bezpečnostních sborů od soukromoprávního postavení zaměstnanců. Naopak lze spatřovat určité tendence ke sblížování se soukromoprávním pojetím.⁵ Tuto skutečnost lze dovodit ze znění § 135 zákona č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru

² § 1 zákona č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců.

³ § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců.

⁴ § 34 odst. 1 zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků.

⁵ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 8.

národní bezpečnosti, který obsahuje výčet ustanovení zákoníku práce, která se obdobně užíjí i na služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů.

Na taxativně vymezená ustanovení zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, se obdobně odkazoval i porevoluční zákon č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie České republiky. Ten upravoval nejprve služební poměr příslušníků Policie České republiky a posléze taktéž služební poměr příslušníků Vězeňské služby. Postupnými novelizacemi se jeho působnost rozšiřovala i na příslušníky Celní správy České republiky a příslušníky Hasičského záchranného sboru České republiky.

Oddělení veřejnoprávního postavení příslušníků bezpečnostních sborů od soukromoprávního postavení zaměstnanců tak nastalo až s účinností ZSP od 1. ledna 2007.

Zákon o služebním poměru nadto odstranil doposud roztříštěnou a nepřehlednou právní úpravu služebního poměru. Nově byla zaměstnavatelská subjektivita založena ke státu jako k jedinému subjektu a nikoliv k jednotlivým bezpečnostním sborům, čímž byla mezi nimi umožněna vzájemná prostupnost.⁶ Trvalost služebního poměru byla současně zajištěna pomocí tzv. kariérního řádu, který prostřednictvím jednotlivých institutů ZSP směřuje k celoživotnímu profesnímu růstu příslušníka.⁷

⁶ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 10.

⁷ MATES, Pavel, Jindřich ŠKODA a František VAVERA. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-604-2. s. 85.

3 Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

Pracovní právo je chápáno jako „soubor právních vztahů, v nichž pracovní sílu fyzické osoby užívá za odměnu jiný subjekt zaměstnavatel, kterým je fyzická nebo právnická osoba.“⁸ Obdobné vymezení platí i pro služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů s tím rozdílem, že nadřízeným zaměstnavatelským subjektem je stát a jejich zaměstnanecký vztah, během kterého vykonávají službu, se označuje jako služební poměr. Obecně je pro služební poměry charakteristické, že „se řídí zvláštní zákonou úpravou, odlišnou od obecné úpravy zaměstnaneckých vztahů.“⁹

Požadavek zvláštní právní úpravy služebního poměru, odlišné od zákoníku práce, je zakotven již v Ústavě v čl. 79 odst. 2, který stanovuje, že „právní poměry státních zaměstnanců v ministerstvech a jiných správních úřadech upravuje zákon.“ Veřejnoprávní povahu služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů pak charakterizuje především určité potlačení rovnosti subjektů a stanovení práv a povinností bez ohledu na jejich vůli.

Z kogentnosti právní úpravy vyplývá i fakt, že práva a povinnosti nelze sjednávat smluvně. Na rozdíl od zákoníku práce zde platí typicky veřejnoprávní zásada „co není povoleno, je zakázáno“.¹⁰ Významným se pro posuzování povahy služebního poměru stalo usnesení zvláštního senátu zřízeného dle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů, kdy soud vymezil služební poměr jako institut veřejného práva, který je charakterizován jako státně zaměstnanecký. Služební poměr je výrazně odlišný od pracovního poměru, jenž je naopak typickým soukromoprávním poměrem, ve kterém mají účastníci rovné postavení. Jednotlivé instituty ZSP přitom podle názoru zvláštního senátu charakter služebního poměru oproti historické úpravě ještě více umocnily, čímž se stal zároveň tak komplexním, že již sám o sobě vylučuje použití ZP.¹¹

⁸ BĚLINA, Miroslav a Jan PICHRT. *Pracovní právo*. 7. doplněné a podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-667-8. s. 3.

⁹ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-820-7. s. 135.

¹⁰ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer. 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 2.

¹¹ Usnesení zvláštního senátu ze dne 13. 12. 2007. sp. zn. Konf 26/2005-9.

3.1 Obecná ustanovení

3.1.1 Předmět úpravy a rozsah působnosti

Zákon o služebním poměru upravuje právní poměry příslušníků vykonávajících službu v jednom z bezpečnostních sborů, které jsou zde taxativně vyjmenovány. Podle § 1 odst. 1 ZSP se bezpečnostním sborem rozumí Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky, Vězeňská služba České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace. Výkonem služby se pro účely ZSP rozumí realizace oprávnění příslušníků bezpečnostního sboru, která jsou specifická pro jednotlivý bezpečnostní sbor. Bližší kategorizace činností rozdělených podle jednotlivých tarifních tříd, které lze považovat za výkon služby, je vzhledem ke své specifičnosti a rozsáhlosti stanovena nařízením vlády č. 104/2005 Sb., kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech.

3.1.2 Služební funkcionář a vedoucí příslušník

Řízení ve věcech služebního poměru je silným autoritativním prostředkem k plnění úkolů bezpečnostního sboru jménem státu, kterým disponují příslušníci označení jako služební funkcionáři. V řízení ve věcech služebního poměru služební funkcionář vystupuje vůči příslušníkovi jako správní orgán ve vrchnostensky nadřazeném postavení.

Ve stejném postavení pak na základě speciální úpravy vystupují příslušní ministři vůči ředitelům jednotlivých bezpečnostních sborů.¹² Od služebního funkcionáře je dále nutné rozlišovat vedoucího příslušníka, který pravomocí jednat a rozhodovat ve věcech služebního poměru nedisponuje, avšak dle § 5 odst. 1 ZSP „řídí výkon služby dalších příslušníků.“

3.1.3 Evidence volných služebních míst a systemizace

Účelem evidence volných služebních míst je poskytnutí aktuálních informací o volných služebních místech, a to jak pro účely služebních funkcionářů, tak i pro potřeby jednotlivých příslušníků bezpečnostních sborů. Evidence

¹² MATES, Pavel, Jindřich ŠKODA a František VAVERA. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-604-2. s. 84.

je zajišťována Ministerstvem vnitra prostřednictvím Ekonomického informačního systému (Ekis)¹³. Systém poskytuje informace o jednotlivých služebních místech, na která příslušníci mohou a nebo musí být ustanoveni. Vytvořením centrální evidence napříč jednotlivými sbory byl reflektován požadavek na jejich vzájemnou průchodnost.

Velkým nedostatkem je však značné omezení kategorií zpracovávaných údajů v rozsahu čísla služebního průkazu a dosaženého vzdělání, což je překážkou plného využití potenciálu této evidence.¹⁴

Systemizací se potom v § 4 ZSP rozumí prosté vyjádření počtu služebních míst v bezpečnostním sboru, jehož vymezení je nezbytné jako podklad pro zabezpečení finančními prostředky ze státního rozpočtu. Návrh systemizace je připravován ředitelem bezpečnostního sboru a systemizaci na příslušný kalendářní rok schvaluje vláda.

Ustanovení § 4 odst. 1 ZSP přitom s ohledem na § 19 ZSP používá zavádějící slovní spojení „*místa příslušníků zařazených v zálohách*“, jelikož příslušník zařazený do zálohy na služebním místě zařazen není, ale naopak je z něj v souvislosti se zařazením do zálohy odvolán.¹⁵ Pojem systemizace je nutné striktně odlišovat od pojmu systemizace služebních míst, jenž je strukturou systemizovaných služebních míst v bezpečnostních sborech, která může být měněna z povahy věci prakticky neustále.

3.1.4 Služební předpis

Důležitým nástrojem k usměrňování činnosti bezpečnostních sborů je tvorba služebních předpisů. Jejich hlavním účelem je zejména zpřesnění oprávnění a povinností příslušníků vyplývajících ze zákona a taktéž stanovení rozsahu kompetencí vedoucích příslušníků, kteří jsou oprávněni vydávat svým podřízeným rozkazy k výkonu služby.

V některých případech může služební předpis přesahovat i do pracovněprávní oblasti, a být tak závazný i pro zaměstnance v pracovním poměru k danému bezpečnostnímu sboru. Jako příklad lze uvést problematiku čerpání

¹³ Policie České republiky. *Obsazování služebních míst* [online]. 2021 [cit. 2022-01-20]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kariera-v-policii-obsazovani-sluzebnich-mist-uvodni-slovo.aspx>.

¹⁴ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 8.

¹⁵ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 50.

prostředků z fondu kulturních a sociálních potřeb.¹⁶ Služební předpisy nesmí být v rozporu s právními předpisy a zároveň nesmí odporovat jiným služebním předpisům vydávaným nadřízenými služebními funkcionáři. K samotnému vydávání služebních předpisů je oprávněn pouze služební funkcionář. Služebním funkcionářem se rozumí příslušník uvedený v § 2 ZSP, a mimo to také ti příslušníci, na které byla tato pravomoc delegována.

Služební předpis je pro příslušníky závazný. Povinnost řídit se jimi vyplývá z ustanovení § 46 ZSP, jenž vymezuje služební kázeň spočívající v plnění povinností kladených na příslušníka. Tyto povinnosti jsou obsaženy v zákonných právních předpisech a interních služebních předpisech. Jejich znalost je presumována a nelze se tedy dovolávat jejich neznalosti.¹⁷ K dodržování služebních předpisů se příslušník dále zavazuje složením služebního slibu. Bezpečnostní sbor naproti tomu má povinnost zajistit takové podmínky, aby se příslušník s těmito předpisy mohl řádně seznamovat.

Musí se tedy jednat o předpisy, které jsou publikovány v listinné podobě, například formou eSIAŘ - elektronické sbírky interních aktů řízení.¹⁸

3.1.5 Místo služebního působení

Místem služebního působení se rozumí jeden z obligatorních údajů, se kterým musí být občan seznámen nejpozději v rozhodnutí o přijetí do služebního poměru. Bezpečnostní sbor v této věci může přihlížet k jeho oprávněným zájmům, avšak místo služebního působení se určuje primárně podle potřeb bezpečnostního sboru, výjimečně i mimo území České republiky. Příslušník vykonává službu pouze na jednom služebním působišti určeném územím obce. Podle § 18 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, je přitom „každá část území České republiky součástí území některé obce“, přičemž území obce může být tvořeno jedním nebo více katastrálními územími.

Změna služebního působení je připuštěna jen za podmínek stanovených ZSP. Ředitele bezpečnostního sboru lze na jiné místo služebního působení po skončení jeho funkčního období převést pouze s jeho souhlasem, u příslušníka po vynětí ze zálohy je taková změna umožněna jen za splnění podmínek

¹⁶ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 12.

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 9. 2013. sp. zn. 4 Ads 118/2012.

¹⁸ CVEJNOVÁ, Štěpánka. Státní služba. *Newsletter sekce pro státní službu Ministerstva vnitra ČR*. 2018, (3).

vyjmenovaných v § 34 odst. 2, 3 ZSP. Typicky se bude jednat například o situaci, kdy příslušník nemůže být ustanoven na služební místo ve stejné hodnosti ve stejném místě služebního působiště. Obdobně bude souhlas vyžadován u těhotné příslušnice, příslušnice a příslušníka, kteří pečují o dítě mladší než jeden rok nebo osamělé příslušnice nebo příslušníka pečujícího o dítě mladší tří let.

3.1.6 Služební hodnost a hodnostní označení

Předpokladem ke jmenování do příslušné služební hodnosti je dosažení stanoveného minimálního stupně vzdělání a zároveň splnění minimální doby, po kterou služební poměr trval. Příslušníkovi je umožněno započtení jeho předchozí praxe ve služebním nebo pracovním poměru. Pro zápočet takové praxe se použije § 224 odst. 1 až 3 a odst. 5 ZSP, které vymezují primárně zápočet dob pro účely výsluhových nároků. Se služební hodností je pevně svázána příslušná tarifní třída, jejíž stupeň odpovídá náročnosti fakticky vykonávané činnosti. Podrobnosti dále vymezuje příloha č. 1 ZSP, obsahující detailní charakteristiku pro každou z nich.

Dle rozhodnutí NSS však pověření příslušníka plněním úkolů spadajících do charakteristiky vyšší tarifní třídy automaticky nezakládá povinnost služebnímu funkcionáři jej do ní zařadit.¹⁹

Pro jmenování do nejnižší služební hodnosti referent postačuje jako minimální stupeň vzdělání střední nebo střední vzdělání s výučním listem, pro služební hodnost vrchní referent až vrchní inspektor (což budou nejčastěji příslušníci v tzv. přímém výkonu služby) postačuje střední vzdělání s maturitní zkouškou.

V ustanovení § 7 odst. 1 ZSP je nadbytečně uveden požadavek vyššího odborného vzdělání pro služební hodnost vrchní inspektor, jelikož pro jmenování do této hodnosti postačí již dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou. Obdobně postačí ke jmenování do hodnosti komisař dosažení nižšího stupně vzdělání z obou jmenovaných.²⁰ Pro dosažení služební hodnosti vrchní komisař je pak předepsáno minimálně vysokoškolské vzdělání v bakalářském studijním oboru. Vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu umožňuje jmenování až do služební hodnosti vrchní státní rada.

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 8. 2014, sp. zn. 10 As 126/2014.

²⁰ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 61.

Při přijetí do služebního poměru bývá příslušník zpravidla ustanoven na služební místa, pro která je stanovena nejnižší služební hodnost referent (pokud je takové místo v daném bezpečnostním sboru systemizováno) nebo vrchní referent. Toto pravidlo není uplatňováno v případě občana, který splnil podmínky výběrového řízení dle § 22 odst. 5 ZSP nebo pokud jde o bývalého příslušníka, který byl již zařazen ve služebním poměru. V takovém případě je lze ustanovit na služební místa se služební hodností vyšší.

Se služební hodností je z důvodu tradice svázáno i hodnostní označení, které je však v současné době pouze jeho vojenským označením. Přestože vychází ze systému vojenských hodností, nelze ho chápat jako hodnost podle zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání.²¹ Pokud zákon stanovuje pro jednu služební hodnost dvě hodnostní označení, bude vyšší hodnostní označení náležet vedoucímu příslušníkovi a ačkoliv to ZSP explicitně nestanovuje, vyšší hodnostní označení náleží také jeho zástupci, pokud je mu přiznán příplatek za vedení.²²

3.1.7 Druhy služebního poměru

Zákon o služebním poměru rozlišuje služební poměr na dobu určitou a služební poměr na dobu neurčitou. V profesním životě většiny příslušníků jde o dvě nerozlučně na sebe navazující fáze, které podporují službu jako celoživotní povolání.²³ Služební poměr na dobu určitou je významný pro ověření skutečnosti, zda příslušník vystavený reálným podmínkám výkonu služby splňuje náročné osobnostní a profesní požadavky, které jsou na něj kladeny.

Při prvním přijetí je příslušník nejčastěji zařazen do služebního poměru na dobu určitou, jehož délka je stanovena na tři roky. Zkrácení této doby je možné jen při znovupřijetí bývalého příslušníka bezpečnostního sboru nebo vojáka z povolání, jehož služební poměr trval alespoň tři roky a zároveň k jeho skončení došlo před více než pěti lety. V takovém případě bude zařazen do služebního poměru na dobu určitou v trvání jednoho roku.

V případě příslušníka, který již byl zařazen ve služebním poměru na dobu neurčitou, zákon umožňuje jeho opětovné zařazení při přijetí do služebního poměru

²¹ MATES, Pavel, Jindřich ŠKODA a František VAVERA. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-604-2. s. 84.

²² CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 17.

²³ HORECKÝ, Jan a Petr MACHÁLEK. *Právní poměry při výkonu závislé práce ve veřejné správě*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8811-5. s. 110.

na dobu neurčitou, jestliže služební poměr skončil před méně než pěti lety nebo jde o vojáka z povolání, jehož služební poměr trval alespoň tři roky a zároveň nepřekročí nejzazší dobu pěti let od skončení předchozího služebního poměru.

Hlavním důvodem stanovení pětileté rozhodné doby od skončení služebního poměru byl zejména předpoklad úplné ztráty kvalifikace příslušníka pro práci v bezpečnostních sborech.²⁴

3.1.8 Zkušební doba

Institut zkušební doby byl v nedávné minulosti obsažen ve všech právních předpisech České republiky upravujících pracovní nebo služební poměry s výjimkou ZSP. Jeho absence způsobovala služebním funkcionářům problémy s propouštěním příslušníků, kteří se v prvních měsících služby neosvědčili. Argumentem pro jeho zavedení bylo dle důvodové zprávy mimo jiné i podobné postavení příslušníků bezpečnostních sborů a státních zaměstnanců v režimu zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, který zkušební dobu obsahuje.²⁵ Komparace uvedená v důvodové zprávě však není zcela přiléhavá vzhledem k rozdílně vymezenému okruhu osob, kterých se zkušební doba týká.²⁶

Institut zkušební doby byl novelou ZSP s účinností od 1. ledna 2018 zařazen do § 11a ZSP a to v délce šesti měsíců. Výrok o zkušební době je nedílnou součástí každého rozhodnutí o přijetí do služebního poměru. Prodloužení zkušební doby je umožněno pouze v případech, kdy příslušník nevykonává službu z důvodů překážek na jeho straně. V takovém případě se mu do zkušební doby započte nejvýše deset dnů a o každý další den nevykonávání služby je mu poté zkušební doba prodloužena. Během zkušební doby je umožněno bezpečnostnímu sboru služební poměr v souladu s ustanovením § 41a ZSP zrušit bez uvedení důvodu.

V rámci zkušební doby se nepřihlíží k žádným skutečnostem, které by měly za následek její zkrácení. Vzhledem k tomu může dojít k situacím, kdy bude například zkušební doba delší než délka služebního poměru na dobu určitou. Další atypická situace může nastat při stanovení zkušební doby u ředitele zpravodajské

²⁴ TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 208.

²⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 247/2017 Sb., kterým se mění zákon. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

²⁶ TOMEK, Petr. *Změny zákona o služebním poměru k datu 1. 1. 2018* [online]. 2017 [cit. 2022-01-15]. Dostupné z: <https://www.odbory.info/obsah/30/zmeny-zakona-o-sluzebnim-pomeru-k-datu-1-1-2018/19706>.

služby, ředitele Generální inspekce bezpečnostních sborů nebo znovupřijatých příslušníků, kteří jsou při přijetí zařazováni do služebního poměru na dobu neurčitou.²⁷

3.1.9 Služební zkouška

Služební zkouška je vykonávána nejdříve šest měsíců a nejpozději jeden měsíc před uplynutím doby určité, přičemž se skládá z písemné a ústní části. Příslušník ji vykonává před tříčlennou zkušební komisí, kterou jmenuje ředitel bezpečnostního sboru případně jím pověřený služební funkcionář. Jejím cílem je ověření teoretických i praktických znalostí potřebných pro zařazení příslušníka do služebního poměru na dobu neurčitou.²⁸ Znalosti požadované pro ústní a písemnou část jsou vymezeny nařízením vlády č. 506/2004 Sb., kterým se stanoví způsob přípravy na služební zkoušku, obsah služební zkoušky, její průběh, hodnocení a ukončení. Podle § 1 tohoto nařízení se příslušník může připravit na složení služební zkoušky ve stanoveném vzdělávacím kurzu v délce základní doby služby v týdnu (37,5 hodiny).

Po jejím úspěšném absolvování, kdy současně podle závěru služebního hodnocení příslušník dosahuje minimálně dobrých výsledků, dochází dnem následujícím po dni uplynutí služebního poměru na dobu určitou k zařazení příslušníka do služebního poměru na dobu neurčitou. Podmínka vykonání služební zkoušky i stanoveného služebního hodnocení musí být splněna současně.

V případě nesplnění alespoň jedné z nich skončí služební poměr uplynutím doby určité dle § 41 písm. a) ZSP. V případě, že by příslušníkovi bránila ve vykonání zkoušky důležitá překážka, vyplývá ze zákona služebnímu funkcionáři povinnost služební poměr na dobu určitou prodloužit. Pojem důležité překážky však není ZSP vymezen, a proto je na uvážení služební funkcionáře, jaké skutečnosti sem podřadí.

²⁷ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 20-21.

²⁸ TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 228.

3.2 Vznik a změny služebního poměru

3.2.1 Předpoklady k přijetí do služebního poměru

Náročnost služby v bezpečnostních sborech je reflektována striktně stanovenými podmínkami, jež jsou kladeny na každého uchazeče o přijetí do služebního poměru. Přijetí do služebního poměru je umožněno pouze občanům České republiky. Oporu takovému požadavku poskytuje skutečnost, že služba v bezpečnostních sborech je dle čl. 45 odst. 4 Smlouvy o fungování Evropské unie, podřazena pod veřejnou správu, pro kterou je udělena výjimka z volného pohybu pracovníků v Evropské unii.

Nezbytným požadavkem, který zaručuje psychickou vyzrálost příslušníka pro vznik služebního poměru, je nutnost nabytí plné svéprávnosti²⁹ a dále dosažení zletilosti, tedy věku 18 let. Podmínky zletilosti musí být dosaženo až v době vzniku služebního poměru. Je tedy teoreticky možné zahájit přijímací řízení s občanem ještě dříve.³⁰

Zákon o služebním poměru klade dále důraz na bezúhonnost každého budoucího příslušníka. Pojem bezúhonnosti je pak konkretizován v § 14 ZSP formou negativního vymezení. Za bezúhonného nebude považován občan, který byl pravomocně odsouzen za trestný čin nebo pokud byla věc vyřešena odklonem v trestním řízení a od takového způsobu vyřízení neuběhla doba stanovená zákonem. Bezúhonnost uchazeče se prokazuje opisem z evidence rejstříku trestů a evidence přestupků. Bezpečnostní sbor je dále oprávněn vyžádat si výpis z evidencí vedených Ministerstvem vnitra a dalších orgánů veřejné správy. Na rozdíl od výpisu z rejstříku trestů obsahuje opis i údaje o zahlazení odsouzení nebo udělení milosti prezidentem republiky. Ačkoliv je v důsledku těchto skutečností jinak na občana pohlíženo, jako by nebyl odsouzen, pro účely ZSP se k těmto skutečnostem nepřihlíží, a jde o důvod pozbytí bezúhonnosti.

Účelem takové právní úpravy je ochrana před vstupem osob, které by se v budoucí profesní kariéře nemusely chovat čestně a především v souladu se zákonem. Bezpečnostní sbory se dále chrání před vstupem osob z kriminálního

²⁹ Podle § 15 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, je svéprávností způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).

³⁰ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 27.

prostředí nebo osob, které se v takovém prostředí pohybují.³¹ Zde je patrná odlišnost od § 316 odst. 4 písm. h) ZP, kdy informace o trestněprávní bezúhonnosti nesmí být od zaměstnance vyžadována, pokud „*bezprostředně nesouvisí s výkonem práce.*“

Pod pojem ztráty bezúhonnosti jsou dále podřazovány případy některých přestupků nebo prokazatelných případů závislostí na návykových látkách nebo činnostech – typicky například závislost na hazardních hrách. Zjištění takových skutečností však může být náročné. Za tímto účelem může být bezpečnostním sborem prováděna mimo jiné prověrka pověsti uchazeče v místě bydliště.

S výjimkou zpravodajských služeb je nezbytným předpokladem pro přijetí do služebního poměru taktéž dosažení minimálního stupně vzdělání pro služební místo. Vedle stupně vzdělání může být pro některá specializovaná místa v rámci bezpečnostních sborů dle § 19 odst. 2 ZSP vyžadováno i splnění požadavku na absolvování specifického oboru nebo zaměření vzdělávání.

Zákon o služebním poměru od počátku své účinnosti klade důraz na vzdělanost příslušníků a jeho formální splnění je upřednostňováno před skutečnými schopnostmi a praxí v oboru. I přesto je v současné době opět možné být přijat do nejnižší služební hodnosti referent již po dosažení středního vzdělání s výučním listem. Pro uchazeče o práci strážníka městské policie je přitom dle § 4 odst. 1 písm. e) zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, aktuálně vyžadováno dosažení minimálně středního vzdělání s maturitní zkouškou.

Pro zabezpečení náročného výkonu služby je dále nutné splnění poměrně přísných podmínek zdravotní způsobilosti, jenž jsou ověřovány vybraným poskytovatelem pracovnělékařských služeb. Veškeré náklady spojené se zjišťováním zdravotní způsobilosti jsou hrazeny bezpečnostním sborem.

Účelem posuzování osobnostní způsobilosti je pak zhodnocení osobnostních charakteristik uchazeče, které jsou vyžadovány pro výkon služby. Zkoumání je prováděno psychologem psychologického pracoviště bezpečnostního sboru na základě vyhlášky č. 487/2004 Sb., o osobní způsobilosti. Proti závěrům posudku je možné dle ustanovení § 15 odst. 2 ZSP podat návrh na přezkumné řízení vedoucímu psychologického pracoviště. Přezkumné řízení je zde specifickým

³¹ TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 18.

opravným prostředkem *sui generis*.³² Dle rozhodnutí NSS však není z povahy věci možné považovat závěr psychologa za správní akt, jenž by sám o sobě zasahoval do právní sféry uchazeče o přijetí do služebního poměru. Důsledkem této skutečnosti je, že nelze užít přezkumu ve správním soudnictví.³³

Služba v bezpečnostních sborech představuje zpravidla zvýšenou fyzickou námahu při výkonu služby. Může se jednat například o činnost příslušníka HZS v těžkém zásahovém obleku při likvidaci požáru nebo příslušníka PČR během zákroku proti nebezpečnému pachateli. Z tohoto důvodu je kladen důraz i na fyzickou způsobilost uchazeče. Ta je posuzována během přijímacího řízení ve vztahu k výkonu činnosti na budoucím služebním místě. Požadavky na tělesnou zdatnost však nejsou na rozdíl od zdravotní a osobnostní způsobilosti stanoveny vyhláškou, ale interním služebním předpisem ředitele daného bezpečnostního sboru.

V případě přijímacího řízení směřujícího k ustanovení na služební místo, u kterého je vyžadována způsobilost práce s utajovanými informacemi, musí uchazeč disponovat taktéž příslušným oprávněním, které mu umožňuje se s těmito informacemi seznamovat. Občan dále čestným prohlášením podle § 13 odst. 3 ZSP prokazuje neexistenci členství v politické straně nebo politickém hnutí. Příslušník zpravodajské služby dokládá, že není ani členem odborové organizace. Čestným prohlášením je taktéž prokazováno, že splňuje podmínku zákazu členství v řídicích nebo kontrolních orgánech právnických osob a taktéž, že nevykonává jinou výdělečnou činnost kromě činností uvedených v § 48 odst. 4 ZSP. V opačném případě je povinen před přijetím do služebního poměru požádat služebního funkcionáře o udělení souhlasu.

3.2.2 Přijímací řízení

Zatímco při vzniku pracovního poměru podle ZP je nutný projev vůle ze strany zaměstnance a zaměstnavatele³⁴, v případě vzniku služebního poměru se o oboustranný projev vůle nejedná. Tato skutečnost však neznamená, že občan může být přijat do služebního poměru proti své vůli. I při jeho vzniku musí být

³² TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 84.

³³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 8. 2016. sp. zn. 1 As 185/2016.

³⁴ BĚLINA, Miroslav a Jan PICHRT. *Pracovní právo*. 7. doplněné a podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-667-8. s. 173.

dodržena zásada dobrovolnosti vzniku pracovněprávních vztahů zakotvená v čl. 26 odst. 1 LZPS.³⁵ Dobrovolnost projevu vůle pak bezpochyby vyplývá ze skutečnosti, že občan musí o přijetí do služebního poměru písemně požádat. Vzhledem k nastíněným skutečnostem je tak otázkou skutečný charakter úkonu směřujícího ke vzniku služebního poměru, neboť „*postup obou stran tohoto právního vztahu, který v sobě obsahuje řadu na sebe navazujících jednostranných jednání, spíše připomíná postup smluvních stran při uzavírání smlouvy, než typicky jednostranné právní jednání (či úkon ve veřejném právu)*.“³⁶

Pokud nastane situace, že v bezpečnostním sboru není volné služební místo, přijímací řízení se nezahájí. Během přijímacího řízení jsou stanoveny podmínky zákazu diskriminace v souladu s čl. 3 LZPS, Úmluvou Mezinárodní organizace práce č.111 o zákazu diskriminace v zaměstnání a povolání a směrnicí Evropských společenství 76/207/EHS.³⁷ Uchazeče tedy nelze dle § 16 odst. 4 ZSP bez dalšího nepřijmout například pro jeho věk, rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, víru a náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnost, etnický nebo sociální původ. S výjimkou zpravodajských služeb bude diskriminačním důvodem i nepřijetí z důvodu členství v odborových organizacích. O diskriminaci však nepůjde v případech specifických podmínek přijetí stanovených ZSP, jež jsou odůvodněny zvláštním charakterem služebního poměru.

Bezpečnostní sbor je povinen vyrozumět občana o výsledcích přijímacího řízení, přičemž je vyžadována písemná forma. Na vznik služebního poměru není právní nárok a proto se důvody nepřijetí neoznamují.

Proti vydanému rozhodnutí o nepřijetí do služebního poměru lze podat žalobu proti rozhodnutí správního orgánu dle § 65 a násl. SŘS.³⁸ Ve věci uchazeče, který nedisponuje subjektivním právem na výsledek, se pak soudní přezkum věnuje především otázce, zda byla vrchnostensky nadřízeným orgánem respektována procesní pravidla, zákaz uplatňování libovůle, zákaz diskriminace nebo zda byla dodržena zásada obdobného rozhodování v obdobných věcech.³⁹

³⁵ TOMEK, Petr a Karel NOVÝ. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7. s. 55.

³⁶ HORECKÝ, Jan a Petr MACHÁLEK. *Právní poměry při výkonu závislé práce ve veřejné správě*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8811-5. s. 19.

³⁷ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 87.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 8. 2016. sp. zn. 1 As 185/2016.

³⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 11. 2017. sp. zn. 10 Ads 316/2016.

Uchazeči splňujícímu veškeré podmínky služební funkcionář svým rozhodnutím založí dle § 17 ZSP služební poměr. Rozhodnutí o přijetí do služebního poměru musí obsahovat nezbytné náležitosti. Mezi ně patří především den vzniku služebního poměru, jenž je zpravidla stanoven na první den v měsíci a současně den nástupu k výkonu služby. Tento den přitom může být vzhledem k rozložení služeb v daném bezpečnostním sboru odlišný. Vedle stanovení zkušební doby dále rozhodnutí obsahuje informace o druhu služebního poměru, do kterého bude uchazeč zařazen, o době jeho trvání, do jaké služební hodnosti a na jaké služební místo bude ustanoven. Dalšími povinnými údaji jsou místo služebního působiště určené podle území obce, kde bude služba vykonávána a v neposlední řadě stanovení výše jeho budoucího služebního příjmu a informace o jeho jednotlivých složkách.

V den nástupu k výkonu služby je příslušník povinen složit služební slib, jehož text musí být stvrzen osobně příslušníkovým podpisem. Při nesplnění této podmínky služební poměr nevznikne.⁴⁰ Sporným se však v tomto kontextu jeví obsah první věty § 17 odst. 3 ZSP, která stanovuje, že „*služební poměr vzniká dnem, který je stanoven v rozhodnutí o přijetí do služebního poměru.*“ Nesložení služebního slibu tedy nemůže způsobovat překážku pro vznik služebního poměru, jelikož ten dle výkladu citovaného ustanovení již vznikl.

3.2.3 Obsazování služebních míst

Zákon o služebním poměru v § 19 obsahuje definici služebního místa. K tomuto účelu používá demonstrativní výčet, kterým jsou služební místa charakterizována a vzájemně rozlišována zejména systemizovanou služební hodností příslušníka, dosaženým stupněm vzdělání a v případě požadavku systemizovaného služebního místa i oborem nebo zaměřením vzdělání, případně dalším odborným požadavkem. Dále definuje základní tarif, náplň služební činnosti a rozsah oprávnění a povinností příslušníka.

Pro ustanovení na konkrétní služební místo je nutné splnit požadovaný stupeň vzdělání a taktéž obor nebo zaměření vzdělávání, jestliže je pro služební místo stanoveno. Zvláštní podmínky platí pro příslušníky zpravodajských služeb,

⁴⁰ Výjimkou je služební poměr ředitele zpravodajské služby nebo ředitele Generální inspekce bezpečnostních sborů, který dle § 17 odst. 2 ZSP vzniká dnem jeho jmenování do funkce podle zvláštního právního předpisu.

kteří mohou být přijati do služebního poměru, přestože nesplňují požadovaný stupeň vzdělání.

Nutností je i splnění dalšího zákonného předpokladu, který však v § 19 ZSP výslovně uveden není. Jde o vystavení lustračního osvědčení podle lustračního zákona č. 451/1991 Sb.⁴¹ a taktéž oprávnění umožňující seznamování se s utajovanými informacemi podle zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti.⁴²

Zákon o služebním poměru ukládá služebním funkcionářům zákonnou povinnost obsazovat volná služební místa bez zbytečného prodlení. Nemusí tak jednat pouze v odůvodněných případech na základě rozhodnutí ředitele bezpečnostního sboru. Neobsazení takového místa je tedy možné pouze na dočasnou dobu. Pravidla ustanovování na služební místa, v nichž je zřetelný akcent na kariérní řád, jsou detailně upravena v § 20 ZSP. Použijí se pro všechny příslušníky bezpečnostních sborů s výjimkou příslušníků Generální inspekce bezpečnostních sborů a příslušníků zpravodajských služeb, pro které platí speciální úprava.

Samotný proces obsazování volného služebního místa může zahrnovat až 4 po sobě jdoucí fáze, z nichž první dvě lze označit jako povinné. V případě vytvoření nového služebního místa nebo jeho uvolnění je služební funkcionář v první fázi dle § 20 odst. 1 ZSP povinen obsadit volné služební místo příslušníkem vlastního bezpečnostního sboru. Při výběru využívá evidenci volných služebních míst obsahující nezařazené příslušníky. V rámci svého uvážení poté přihlíží k relevantním údajům, na jejichž základě vybírá toho nejvhodnějšího příslušníka pro dané služební místo. Pokud takového nezařazeného příslušníka nenalezne, nastává druhá fáze dle § 20 odst. 2 ZSP, při které je povinen ustanovit na služební místo příslušníka jiného bezpečnostního sboru. Druhá fáze tak umožňuje již zmiňovanou vzájemnou prostupnost napříč bezpečnostními sbory.⁴³

Fakultativnost třetí fáze vyplývá ze znění § 20 odst. 3 ZSP „nelze-li volné služební místo obsadit podle odstavce 1 nebo 2, služební funkcionář může na toto

⁴¹ Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky.

⁴² CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 44.

⁴³ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 111-114.

místo ustanovit...“ K třetí fázi tedy může být přistoupeno pouze v případě neustanovení příslušníka v rámci první nebo druhé fáze procesu obsazování volného služebního místa. V opačném případě by šlo o jednání v rozporu se zákonem. Pokud se služební funkcionář rozhodne této třetí fázi vůbec nevyužít nebo pokud nevybere vhodného příslušníka vlastního nebo jiného bezpečnostního sboru vyjmenovaného v § 20 odst. 3 ZSP, je přistoupeno ke čtvrté fázi. Tou je vyhlášení výběrového řízení na volné služební místo podle § 22 ZSP.

Služební funkcionář není povinen výběrové řízení vyhlášovat pro volná služební místa s hodností vrchní referent, asistent, vrchní asistent a nebo inspektor, pokud na něj bude ustanoven příslušník se služební hodností o jeden stupeň nižší. V ostatních případech dochází k vyhlášení výběrového řízení zpravidla formou publikačního prostředku daného bezpečnostního sboru. Do běžného výběrového řízení podle § 22 odst. 2 ZSP se mohou přihlásit pouze ti příslušníci, kteří dosáhli požadované doby trvání služebního poměru, podle závěrů služebního hodnocení dosahují minimálně velmi dobrých výsledků a taktéž disponují služební hodností o jeden stupeň nižší, než je stanovená služební hodnost pro požadované služební místo.

Příslušníkům je však dále umožněn tzv. akcelerovaný postup, jenž opravňuje příslušníka bez vysokoškolského vzdělání, aby se přihlásil do výběrového řízení za účelem obsazení volného služebního místa se služební hodností až o dva stupně vyšší. Na rozdíl od předchozího případu nemusí být dodržena podmínka doby trvání služebního poměru. Současně je však požadováno alespoň dosažení středního vzdělání s maturitní zkouškou, splnění oboru nebo zaměření vzdělání, jestliže je pro dané služební místo stanoveno a služebního hodnocení s výsledkem minimálně velmi dobře. Ve spojení s ustanovením § 7 odst. 1 ZSP lze dovodit, že takovým způsobem lze dosáhnout nanejvýš služební hodnosti vrchního inspektora.

Akcelerovaný postup je umožněn také příslušníkům bezpečnostního sboru s vysokoškolským vzděláním. Není přitom vyžadována minimální doba trvání služebního poměru pro požadovanou služební hodnost. Tímto způsobem je však možné obsazení služebního místa nejvýše do služební hodnosti vrchní komisař. Zákon o služebním poměru rovněž umožňuje přihlášení do výběrového řízení dle § 22 odst. 5 ZSP i civilnímu občanovi na základě tzv. „bočního vstupu“. Podmínkou však je, že dotyčný splňuje podmínky přijetí do služebního poměru a výběrové řízení může být vyhlášeno pouze na volné služební místo, pro které je

zvlášť vyznačen obor nebo zaměření vzdělávání, které není v bezpečnostním sboru běžné (například absolvování lékařské fakulty).⁴⁴ Další podmínkou je, že zmíněné služební místo se nepodaří obsadit výše naznačeným kariérním způsobem upraveným v § 22 ZSP.

3.2.4 Převedení na jiné služební místo

Mezi další změny služebního poměru patří institut převedení na jiné služební místo ve stejné nebo jiné služební hodnosti podle § 25 a § 26 ZSP. V obou případech při něm dochází k odvolání z dosavadního služebního místa a k ustanovení na služební místo nové.

Při převedení příslušníka na místo se stejnou služební hodností k takové změně dochází na základě žádosti samotného příslušníka nebo na základě jiných taxativně vyjmenovaných skutečností, které jsou na jeho vůli nezávislé. Jde například o zrušení jeho dosavadního místa v důsledku organizačních změn nebo pozbytí zdravotní, fyzické, případně osobnostní způsobilosti požadované pro místo, které zastával. U takových změn je zákonnou povinností služebního funkcionáře převedení na jiné služební místo provést a současně zachovat příslušníkovu dosavadní služební hodnost. Není však nutné, aby se takové služební místo nacházelo ve stejném služebním působišti. Výjimka z tohoto pravidla je patrná ze znění § 25 odst. 3 a 5 ve spojení s § 85 odst. 3 ZSP, jenž upravuje zvláštní podmínky výkonu služby příslušníků pečujících o dítě. U nich je změna působiště přípustná, stejně jako u těhotné příslušnice, pouze s jejich souhlasem.

Druhou možností změny služebního poměru je převedení na služební místo s jinou služební hodností. Na služební místo s nižší služební hodností může být příslušník ustanoven v první řadě na základě své žádosti, té však musí nejprve služební funkcionář vyhovět a ze současného služebního místa jej odvolat.

Za jistý druh sankce lze pak považovat krok služebního funkcionáře, jenž ustanoví na služební místo se služební hodností o jeden stupeň nižší příslušníka dosahujícího podle závěru služebního hodnocení neuspokojivých výsledků ve výkonu služby. Ačkoliv je v § 26 odst. 4 ZSP uvedeno, že „*příslušníka lze též odvolat z dosavadního služebního místa*“, z čehož plyne fakultativnost tohoto úkonu, z judikatury NSS lze naopak dovodit spíše jeho obligatorní charakter,

⁴⁴ TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 260.

jelikož „v případě, že zákonodárce ve vztahu k povinnostem státního orgánu používá výraz „může“, pak je nutné ho vykládat ve smyslu „musí“, pokud jsou k tomu splněny zákonné podmínky, neboť v opačném případě by správní rozhodnutí bylo založeno na libovůli.“⁴⁵

Do vyšších služebních hodností může být příslušník ustanoven především tehdy, jestliže se umístí na prvním místě v rámci výběrového řízení. Příslušníka zpravodajské služby pak lze ustanovit na jiné služební místo s vyšší služební hodností, jestliže to vyžaduje důležitý zájem služby.

3.2.5 Zálohy

Se změnou služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů souvisí taktéž institut záloh. Jde o specifické organizační opatření, kterého je užito v případech, kdy příslušník nemůže vykonávat činnost na svém stávajícím služebním místě z důvodů vymezených zákonem

Jedná se o jeden z mnoha způsobů naplňování kariérního řádu. Odvolání ze služebního místa a následné zařazení do zálohy umožňuje bezpečnostnímu sboru vyčlenit příslušníka mimo systém služebních míst. Jedná se tedy o pravý opak ustanovení příslušníka na služební místo.⁴⁶

Ustanovení § 28 odst. 1 ZSP rozlišuje pět druhů záloh: činnou, pro studující, zvláštní, pro přechodně nezařazené a neplacenou.

S výjimkou zálohy neplacené, zálohy pro přechodně nezařazené nebo zálohy pro studující však tato skutečnost neznamena, že by zařazením do zálohy příslušník i nadále nevykonával činnost ve prospěch bezpečnostního sboru.⁴⁷

Do činné zálohy bude po odvolání ze stávajícího služebního místa zařazen příslušník, který je bezpečnostním sborem zpravidla dlouhodobě vyslán k výkonu služby k jiné organizační složce státu, fyzické nebo právnické osobě nebo do zahraničí, kde plní úkoly vyplývající z mezinárodních smluv nebo předpisů Evropské unie. Služební příjem je po dobu zařazení v činné záloze příslušníkovi zachován ve výši odpovídající průměrnému služebnímu příjmu. Odměna mu dále může být vyplácena alternativně subjekty, v jejichž prospěch úkoly vykonává. Pokud by tato odměna byla nižší než jeho průměrný služební příjem, má příslušník

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 6 Ans 4/2009.

⁴⁶ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 65.

⁴⁷ TOMEK, Petr a Karel NOVÝ. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7. s. 154.

nárok na jeho dorovnání. Naopak horní hranice takové odměny nijak limitována není, její výše tedy může průměrný služební příjem příslušníka několikanásobně převyšovat.

Posouzení případu, zda je taková odměna součástí služebního příjmu ve smyslu § 113 ZSP, a má tedy vliv na stanovení výše výsluhových nároků, se zabýval NSS. Ten došel k závěru, že veškerá finanční plnění nelze považovat za služební příjem příslušníka a v daném případě nejde o odměnu, která je součástí služebního příjmu ve smyslu § 113 ZSP.⁴⁸

Smyslem zálohy pro studující je podpora vzdělávání příslušníků, kterým bylo na jejich žádost poskytnuto služební volno při denním studiu podle § 73 odst. 1 ZSP. Může jít o studium na střední škole, vyšší odborné škole nebo vysoké škole, které však musí být zároveň nezbytné a využitelné pro výkon služby. Příslušníkovi zařazenému v záloze pro studující dle § 124 odst. 3 ZSP náleží služební příjem ve výši, která odpovídá 80 % průměrného služebního příjmu. Dnem ukončení studia dojde k vynětí ze zálohy, přičemž je příslušník ustanoven na služební místo se stejnou hodnotí jako před zařazením do zálohy.

Do zálohy zvláštní je možné zařadit pouze příslušníky zpravodajských služeb, pokud je to vyžadováno důležitým zájmem služby. Jelikož je důležitý zájem služby neurčitý právní pojem, bude na služebním funkcionáři, jaké skutečnosti pod něj podřadí. Příslušník zařazený do zálohy zvláštní bude pobírat služební příjem, který se odvíjí od jím vykonávané činnosti v této záloze

Účelem zálohy pro přechodně nezařazené je zájem bezpečnostního sboru na zachování služebního poměru u příslušníků zařazených ve služebním poměru na dobu neurčitou, kteří byli odvoláni ze svého stávajícího služebního místa. Služební poměr je taktéž zachován po vynětí z jednoho ze čtyř zbývajících druhů záloh, pokud není v dohledné době reálné jejich ustanovení na jiné služební místo.

Zvláštní ochrana je poskytována těhotné příslušnici, příslušnici do konce devátého měsíce po porodu a příslušnici, která kojí. V takovém případě totiž není zařazení do tohoto druhu záloh vázáno na existenci služebního poměru na dobu neurčitou. Obligatorně však k zařazení do tohoto druhu zálohy dochází pouze za předpokladu, že to vyžaduje jejich bezpečnost a ochrana zdraví, a současně není možné ustanovení na jiné služební místo. I příslušníkovi zařazenému v tomto druhu

⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 7. 2021. sp. zn. 4 As 11/2021.

zálohy náleží služební příjem ve výši odpovídající 80 % průměrného služebního příjmu.

Do zálohy neplacené jsou zařazeni příslušníci, kterým byla udělena rodičovská dovolená. Zařazení do zálohy nastává dnem, kdy je rodičovská dovolená udělena a na dobu odpovídající jejímu rozsahu. K odvolání ze stávajícího služebního místa a následnému zařazení do neplacené zálohy dojde taktéž v situaci, kdy je příslušníkovi uděleno služební volno bez nároku na poskytování služebního příjmu na dobu delší než jeden měsíc. Po dobu zařazení do této zálohy nenáleží příslušníkovi služební příjem.

3.2.6 Převelení

Institut zakotvený v § 36 ZSP umožňuje převelení příslušníka do různých dočasně zřízených skupin, jejichž účelem je plnění mimořádných služebních úkolů. Nejčastěji se jedná o různorodé pracovní skupiny složené z odborníků napříč jednotlivými bezpečnostními sbory.⁴⁹ Převelený příslušník v nich vykonává obdobnou činnost jako na svém služebním místě.

V případě plnění jiných úkolů bezpečnostního sboru, které z jeho služebního místa nevyplývají, je převelení příslušníka limitováno na dobu nejdéle 60 dnů v průběhu kalendářního roku. Tento druh převelení je v současnosti využíván zejména při operativním posilování jednotlivých útvarů s velkým personálním podstavem.

V souvislosti s touto praxí se lze setkat s nejednotným výkladem, zda se služba nařízená přesčas dle § 54 ZSP do stanoveného limitu 60 dnů, které jsou obvyklými dny služby, nezapočítává a lze jí tedy v době převelení vykonávat⁵⁰ nebo se do takového limitu naopak započítává a tudíž maximální hodinový rozsah nařízení výkonu služby přesčas prakticky vylučuje.⁵¹ V této věci je nutné argumentovat zněním ZSP, kdy obvyklým dnem služby se rozumí dle § 52 odst. 2 ZSP „jedna pětina základní doby služby“, která je dle § 52 odst. 1 ZSP stanovena na 37,5 hodiny týdně. Příslušník tudíž může být (s výjimkou úkolů vyplývajících z krizové situace) převelen maximálně

⁴⁹ TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 161.

⁵⁰ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 76.

⁵¹ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 169.

na 450 hodin základní doby výkonu služby. Za službu přesčas je přitom dle § 54 odst. 1 ZSP považována „*služba vykonávaná nad základní dobu služby v týdnu mimo rámec směn.*“ Z uvedeného tedy vyplývá, že možnost nařízení služby přesčas tímto není dotčena.

3.2.7 Služební cesta

Služební cesta podle § 37 ZSP umožňuje bezpečnostnímu sboru vyslat příslušníka do jiného místa služebního působiště, a to i do zahraničí. Podmínkou je požadavek, aby plnění služebních úkolů vyplývalo z jeho současného služebního místa. Doba vyslání na služební cestu není nijak omezena.

Nedostatek v právní úpravě služební cesty lze spatřovat z hlediska posuzování charakteru přepravy do místa výkonu služební činnosti, pokud je realizována mimo plánovanou směnu. Během jízdy více příslušníků v dopravním prostředku bude službu v takové situaci vykonávat pouze příslušník, který služební vozidlo řídí a cesta je mu tedy jako jedinému započtena jako přesčasová doba služby.⁵² Kompenzaci za dobu strávenou na pracovní cestě mimo pracovní směnu však neobsahuje ani současná právní úprava ZP (vyjma zápočtu doby pro účely stravného), ačkoliv pracovní cesta v některých případech významně zasahuje do doby odpočinku zaměstnance.⁵³ Náprava tohoto stavu je pro příslušníky bezpečnostních sborů žádoucí zejména s ohledem jejich slabšího postavení oproti civilním zaměstnancům.

Zaměstnanec může totiž být dle ZP zaměstnavatelem vyslán na pracovní cestu pouze na základě jeho obecného souhlasu obsaženého v pracovní smlouvě nebo v jiné dohodě. Pokud takový souhlas ujednán není, je vyžadována dohoda před uskutečněním každé pracovní cesty.⁵⁴ V okamžiku vyšší četnosti pracovních cest tak může zaměstnanec dle ZP na tuto situaci poměrně efektivně reagovat. Naopak vyslání příslušníka bezpečnostního sboru na služební cestu dle § 85 ZSP (vyjma stanovených výjimek) jeho souhlasem podmíněno není.

⁵² TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 171.

⁵³ BĚLINA, Miroslav a Jan PICHRT. *Pracovní právo*. 7. doplněné a podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-667-8. s. 190.

⁵⁴ Tamtéž.

3.2.8 Studijní pobyt

Studijní pobyt je určen pro příslušníky, kteří byli služebním funkcionářem vysláni na školení, do kurzu nebo na odbornou stáž za účelem získání nových znalostí a dovedností využitelných pro výkon služby v bezpečnostním sboru.

Pokud dojde k vyslání příslušníka na studijní pobyt, je tato doba považována za výkon služby, avšak pouze v rozsahu rozvržených směn. Studijní pobyt je tak nutné odlišovat od poskytování služebního volna při studiu podle § 73 ZSP, které je omluvenou překážkou ve službě a je poskytováno na základě žádosti. Ačkoliv účast příslušníka na studijním pobytu není podmíněna jeho souhlasem, dopadá na něj stejné ustanovení § 74 ZSP, a tedy povinnost po jeho skončení setrvat ve služebním poměru. V opačném případě je povinen uhradit náklady spojené se studijním pobytem.⁵⁵

3.2.9 Zastupování na jiném služebním místě

Vzájemná zastupitelnost příslušníků je zajištěna ustanovením § 39 ZSP, přičemž jeho samotná realizace je podmíněna stejnou nebo vyšší služební hodností stanovenou pro služební místo zastoupeného. Zastoupení je omezeno nejdéle na dobu nepřítomnosti příslušníka, který je na toto místo ustanoven a ve výkonu služby mu brání některá z překážek. V praxi půjde zejména o případy vyslání ke studiu nebo o dlouhodobou pracovní neschopnost. Zastupováním lze také pověřit příslušníka pro plnění úkolů na jiném služebním místě po dobu, po kterou probíhá výběrové řízení za účelem jeho obsazení. Od příslušníka, který je pověřen zastupováním na jiném služebním místě nesmí být požadováno, aby vykonával své dosavadní služební úkoly. Podle § 124 odst. 1 ZSP mu náleží služební příjem ve výši, jako kdyby byl na toto služební místo ustanoven. Dále má nárok na propůjčení služební hodnosti a hodnostního označení, jež je stanoveno pro zastupované služební místo.

3.2.10 Zproštění výkonu služby

Služební funkcionář rozhodne o zproštění výkonu služby podle § 40 ZSP, jestliže je příslušník důvodně podezřelý ze spáchání trestného činu, kázeňského přestupku nebo jednání, které má znaky přestupku a jeho ponechání ve službě by

⁵⁵ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 78-79.

zároveň ohrožovalo důležitý zájem služby nebo průběh prošetřování jeho protiprávního jednání. Účelem tohoto institutu je ochrana zájmu bezpečnostního sboru na řádném a bezporuchovém plnění jeho úkolů za současného ctění presumpce nevinu příslušníka, a to až do okamžiku pravomocného rozhodnutí. Zproštěním dochází také k ochraně veřejnosti před příslušníkem podezřelým z takového jednání, jelikož po dobu zproštění výkonu služby pozbývá příslušník oprávnění a povinnosti, které pro něj vyplývají ze souvisejících právních předpisů (například zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky).

Podle judikatury NSS nelze považovat rozhodnutí o zproštění výkonu služby za rozhodnutí předběžné povahy podle § 70 písm. b) SŘS, čímž je umožněn soudní přezkum. Ten zejména zjišťuje, zda byly pro rozhodnutí o zproštění výkonu služby splněny všechny kumulativně zákonem stanovené podmínky.⁵⁶

Příslušník má po dobu zproštění (s výjimkou vzetí do vazby) nárok na služební příjem pouze ve výši 50 % průměrného služebního příjmu. S ohledem na intenzitu takového zásahu do ekonomické sféry příslušníka by tedy neměl služební funkcionář postupovat svévolně. Důvodné podezření z protiprávního jednání musí být založeno jen na objektivních skutečnostech, o nichž se služební funkcionář dozvídá zejména z „*vlastní kontrolní činnosti, hlášení svých podřízených, ze sdělení jiných orgánů apod.*“⁵⁷ Jestliže se neprokáže vina příslušníka a důvody jeho zproštění odpadnou, služební funkcionář rozhodne o skončení zproštění a příslušníkovi je doplacena taková část služebního příjmu, o niž mu byl služební příjem zkrácen. V opačném případě bude zproštění trvat až do okamžiku skončení služebního poměru.

3.3 Skončení služebního poměru

Důvody skončení služebního poměru uvedené v ustanovení § 41 ZSP lze rozdělit do dvou skupin. Tou první je skončení na základě rozhodnutí služebního funkcionáře, pod které bude podřazeno zrušení služebního poměru ve zkušební době nebo propuštění. Druhou skupinou je skončení služebního poměru na základě jedné z taxativně stanovených právních skutečností, které jsou naopak na vůli účastníků služebního poměru nezávislé. K jejich naplnění dojde uplynutím doby určité, pokud současně nejsou splněny podmínky nutné pro zařazení do služebního

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 11. 2014. sp. zn. 9 As 155/2014.

⁵⁷ TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 295.

poměru na dobu neurčitou, dále úmrtím příslušníka nebo jeho prohlášením za mrtvého. Ke skončení služebního poměru dojde taktéž dosažením stanoveného věku 65 let.

3.3.1 Zrušení služebního poměru ve zkušební době

Zrušení služebního poměru ve zkušební době dle § 41a ZSP bylo umožněno novelizací ZSP v roce 2018. V takovém případě služební poměr skončí uplynutím pěti kalendářních dnů ode dne doručení rozhodnutí příslušníkovi. Pokud je zrušení služebního poměru ve zkušební době naopak iniciováno z jeho strany, skončí služební poměr uplynutím pěti kalendářních dnů ode dne doručení oznámení služebnímu funkcionáři. Pokud by došlo k doručení takového rozhodnutí nebo oznámení v době kratší než pět dnů před uplynutím zkušební doby, skončí služební poměr posledním dnem zkušební doby.

3.3.2 Propuštění

Propuštění ze služebního poměru je přípustné pouze za podmínek taxativně stanovených § 42 ZSP. V případě jejich naplnění musí služební funkcionář vždy obligatorně rozhodnout o propuštění příslušníka ze služebního poměru. První skupina důvodů, která způsobuje takový následek, souvisí s trestnou činností příslušníka. Propuštění tedy nastane v důsledku jeho pravomocného odsouzení pro úmyslný trestný čin, pravomocného odsouzení za nedbalostní trestný čin nebo vyřešení úmyslného trestného činu jedním z vyjmenovaných odklonů v trestním řízení. U posledních dvou zmíněných důvodů propuštění je však vyžadováno splnění další podmínky. Jednání, kterým byl čin spáchán, musí být dle § 42 odst. 1 písm. b), c) ZSP současně v „rozporu s požadavky kladenými na příslušníka“. O propuštění bude rozhodnuto taktéž v případě porušení služebního slibu zavrženíhodným jednáním dle § 42 odst. 1 písm. d) ZSP, které vykazuje znaky trestného činu a je „způsobilé ohrozit dobrou pověst bezpečnostního sboru.“ Zhodnocení významu těchto neurčitých právních pojmů přitom může být značně problematické.

Vymezení požadavků kladených na příslušníka lze částečně nalézt v ustanovení § 45 ZSP, upravujícím jeho základní povinnosti. Požadavky kladené na příslušníka však mohou být obsaženy i v dalších právních předpisech (například v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky). Lze do nich zahrnout taktéž

například ochranu pověsti bezpečnostního sboru.⁵⁸ K vymezení pojmu „*ohrožení dobré pověsti bezpečnostního sboru*“ je možné zmínit například rozsudek Krajského soudu v Ostravě ve věci propuštění příslušníka ze služebního poměru, který vyslovil závěr, že „*jednání naplňující znaky úmyslně spáchaného trestného činu je způsobilé ohrozit dobrou pověst bezpečnostního sboru vždy. Posuzování otázky, zda je předmětné jednání způsobilé ohrozit dobrou pověst bezpečnostního sboru, má místo jen u jednání naplňujícího znaky trestného činu spáchaného z nedbalosti.*“⁵⁹ Z výše uvedeného tedy vyplývá, že požadavek na kumulativní splnění obou podmínek v ustanovení § 42 odst. 1 písm. c) ZSP je nadbytečný, jelikož úmyslný trestný čin je vždy v rozporu s požadavky kladenými na příslušníka.

Propuštěn musí být dále příslušník, jemuž je uložen trest odnětí služební hodnosti. Tento trest je dle § 186 odst. 8 ZSP ukládán za spáchání kázeňského přestupku se zvlášť škodlivým následkem nebo za opakované páchaní méně závažných kázeňských přestupků v posledních třech letech. K odnětí služební hodnosti pak dojde i z důvodu porušení omezení některých práv příslušníka dle § 48 ZSP, a také tehdy, pokud příslušník dle závěru služebního hodnocení opakovaně dosahuje neuspokojivých výsledků při výkonu služby.

Příslušník bezpečnostních sborů musí být propuštěn i v případě porušení omezení dle § 47 ZSP. Tímto omezením je příslušníkům zakázáno být členem politické strany nebo politického hnutí a zároveň je jim zapovězena i jakákoliv činnost v jejich prospěch. Požadavek striktní apolitičnosti je legitimním omezením práva na sdružování v politických stranách a hnutích vyplývajícího z čl. 20 odst. 2 LZPS, přičemž ZSP zapovídá taková politická práva všem dotčeným bez výjimky. Naproti tomu například zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve svém § 80 tato práva omezuje pouze představeným⁶⁰; ti nesmí po dobu trvání služebního poměru vykonávat v politické straně nebo politickém hnutí žádnou funkci.

Vzhledem k tomu, že služba v bezpečnostních sborech je podmíněna již od okamžiku přijetí do služebního poměru státním občanstvím České republiky, znamená jeho pozbytí podle zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství České

⁵⁸ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 32.

⁵⁹ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 10. 2010. sp. zn. 22 Ca 177/2009.

⁶⁰ Vedoucí zaměstnanec dle §144 odst. 2 písm. b) zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě.

republiky další důvod k propuštění. Stejně následky má i pravomocné rozhodnutí soudu o omezení svéprávnosti příslušníka.

Dlouhodobá ztráta zdravotní způsobilosti pro zastávané služební místo (vyjma zdravotních důvodů souvisejících s těhotenstvím) znamená společně s pozbytím osobní způsobilosti pro výkon služby další zákonný důvod pro propuštění ze služebního poměru.

Propuštěn bude rovněž příslušník, jemuž bylo odebráno osvědčení o tělesné zdatnosti pro zastávané služební místo nebo osvědčení o odborné způsobilosti k výkonu služby. To však platí pouze pro příslušníky Hasičského záchranného sboru.⁶¹

Dalším taxativním důvodem propuštění příslušníka je situace, kdy příslušník zařazený ve služebním poměru na dobu neurčitou byl odvolán z dosavadního služebního místa z důvodu dosahování neuspokojivých výsledků ve výkonu služby, zároveň jej nelze ustanovit na jiné vhodné služební místo s nižší služební hodností a došlo k uplynutí doby delší než 3 měsíců.

Zákon o služebním poměru umožňuje samozřejmě také propuštění na základě žádosti samotného příslušníka. V takovém případě dojde ke skončení služebního poměru nejpozději uplynutím dvou kalendářních měsíců následujících po dni doručení žádosti o propuštění. O zkrácení této doby je dle § 42 odst. 6 ZSP oprávněn rozhodnout výhradně služební funkcionář „na základě žádosti příslušníka.“

V rámci skončení služebního poměru je tedy kladen důraz (obdobně jako v případě vzniku služebního poměru) na jednostrannost takového úkonu, a to i přestože je příslušník tím, kdo má o skončení služebního poměru zájem.⁶²

Z ustanovení § 42 odst. 3 ZSP je pak patrné, že příslušník zařazený ve služebním poměru na dobu určitou prozatím nepožívá veškeré jistoty pramenící z relativní stálosti služebního poměru. Nad rámec důvodů propuštění taxativně stanovených v § 42 odst. 1 ZSP totiž může být takový příslušník propuštěn navíc i z důvodů organizačních změn nebo v případě zániku platnosti osvědčení, je-li osobou určenou ke styku s utajovanými informacemi. Propuštěn bude taktéž příslušník ve služebním poměru na dobu určitou, jenž podle závěru služebního hodnocení dosáhl neuspokojivých výsledků ve výkonu služby.

⁶¹ Podle § 11 odst. 1 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně.

⁶² PICHRT, Jan, Martin KOPECKÝ a Jakub MORÁVEK, ed. *Služební vztahy a výkon závislé práce*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-429-4. s. 17-18.

Při skončení služebního poměru má příslušník nárok na vydání potvrzení o výkonu služby a pokud o to požádá, je mu vydán taktéž služební posudek. Ten obsahuje informace vztahující se výhradně k jeho výkonu služby. Zákon o služebním poměru také výslovně upravuje situaci, kdy dojde ke zrušení rozhodnutí o skončení služebního poměru příslušníka. V takovém případě ZSP stanovuje fikci trvání služebního poměru se všemi nároky.

3.4 Základní povinnosti příslušníka a omezení jeho práv

3.4.1 Základní povinnosti příslušníka

Základní povinnosti příslušníka jsou obsaženy v § 45 ZSP. Slovním spojením „základní povinnosti“ je zdůrazněno, že se nejedná o absolutní výčet všech povinností příslušníků bezpečnostních sborů. Další povinnosti pro ně totiž vyplývají i z dalších právních předpisů.

Příslušník je povinen dodržovat služební kázeň, jejíž vymezení stanovuje § 45 odst.1 ZSP jako „*nestranné, řádné a svědomité plnění služebních povinností příslušníka, které pro něj vyplývají z právních předpisů, služebních předpisů a rozkazů.*“ Ustanovení § 46 ZSP pak umožňuje odepření splnění takového rozkazu, avšak pouze v případě, že by jeho splněním mohlo dojít ke spáchání trestného činu. Samotné posouzení takového jednání přitom ZSP ponechává na subjektivním posouzení příslušníka. Naopak rozkaz vedoucího příslušníka, který je v očividném rozporu s právním předpisem, je příslušník povinen splnit.

Příslušník se musí dále zdržet jednání, které by mohlo vést ke střetu zájmů a nesmí ohrozit důvěru v nestranný výkon služby. V souvislosti s předcházením korupčnímu jednání je mu zapovězeno přijímání jakýchkoliv darů nebo jiných výhod. V neposlední řadě musí taktéž zachovávat mlčenlivost o skutečnostech souvisejících s výkonem služby a nesmí ani zneužít informace, které se v souvislosti s ní dozvěděl.

Náročnost služby v bezpečnostních sborech klade zvýšené nároky na odbornost příslušníků a jejich fyzickou zdatnost. Z tohoto důvodu je stanovena povinnost k jejich prohlubování a udržování po celou dobu trvání služebního poměru. Služební funkcionář je oprávněn tyto skutečnosti pravidelně z vlastní iniciativy ověřovat.

Z důvodu povahy služby v bezpečnostním sboru je taktéž dbáno na dodržování pravidel služební zdvořilosti, a to ke vztahu k ostatním příslušníkům,

ale taktéž k veřejnosti. Zvýšené nároky na osobnostní kvality příslušníka se pak projevují v povinnosti chovat se a jednat i v době mimo službu tak, aby svým jednáním příslušník neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru.

Příslušník je rovněž povinen poskytovat bezpečnostnímu sboru své osobní údaje. Za takové údaje jsou považovány osobní údaje podle přímo použitelného nařízení Evropského parlamentu a Rady Evropské unie 2016/679.⁶³

Vzhledem k povaze výkonu služby stanovuje ZSP příslušníkovi povinnost vykonávat službu takovým způsobem, aby nebyla ovlivněna jeho politickým, náboženským nebo jiným přesvědčením.

Dále je povinen bezodkladně hlásit vedoucímu příslušníkovi závady a nedostatky, které by mohly negativně ovlivňovat výkon služby. Bez zbytečného odkladu musí oznamovat vedoucímu příslušníkovi taktéž skutečnosti, které mohou mít vliv na rozhodnutí o propuštění příslušníka ze služebního poměru. Bude se jednat o situace, kdy je příslušník pravomocně uznán vinným ze spáchání přestupku nebo pravomocně odsouzen pro trestný čin.

Novela ZSP účinná od 1. července 2017 taktéž přinesla příslušníkovi povinnost nejpozději po zahájení řízení o přestupku neprodleně oznámit příslušnému správnímu orgánu skutečnost, že je příslušníkem bezpečnostního sboru. Zařazení této povinnosti do § 45 ZSP bylo reakcí na jednání příslušníků, kteří příslušnost k bezpečnostnímu sboru při zjištění svého protiprávního jednání zastírali. Záměrem takové procesní strategie bylo obecně ukládání mírnějších trestů jinými správními orgány, než právě služebními funkcionáři. Tento jev byl umocněn skutečností, že ačkoliv takové jednání přinášelo značné problémy (nicotnost rozhodnutí správního orgánu vlivem absolutní věcné nepříslušnosti⁶⁴), nebylo možné jej ze strany bezpečnostního sboru jakkoliv postihnout. Přínosem novely tedy je, že takové nežádoucí chování je v současné době porušením základních povinností příslušníka se všemi důsledky z toho vyplývajícími důsledky.

Další povinnosti jsou pak stanoveny navíc pro vedoucí příslušníky, z jejichž pozice je nutné hodnotit objektivně výkon služby svých podřízených pracovníků, zabezpečovat jejich náležitě vyškolení a zajistit, aby byli pro výkon svého služebního místa náležitě vycvičeni. Důraz je samozřejmě kladen také na oceňování příkladného plnění služebních povinností podřízených příslušníků.

⁶³ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 100.

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 5. 2010. sp. zn. 1 As 36/2010.

3.4.2 Omezení práv příslušníka

Zákon o služebním poměru svými ustanoveními § 47 a § 48 zasahuje zásadním způsobem do politických a hospodářských práv příslušníků, čímž je vyjádřen mimo jiné legitimní zájem bezpečnostního sboru na nestranném výkonu služby.⁶⁵ Tato omezení však na příslušníka dopadají i v době mimo službu.⁶⁶ Aktivní či pasivní volební právo však ZSP nijak dotčeno není.

Příslušníkovi není zapovězena ani účast na kandidátní listině, jelikož sama o sobě není považována za činnost ve prospěch politické strany nebo hnutí ve smyslu § 47 odst. 1 ZSP.⁶⁷ Zákaz platí dle § 48 ZSP také pro členství v řídicích nebo kontrolních orgánech právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost. Výjimka je stanovena pouze v případech, kdy je zřizovatelem těchto orgánů stát nebo pokud byl příslušník do těchto orgánů vyslán služebním funkcionářem. V takovém případě se však bude jednat o výkon služby.

Způsob omezení jiné výdělečné činnosti příslušníka dle § 48 ZSP je zásadně ovlivněn nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 24/17, který předchází ustanovení § 48 odst. 2 ZSP zrušil pro jeho nesoulad s ústavním pořádkem a to konkrétně při stanovování mezí základních práv, jelikož „*podle čl. 44 Listiny základních práv a svobod může zákon příslušníkům omezit právo na podnikání a jinou hospodářskou činnost, přičemž takové omezení musí být stanoveno zákonem. Ustanovení § 48 odst. 2 zákona č. 361/2003 Sb. však fakticky vyloučilo právo příslušníků podnikat a provozovat jinou výdělečnou činnost, přičemž zmocňovalo ředitele bezpečnostních sborů stanovit výjimky z tohoto zákazu interním aktem řízení.*“⁶⁸ Zákon o služebním poměru byl z tohoto důvodu v roce 2019 novelizován, přičemž bylo při stanovení výjimek užito výhrady zákona. Souhlas služebního funkcionáře tak není dle § 48 odst. 4 ZSP vyžadován například pro činnost znaleckou a tlumočnickou vykonávanou pro soud nebo správní úřad, činnost vědeckou, pedagogickou, publicistickou, literární nebo uměleckou. Obdobně nebude souhlasu potřeba pro činnost vykonávanou v odborové organizaci nebo při správě vlastního majetku.

⁶⁵ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 229-230.

⁶⁶ MATES, Pavel, Jindřich ŠKODA a František VAVERA. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-604-2. s. 88.

⁶⁷ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 104.

⁶⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 9. 2018. sp. zn. Pl. ÚS 24/17.

Pro příslušníky se specifickým služebním zařazením, tedy zejména příslušníky zpravodajských služeb, GIBS nebo PČR, kteří pracují v utajení, pak platí v případě takových výdělečných činností oznamovací povinnost vůči svému služebnímu funkcionáři, a to nejméně 10 dnů před započítáním jejího výkonu. Oznamovací povinnosti nepodléhá činnost související se správou vlastního majetku.

V ostatních případech i nadále platí, že příslušník může vykonávat jinou výdělečnou činnost než službu pouze se souhlasem služebního funkcionáře. Ten však musí u každé žádosti objektivně posuzovat splnění dalších zákonných kritérií. Souhlas nemůže být udělen, pokud by výdělečná činnost vedla ke střetu zájmů, výkon výdělečné činnosti by ohrožoval dobrou pověst bezpečnostního sboru nebo by mohl ohrozit zájem služby. V případě změny takových okolností v době po udělení souhlasu jej služební funkcionář zruší a příslušník je povinen tuto činnost ihned ukončit.

Výše uvedená zákonná kritéria jsou služebními funkcionáři často zneužívána za účelem zamezení jiné výdělečné činnosti. Tendence k jejímu obecnému nepovolování například u příslušníků PČR lze vyzorovat z „Metodické příručky k udělování souhlasu s výkonem jiné výdělečné činnosti“, ve které je otevřeně označena každá jiná výdělečná činnost příslušníka jako možné ohrožení zájmů chráněných § 48 ZSP.⁶⁹ Takový obecný postup, který neomezuje, ale ve skutečnosti preventivně znemožňuje udělení souhlasu s jinou výdělečnou činností, je však v rozporu s ústavním právem na svobodnou volbu povolání podle čl. 26 odst. 1 LZPS. Zákon o služebním poměru přitom porušení omezení uvedených v § 48 ZSP sankcionuje v krajním případě až uložením trestu odnětí služební hodnosti, v jehož důsledku je příslušník propuštěn ze služebního poměru.

3.5 Kázeňské odměny a kázeňské tresty

3.5.1 Kázeňské odměny

Významným motivačním prvkem pro příslušníky bezpečnostních sborů je možnost udělení kázeňských odměn, přičemž § 49 ZSP vyjmenovává rovnou tři

⁶⁹ Nezávislý odborový svaz Policie ČR - NOS PČR. *Metodická příručka k udělování souhlasu s výkonem jiné výdělečné činnosti, aneb jak souhlas neudělit* [online]. 2021 [cit. 2.2.2022]. Dostupné z: <https://www.nospcr.cz/metodicka-prirucka-k-udelovani-souhlasu-s-vykonem-jine-vydelecne-cinnosti-aneb-jak-souhlas-neudelit/>.

druhy: písemnou pochvalu, peněžitý nebo věcný dar a udělení služební medaile. Výhodou právní úpravy je, že ZSP dále stanovuje podmínky, jejichž splněním je ocenění příslušníka podmíněno. Tímto je do při udělování kázeňských odměn omezena svévole vedoucích příslušníků. Je však nutné dodat, že jen částečně. Nejčastější důvod pro udělení kázeňské odměny, tedy příkladné plnění služebních povinností příslušníka, je velmi obecným pojmem, pod který lze (v případě zájmu služebního funkcionáře) zahrnout prakticky jakoukoliv činnost.

Zákon o služebním poměru stanovuje pouze jeden konkrétní důvod, který je podřazován pod příkladné plnění služebních povinností, a tím je opakované dosahování velmi dobrých výsledků v závěru služebního hodnocení. Kázeňskou odměnu lze udělit taktéž příslušníkovi, jenž během výkonu služby nebo v době svého osobního volna projevil osobní statečnost nebo splnil zvláště významný služební úkol.

3.5.2 Kázeňské tresty

Kázeňské přestupky příslušníků bezpečnostních sborů jsou podřazeny pod disciplinární delikty. Kázeňským přestupkem se rozumí zaviněné jednání, které porušuje služební povinnost, ale není trestným činem nebo jednáním, která má znaky přestupku. Stejně je posuzováno i dosahování neuspokojivých výsledků v závěru služebního hodnocení. Vymezení služebních povinností příslušníků bezpečnostních sborů je obsaženo zejména v § 45 ZSP. Nelze opomenout ani související právní předpisy (např. zákon o PČR), povinnosti uložené rozkazem nadřízeného příslušníka či interním aktem řízení.

Kázeňských přestupků se obecně mohou dopustit pouze fyzické osoby na základě svého specifického právního vztahu k některé z veřejnoprávních institucí. Na základě porušení zvláštních povinností, které z těchto vztahů vyplývají, pak vzniká správněprávní deliktní odpovědnost.⁷⁰

Dojde-li služební funkcionář k odůvodněnému závěru, že došlo k porušení služebních povinností, uloží příslušníkovi kázeňský trest. Ten má vůči trestanému příslušníkovi zejména represivní funkci. Zároveň však působí preventivně i vůči

⁷⁰ KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-820-7. s. 310-312.

ostatním příslušníkům, čímž zamezuje budoucímu opakování nežádoucího chování.⁷¹

Nejmírnější formou kázeňského trestu je písemné napomenutí. V něm je příslušníkovi pouze písemně vytknuto jeho nežádoucí jednání. Za závažnější kázeňské přestupky pak může být uloženo snížení základního tarifu až o 25 % na dobu nejvýše tří měsíců. Takové rozpětí dává služebnímu funkcionáři prostor pro správní uvážení, na jehož základě stanoví individuální trest s přihlédnutím k závažnosti kázeňského přestupku. V případě, že byla příslušníkovi v minulosti udělena služební medaile, může mu být taktéž jako další forma kázeňského trestu odebrána. Nejprísnějším postihem je však odnětí služební hodnosti. Nabytí právní moci takového rozhodnutí totiž znamená obligatorní důvod pro propuštění příslušníka ze služebního poměru dle § 42 odst. 1 písm. e) ZSP.

Další kázeňské tresty lze uložit výhradně v případech, kdy je příslušník pachatelem jednání majícího znaky přestupku. Jedná se v první řadě o pokutu, která je ukládána ve výši, kterou pro přestupek stanoví zvláštní předpis. Takovým zvláštním předpisem bude například zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích. Ve věci uložení kázeňského trestu propadnutí věci a zákazu činnosti odkazuje ZSP na postup upravený v § 47 a § 48 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Kázeňské tresty - pokuta, propadnutí věci, jakož i zákaz činnosti je možné uložit společně, popřípadě společně s kázeňskými tresty- písemné napomenutí a odnětí služební medaile.

3.6 Doba služby a služební pohotovost

Zatímco služební doba zaměstnanců podléhajících režimu zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, se řídí obecnou úpravou zákoníku práce, doba služby příslušníků bezpečnostních sborů je upravena specificky přímo v § 52 ZSP a to v rozsahu 37,5 hodiny týdně. Dobou služby se přitom rozumí *„doba, po kterou příslušník plní úkoly, nebo po kterou je připraven je plnit, pokud nejde o služební*

⁷¹ TOMĚK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 238-239

pohotovost.“⁷² Nižším rozsahem týdenní doby služby je pak reflektována náročnost služby v bezpečnostních sborech.⁷³

Stanovená základní doba služby v týdnu je tedy, až na výjimky, dobou služby bez přestávek na jídlo a odpočinek. Zákon o služebním poměru považuje za jeden den výkonu služby jednu pětinu (7,5 hodiny) základní doby služby. Způsob rozvržení směn přitom nemá na délku základní doby služby vliv, což je výhodné zejména pro příslušníky, kteří nevykonávají službu ve vícesměnném nebo nepřetržitém režimu služby. Při komparaci s § 70 ZP totiž nelze pominout skutečnost, že pracovní doba v rozsahu 37,5 hodin týdně je pracovní dobou zkrácenou a navíc dopadající pouze na taxativně stanovené zaměstnance pracující v náročných podmínkách nebo ve vícesměnném a nepřetržitém pracovním režimu.

Příslušník je oprávněn požádat o stanovení kratší doby služby. Nejsou přitom stanovena žádná kritéria, která by zakládala služebnímu funkcionáři povinnost takové žádosti vyhovět.

3.6.1 Rozvržení doby služby

Při rozvržení doby služby je přihlíženo k úkolům, které mají být danou organizační částí bezpečnostního sboru realizovány. S ohledem na efektivní využívání sil a prostředků stanovuje služební funkcionář jednotlivé časové úseky směn, během kterých dochází k výkonu služby.⁷⁴ Směny jsou stanoveny dle § 53 ZSP předem, zpravidla na období jednoho kalendářního měsíce. V případě potřeby může být takto rozvržená doba služby upravena. Změna, kdy příslušník musí nastoupit na neplánovanou směnu nebo naopak je mu taková směna zrušena, však musí být příslušníkovi oznámena zpravidla nejpozději tři dny před nástupem do služby. K zákonnosti pozdějšího oznámení je pak vyžadována nutnost *„náhlé, akutní potřeby služby, kterou ve lhůtě tří dnů před nástupem do služby nebylo možno zohlednit.*“⁷⁵

Doba služby je rozvrhována rovnoměrně nebo nerovnoměrně. Při rovnoměrném rozvržení jsou směny plánovány v rozsahu 37,5 hodiny, zpravidla na pět dnů v týdnu tak, aby nepřetržitý odpočinek připadl na sobotu a neděli.

⁷² CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 121.

⁷³ HORECKÝ, Jan a Petr MACHÁLEK. *Právní poměry při výkonu závislé práce ve veřejné správě*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8811-5. s. 109.

⁷⁴ TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 183.

⁷⁵ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 2. 2021. sp. zn. 65 A 74/2020.

V případě důležitého zájmu služby však není vyloučeno ani naplánování směn o víkendu. Příslušníkovi není délka směn pevně stanovena, ale v jednotlivém dni by neměla přesahovat deset hodin. Při rozvržení služby je zároveň nutné dodržet, aby rozdíl délky doby služby připadající na jednotlivé týdny nepřesáhl pět hodin a průměrná doba služby v rámci dvou kalendářních měsíců nepřesahovala průměrnou základní dobu služby v týdnu (37,5 hodiny).

Při nerovnoměrném rozvržení doby služby potom nesmí být směna kratší než čtyři hodiny, a zároveň její délka nesmí přesáhnout 24 hodin. Ačkoliv ZSP umožňuje směnu v takové maximální délce, připadá v úvahu vzhledem k zátěži na lidský organismus zpravidla pouze na služebních místech zařazených mimo přímý výkon služby (například služba na operačních střediscích). Nerovnoměrné rozvržení směn způsobuje, že je doba služby v některých týdnech kratší než je stanovená základní doba služby v týdnu. V některých týdnech ji naopak přesahuje. Z tohoto důvodu je základní doba služby v týdnu posuzována až v rámci vyrovnávacího období tří měsíců, v odůvodněných případech i celého kalendářního roku.

Zákon o služebním poměru definuje dvousměnný a třisměnný režim služby. Považuje se za ně takový režim, při němž dochází ke vzájemnému střídání příslušníků ve dvou nebo třech směnách v rámci 24 hodin po sobě jdoucích. Zabezpečení výkonu služby 24 hodin denně po 7 dnů v týdnu, kdy se příslušníci za tímto účelem vzájemně střídají v rámci 24 hodin po sobě jdoucích, je pak zajištěno nepřetržitým režimem služby. K jeho realizaci dochází střídáním příslušníků ve směnách nebo přímo 24hodinovými směnami. U příslušníků HZS je za takovou směnu považováno 16 hodin výkonu služby ve spojení s 8 hodinami pohotovosti.

Příslušník musí mít dobu služby rozvrženou pouze podle jednoho režimu stanoveného ZSP, tyto režimy není možné vzájemně kombinovat. Pokud příslušník vykonává pravidelně v části svého fondu pracovní doby výkon činnosti, která musí být zajišťována nepřetržitě, neznamená to, že lze jeho režim kvalifikovat jako nepřetržitý.⁷⁶

Způsob rozvržení doby služby je významný z hlediska služebního příjmu. Podle ustanovení § 114 odst. 2 ZSP se navyšuje základní tarif o 10 % pouze

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 8. 2012, sp. zn. 6 Ads 59/2012.

příslušníkům vykonávajícím službu ve dvousměnném, třisměnném nebo nepřetržitém režimu služby.

3.6.2 Služba přesčas

V zájmu včasného a kvalitního plnění úkolů bezpečnostního sboru je možné příslušníkovi nařídit službu přesčas podle § 54 ZSP. Taková služba je vykonávána výhradně nad základní dobu služby a mimo naplánované směny.

Jedná se tedy o výjimečné opatření, které nesmí při nepříznivé personální situaci nahrazovat další fond pracovní doby. Opatření je přípustné pouze při nepředvídatelných událostech, k nimž může dojít například vlivem náhlé indispozice některého z příslušníků. Dalším přípustným důvodem bude taktéž mimořádný úkol bezpečnostního sboru, který nelze splnit jinak. Nařízení služby přesčas proto musí být vždy řádně odůvodněno. Takovým postupem bezpečnostní sbor prokazuje, že nepostupuje v rozporu se zákonem.⁷⁷

Služba přesčas nesmí přesáhnout celkově 546 hodin za vyrovnávací období, které tvoří 52 týdnů jdoucích po sobě. V případě naplnění tohoto limitu by však příslušník již nemohl vykonávat službu, a to ani během mimořádných událostí. Z tohoto důvodu ZSP umožňuje ve výjimečných případech ve veřejném zájmu nebo po dobu krizového stavu tuto hranici dále překročit.

Příslušník má podle § 125 ZSP za každou hodinu služby přesčas, vyjma služby v době krizového stavu, nárok na náhradní volno. Pokud mu není umožněno jeho čerpání v období tří měsíců následujících po vykonání služby přesčas, je mu za tuto službu poskytnut služební příjem. Z hlediska hospodaření bezpečnostního sboru je tak jednoznačně výhodnější umožnit příslušníkovi čerpání náhradního volna. Služba přesčas, za kterou bylo takové náhradní volno čerpáno, se navíc nezapočítává do výše uvedeného limitu 546 hodin.

3.6.3 Dny pracovního klidu a služba ve svátek

Dny pracovního klidu jsou v § 54a ZSP definovány jako dny, na které případně nepřetržitý odpočinek v týdnu. Pro příslušníky s rovnoměrně rozvrženou dobou služby se bude jednat zpravidla o sobotu a neděli. Příslušníkům s nerovnoměrně rozvrženou dobou služby mohou dny nepřetržitého odpočinku podle způsobu rozvržení směn připadnout i na jiné dny v týdnu.

⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 10. 2015. sp. zn. 1 As 183/2015.

Nařídít směnu ve svátek je přípustné pouze za podmínky, že je výkon služby v tento den nezbytný a nelze ji vykonat v obvyklý den služby. Tento požadavek byl vložen do ZSP v souladu s požadavkem Evropské sociální charty.⁷⁸ K jeho naplnění bude docházet zejména u příslušníků v nepřetržitém režimu služby, kteří musejí směnu ve svátek vykonat. Naopak příslušník vykonávající službu, která ve svátek nezbytná není, bude mít tuto směnu omluvenou. Do fondu základní doby služby jsou mu hodiny započteny v rozsahu, jako kdyby směnu vykonal.⁷⁹ Do roku 2018 panoval v bezpečnostních sborech nežádoucí stav, kdy služba ve svátek nebyla příslušníkům jakkoliv kompenzována, zejména s ohledem na existenci zvýšeného základního tarifu dle § 114 odst. 2 ZSP, který v sobě náhradu za službu ve svátek implicitně zahrnuje. Následná novelizace však tento stav změnila. V současné době podle § 121 ZSP za každou hodinu služby ve svátek má příslušník nárok na náhradní volno. Pokud mu není čerpání náhradního volna umožněno v období tří měsíců následujících po vykonání služby ve svátek, má nárok na příplatek ve výši 25 % služebního příjmu vztahujícího se k odslouženým hodinám ve svátek.

3.6.4 Služba v noci

Vymezení služby v noci, za kterou je považována dle § 55 ZSP služba v době od 22 do 6 hodin, je v současné době významné pouze pro plánování směn u těhotných příslušnic, příslušnic do konce devátého měsíce po porodu a u příslušnic, které kojí. V takovém případě mohou dle § 85 odst. 2 ZSP noční službu vykonávat, avšak jen pokud k tomu dají předem souhlas. Vzhledem k jeho účelu „*je nutno ustanovení vykládat tak, že službou v noci je každá služba, která by i svou částí zasáhne do doby od 22 do 6 hodin.*“⁸⁰

Za službu v noci nenáleží žádný příplatek, což může způsobovat nerovnost v odměňování jednotlivých příslušníků. Jak bylo řečeno v kapitole 3.5.1 týkající se rozvržení doby služby, pro přiznání základního tarifu zvýšeného o 10 % je totiž rozhodující pouze skutečnost, zda příslušník slouží ve směnném režimu služby.

Zároveň dle již zmíněné judikatury NSS nelze jednotlivé režimy služby kombinovat a samotná skutečnost, že noční služby tvoří část vykonávaných směn,

⁷⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 247/2017 Sb., kterým se mění zákon. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

⁷⁹ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 258.

⁸⁰ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 132.

nezakládá povinnost ke změně režimu na směnný.⁸¹ Může tak dojít v individuálních případech k situacím, že příslušník nevykonávající službu ve směnném režimu (tedy bez nároku na zvýšení základního tarifu dle § 114 odst. 2 ZSP) vykonává více nočních služeb než příslušník ve směnném režimu.

3.6.5 Pružná doba služby

Pružná doba služby podle § 56 ZSP je institutem, jenž umožňuje příslušníkovi zvolit si v jednotlivých dnech začátek, případně i konec směny. Její uplatnění je možné pouze při rovnoměrném rozvržení doby služby, při směnném nebo nepřetržitém režimu služby naopak její užití prakticky není možné. O zavedení pružné doby musí příslušník požádat, konečné rozhodnutí však záleží výhradně na rozhodnutí služebního funkcionáře. Zákon o služebním poměru rozlišuje tři druhy pružné doby služby: 1) pružný den služby, v jehož rámci je příslušníkem zvolen začátek směny a je povinen v příslušný den vykonat celou směnu, 2) pružný týden služby, kdy si příslušník volí začátek i konec směn a je povinen odsloužit týdenní dobu služby, 3) pružná čtyřtýdenní doba služby, během níž si příslušník opět volí začátek i konec směny a je povinen odsloužit celou dobu služby připadající na toto období. Služební funkcionář při uplatňování pružné doby služby stanoví pevnou dobu služby, která musí v rámci týdenní základní doby služby (37,5 hodiny) činit v jednotlivých dnech nejméně 5 hodin. Volitelná doba služby připadající na začátek směny zároveň musí činit nejméně jednu hodinu.

Možnost uzpůsobení doby služby osobním a rodinným potřebám představuje pro příslušníky značnou výhodu, jelikož jim v takových případech v podstatě odpadá nutnost čerpání dovolené. Naopak jistou nevýhodou je skutečnost, že překážka ve službě na straně příslušníka, zasahující do volitelné doby služby, se neposuzuje jako výkon služby, a tudíž za ni příslušníkovi nenáleží ani služební příjem.

S uplatňováním pružné doby služby souvisí taktéž odlišné posuzování služby přesčas. Za službu přesčas je v případě pružného dne služby považována služba konaná nad délku směny připadající na příslušný den.

Přesčasem při pružném týdnu služby je služba konaná nad rámec doby služby stanovené na příslušný týden. Problematickým se však stává posouzení služby přesčas ještě před uplynutím takového týdne, jelikož si příslušník může

⁸¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 8. 2012. sp. zn. 6 Ads 59/2012.

v rámci jednotlivých dní volit různé délky směn. Obdobná situace existuje rovněž u přesčasu v rámci čtyřtýdenní pružné doby služby. Pokud je totiž volitelná doba služby změněna tak, aby byla rovna stanovené době služby připadající na období čtyř týdnů, ke službě přesčas nedojde.⁸²

3.6.6 Přestávky ve službě

Příslušníkovi je podle § 60 ZSP přiznán nárok na přestávku ve službě na jídlo a odpočinek nejdéle po každých pěti hodinách nepřetržitého výkonu služby, a to v rozsahu 30 minut, pokud jde o směnu nepřesahující 9 hodin. V případě směny delší než 9 hodin pak musí jedna přestávka činit 30 minut a ostatní alespoň 15 minut. Pokud způsob výkonu služby umožní přestávku čerpat, nezapočítává se příslušníkovi do doby služby. Jestliže charakter služby neumožňuje její přerušování, příslušník na přestávku nárok nemá. Musí mu však být zajištěna alespoň přiměřená doba na jídlo a odpočinek. Tato doba je pak považována za běžný výkon služby. Možnost přerušování výkonu služby by měl vedoucí příslušník, zejména s ohledem na typ vykonávané činnosti, vzít v úvahu již během rozvržení doby služby svých podřízených.

U příslušníka, který zajišťuje nepřetržitý výkon služby, se však její přerušitelnost posuzuje i podle reálné možnosti jeho vystřídání za účelem nerušeného čerpání přestávky na jídlo a odpočinek.⁸³ Význam institutu přestávky dle § 60 ZSP zhodnotil NSS ve svém rozhodnutí, kdy „*přestávku je totiž nutno obecně vnímat jako zákonem garantovanou (nárokovou) dobu, v rámci které policista nevykonává službu a tento časový úsek je určen výhradně k jeho odpočinku, a to způsobem, který daný policista zvolí.*“⁸⁴ Přestávkou tak nelze označit podle dalšího rozsudku situaci, kdy je příslušník z důvodu personálního nedostatku donucen setrvat na pracovišti a v průběhu občerstvení musí reagovat na vzniklé události.⁸⁵ Naopak pouhá skutečnost, že má příslušník na sobě výstroj včetně radiostanice a je připraven zasáhnout v případě vzniku mimořádné situace (jako je např. útěk vězně) čerpání neplacené přestávky ve službě dle § 60 odst. 1 ZSP nebrání.⁸⁶ Citovaná soudní rozhodnutí tedy nastavují jasná

⁸² CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 140.

⁸³ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 7. 2018. sp. zn. 65 Ad 9/2017.

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 7. 2019. sp. zn. 8 As 257/2018.

⁸⁵ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 5. 2015. sp. zn. 8 Ad 13/2011.

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 5. 2020. sp. zn. 9 As 40/2020.

kritéria ve věci posuzování přerušitelnosti služby, přesto však (právě s ohledem na jejich charakter) musí být jejich splnění vedoucími příslušníky kontinuálně posuzováno.

Příslušníci kojící své dítě jsou nad rámec přestávek na jídlo a odpočinek poskytovány zvláštní přestávky ke kojení. U dítěte do jednoho roku jsou poskytovány dvě půlhodinové přestávky, v dalších třech měsících jedna půlhodinová přestávka.

3.6.7 Služební pohotovost

„Služební pohotovost lze definovat jako určitý stupeň připravenosti příslušníka v době odpočinku konat v případě potřeby službu.“⁸⁷ Služební funkcionář je oprávněn nařídit podle § 62 ZSP služební pohotovost výlučně mimo rozvrženou dobu služby, jestliže je předpoklad služby přesčas a zároveň je naplněn požadavek důležitého zájmu služby. Výše odměny za služební pohotovost dle § 126 ZSP je rozlišena v závislosti na tom, zda byla nařízena na den pracovního klidu a dále, zda ji příslušník vykonává na služebně nebo mimo ni. Služební pohotovost na služebně tedy není výkonem služby, čímž se liší od pracovní pohotovosti v režimu ZP, pro který platí, že „*je-li zaměstnanec připraven k výkonu práce podle pokynů zaměstnavatele na jeho pracovišti, jedná se od 1. 1. 2007 o pracovní dobu.*“⁸⁸ Výši odměny příslušníka za služební pohotovost ovlivňuje taktéž nařízení pohotovosti na den pracovního klidu. V takovém případě může dosáhnout až 70 % služebního příjmu. Pokud příslušník vykonává v době služební pohotovosti službu, náleží mu místo této odměny služební příjem.

3.7 Doba odpočinku

3.7.1 Nepřetržitý odpočinek

Odpočinek tvoří pomyslný protipól výkonu služby; zajišťuje fyzickou regeneraci příslušníka a udržování jeho duševního zdraví.

Dobu nepřetržitého odpočinku lze obecně vymezit jako dobu, kdy příslušník není zatížen žádnou povinností související s výkonem služby, tedy ani služební

⁸⁷ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 270.

⁸⁸ BĚLINA, Miroslav a Jan PICHR. *Pracovní právo*. 7. doplněné a podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-667-8. s. 214.

pohotovostí. Výjimku tvoří pouze služební pohotovost příslušníků HZS.⁸⁹ Jakékoliv zkrácení doby nepřetržitého odpočinku mimo rozsah stanovený ZSP je tedy nepřipustné. Příslušníkovi musí být mezi jednotlivými směnami podle § 63 ZSP umožněn odpočinek po dobu nejméně 10 hodin. V souvislosti s nařízením služby přesčas podle § 54 ZSP je možné její zkrácení až na 6 hodin.

Tato skutečnost by měla být brána v potaz při vymezení okruhu příslušníků, jimž bude služba přesčas nařízena. V případě, že by měl příslušník po takové službě přesčas bezprostředně nařízenou další směnu, bude její část, do níž stanovený 6hodinový odpočinek zasáhl, posuzována jako překážka na straně bezpečnostního sboru. Příslušníkovi přitom za tuto dobu náleží služební příjem (ačkoliv službu nevykonává), což je pro bezpečnostní sbor neekonomické.

Vedle nepřetržitého odpočinku mezi směnami náleží příslušníkovi i nepřetržitý odpočinek v týdnu v minimální délce 36 hodin. Tato doba může být, opět za předpokladu nařízení služby přesčas, zkrácena až na 12 hodin. Při důležitém zájmu služby je umožněno nepřetržitý odpočinek čerpat až v následujícím týdnu, a to spolu s odpočinkem náležejícím za tento týden.

3.7.2 Dovolená

Institut dovolené ve svém celku představuje časový úsek šesti týdnů, během nichž dochází k obnově potřebných sil. Oproti nepřetržitému odpočinku je příslušníkovi za tuto dobu navíc poskytován služební příjem. Jedním týdnem čerpání dovolené se rozumí rozsah základní doby služby v týdnu (37,5 hodiny), za jeden den čerpání dovolené tedy jedna pětina této doby (7,5 hodiny). Příslušníkům s různou délkou směn v rámci nerovnoměrně rozvržené doby služby však přináší čerpání dovolené vymezené počtem dnů potíže. Příkladem je čerpání dovolené v rozsahu jednoho dne u příslušníka, jenž má naplánovanou směnu v délce 11 hodin. V takovém případě činí doba omluvené služby pouze 7,5 hodiny a zbylé 3,5 hodiny je tedy nucen odsloužit jiný den.

O rozsahu čerpání dovolené a o dni jejího nástupu rozhoduje výhradně služební funkcionář, a to v takovém rozsahu, aby mohla být vyčerpána do konce kalendářního roku. Při svém rozhodování však může přihlídnout i k oprávněným zájmům příslušníka. Dovolená zpravidla není čerpána v celku, ale spíše v kratších

⁸⁹ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 145.

časových úsecích. Přesto je nutné dodržet požadavek, aby alespoň jedna její část trvala nejméně dva týdny v kalendářním roce. Tuto dobu nelze zkrátit ani na základě žádosti příslušníka.

Služební funkcionář je oprávněn změnit již určený nástup dovolené nebo příslušníka z dovolené odvolat. Nástup dovolené nesmí být dle § 66 odst. 3 ZSP určen v situaci, kdy je příslušník uznán neschopným ke službě, je mu vypláceno dlouhodobé ošetřovné nebo dávka otcovské poporodní péče. Obdobný zákaz platí i na dobu mateřské a rodičovské dovolené. Ve vyjmenovaných situacích není možné uvedený postup aplikovat již s ohledem na skutečnost, že § 78 ZSP stanovuje tyto důvody jako omluvené překážky ve službě.⁹⁰ Z obdobných důvodů dochází rovněž k přerušení dovolené, s jejímž čerpáním příslušník již započal.

Z ustanovení § 67 ZSP vyplývá konstrukce ZSP, jež sice přiznává příslušníkům dlouhodobě nevykonávajícím službu nárok na dovolenou, avšak následně se její délka vlivem těchto skutečností krátí. V případě dlouhodobé pracovní neschopnosti, vyjma pracovní neschopnosti způsobené vlivem pracovního úrazu, je dovolená krácena za prvních 90 dnů o jednu dvanáctinu dovolené a za každých dalších 30 dnů o další jednu dvanáctinu. Ke krácení dovolené poměrným způsobem se přistupuje i z důvodu zproštění výkonu služby, vzetí příslušníka do vazby nebo zařazení do jednoho z druhů záloh – pro přechodně nezařazené, pro studující a zálohy neplacené. Z taxativního výčtu je však patrné, že ke krácení dovolené není přistoupeno v případě mateřské dovolené.

V situaci, kdy příslušník dovolenou vyčerpá a následně je mu krácena, je povinen za tuto poměrnou část vrátit služební příjem. K tomuto účelu provede bezpečnostní sbor srážku ze služebního příjmu dle § 130 odst. 1 písm. f) ZSP.⁹¹

3.8 Služební volno

Na straně příslušníka mohou nastat překážky, které znemožňují odsloužení naplánované směny nebo její určité části. V případech stanovených § 68 a následující ZSP je tato doba služby omluvena poskytováním služebního volna, za které příslušníkovi náleží služební příjem. Výjimkou bude situace, kdy sám požádá o poskytnutí služebního volna bez poskytnutí služebního příjmu

⁹⁰ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 283.

⁹¹ Tamtéž. s. 285.

dle § 76 ZSP. Zákon o služebním poměru vymezuje jednotlivé překážky na straně příslušníka takto: z důvodu obecného zájmu, při důležitých osobních překážkách, při účasti na výběrovém řízení nebo k získání dalšího odborného požadavku nebo studia příslušníka.

3.8.1 Služební volno při překážkách z důvodu obecného zájmu

Překážkou v obecném zájmu se rozumí taková skutečnost, která je nadřazena jednak zájmům jednotlivce, ale také zájmům služby.⁹² Za takovou skutečnost je považován výkon veřejné funkce (člen zastupitelstva) a plnění občanské povinnosti (povinnost svědka, znalce a tlumočníka). Při jejich bližším vymezení je však užito slova „zejména“, a jedná se tedy pouze o demonstrativní výčet. Naopak taxativního výčtu je užito v případě jiných úkonů v obecném zájmu, přičemž se jedná o dárcovství krve, účast na státní sportovní reprezentaci, účast na zásahu jednotky Sboru dobrovolných hasičů, výkon funkce v odborovém orgánu, přednášková či zkušební činnost příslušníka nebo činnost vedoucího tábora pro děti a mládež.

3.8.2 Služební volno při důležitých osobních překážkách

Ustanovení § 70 ZSP definuje důležité osobní překážky coby další důvody zakládající nárok na poskytnutí služebního volna. Důležitou osobní překážkou ve službě, na kterou je poskytováno služební volno v nezbytně nutném rozsahu, je lékařské vyšetření příslušníka nebo doprovod člena rodiny do zdravotnického zařízení, přerušení nebo zpoždění hromadného dopravního prostředku, které nebylo možné předvídat, dále rovněž doprovod manželky (družky) do zdravotnického zařízení v souvislosti s porodem dítěte nebo doprovod zdravotně postiženého dítěte do zařízení sociální péče (případně speciální internátní školy). V rozsahu nezbytně nutném, nejvýše však devíti kalendářních dnů, v případě osamělého příslušníka šestnácti kalendářních dnů, je poskytováno služební volno z důvodů uvedených v § 39 zákona č 187/2006 Sb., zákona o nemocenském pojištění, jestliže to vyžaduje zdravotní stav dítěte nebo jiné osoby. Dítětem se pro účely tohoto ustanovení rozumí pouze dítě, které je členem rodiny příslušníka. V takovém případě není

⁹² CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 155.

příslušníkovi souběžně vypláceno ošetřovné, jelikož ZSP takový souběh explicitně zakazuje⁹³.

Důležitou osobní překážkou, při které náleží dva dny služebního volna, je taktéž svatba příslušníka, stěhování do jiného místa služebního působiště nebo obstarání a účast na pohřbu člena rodiny.

3.8.3 Služební volno při výběrovém řízení a k získání odborného požadavku

V souvislosti s oprávněným požadavkem bezpečnostních sborů na obsazování volných služebních míst a zvyšováním odborné způsobilosti příslušníků je rovněž možné udělit služební volno v nezbytně nutném rozsahu, nejvýše však na deset dnů v kalendářním roce, k účasti na výběrovém řízení.

Ve stejném rozsahu je možné jeho udělení i za účelem získání dalšího odborného požadavku ve škole nebo kursu. Pokud je však nařízeno ze strany služebního funkcionáře, nebude poskytováno služební volno, ale půjde o výkon služby.⁹⁴

Z definice uvedené v § 19 odst. 5 ZSP stanovující, že „*dalším odborným požadavkem se pro účely tohoto zákona rozumí požadavek na užší vymezení odborné způsobilosti pro služební místo*“, je patrná odlišnost od poskytování služebního volna při studiu ve smyslu § 73 ZSP.

3.8.4 Služební volno při studiu

Jak bylo řečeno v předešlých kapitolách, současná koncepce ZSP klade důraz na vzdělanost příslušníků. Z tohoto důvodu je v § 73 odst. 1, 2 ZSP upraveno udělování služebního volna ve dvou variantách: „*při denním studiu*“ nebo „*při studiu při výkonu služby*.“

S pojmem „*denní studium*“ užívaným ZSP však zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ani zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, nepracuje. Pojem „*denní studium*“ vyjadřuje pro účely ZSP vzájemný vztah studia a výkonu služby, přičemž jeho měřítkem je rozsah udělování studijního volna a jeho slučitelnost s výkonem služby.⁹⁵ Při „*denním studiu*“ tedy příslušník službu vůbec nevykonává, je zařazen v záloze pro studující a zvyšuje své vzdělání na střední škole, vyšší

⁹³ Viz § 70 odst. 2 písm. f) bod č. 3 ZSP.

⁹⁴ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 162.

⁹⁵ TOMEK, Petr a Karel NOVÝ. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7. s. 55.

odborné škole nebo vysoké škole. Služební funkcionář však nemůže studium dle § 73 ZSP příslušníkovi nařídit⁹⁶, jelikož služební volno může být uděleno výhradně na žádost příslušníka.

Příslušník, kterému bylo uděleno služební volno „*při studiu při výkonu služby*“ dle § 73 odst. 2 ZSP, plní souběžně s výkonem služby i své studijní povinnosti. Udělením takového služebního volna příslušníkovi vzniká nárok na účast na studijních soustředěních a konzultacích v nezbytně nutném rozsahu, dále nárok na 14 dnů volna v každém akademickém roce, dva dny volna na přípravu a vykonání každé zkoušky (tedy i opravné) a až 80 dnů volna na přípravu a vykonání státní závěrečné zkoušky.

Byť ZSP umožňuje poskytování služebního volna v rozsahu celé doby trvání studia, je častou praxí služebních funkcionářů jeho poskytování až na poslední rok výuky. V případě denního studia však na takovou situaci vůbec není pamatováno, což lze dovodit ze znění § 30 ZSP „*do zálohy pro studující se zařadí příslušník, kterému bylo uděleno služební volno při denním studiu, je-li jeho studium delší než 12 měsíců.*“ Z výkladu citovaného ustanovení ve spojení s § 73 odst.1 ZSP totiž vyplývá, že v takovém případě není možné služební volno na dobu denního studia kratšího než 12 měsíců vůbec udělit. Jistou možností nápravy této mezery v zákoně představuje využití institutu udělení služebního volna při studiu při výkonu služby podle § 73 odst. 2 ZSP. Jeho aplikace by však byla možná jen u příslušníků ve směnném režimu služby. Naopak příslušníkům s rovnoměrně rozvrženou dobou služby, jejichž prezenční forma studia se bude plně překrývat s výkonem služby, a tudíž bude naplňovat výše zmíněné předpoklady „*denního studia*“ dle ZSP, nelze poskytnout ani tento druh služebního volna.

Za účelem následné stabilizace příslušníka, kterému bylo poskytováno služební volno ke studiu, je od okamžiku ukončení studia stanovena povinnost setrvání ve služebním poměru. Jestliže bylo poskytnuto služební volno při denním studiu, jedná se o dobu odpovídající trojnásobku doby povoleného studia. U studia při výkonu služby pak jde o dobu rovnající se délce povolené doby studia.

Dobou trvání studia totiž není myšlena délka celého studia, ale pouze ta část, po kterou mohl příslušník čerpat studijní úlevy.⁹⁷ V opačném případě je povinen bezpečnostnímu sboru uhradit náklady spojené s jeho studiem.

⁹⁶ Zde je patrný rozdíl oproti získání dalšího odborného požadavku ve škole nebo kursu dle § 72 ZSP, kdy tuto pravomoc služební funkcionář má.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 11. 2013. sp. zn. 6 Ads 33/2013.

3.9 Podmínky výkonu služby

3.9.1 Péče o příslušníky

V jakémkoli pracovním kolektivu dochází nezřídka k výskytu nežádoucího chování, které je v rozporu s dobrými mravy. Výjimkou není ani prostředí bezpečnostních sborů. V důsledku této skutečnosti byl v § 77 ZSP zakotven zákaz zneužívání práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru. Požadavek na rovné a nediskriminující zacházení přitom dopadá na obě strany účastníků služebního poměru, tedy jednak na bezpečnostní sbor, ale taktéž (ne však absolutně) na jeho příslušníky. Zapovězena je výslovně přímá i nepřímá diskriminace, za kterou jsou považovány taktéž jakékoliv formy obtěžování. Výskyt diskriminace může pramenit z mnoha příčin, a proto bylo v ZSP přistoupeno k jejich detailnímu výčtu. Současně však § 77 odst. 7 ZSP obsahuje negativní vymezení případů, kdy se o diskriminaci nejedná.

Zmíněná problematika je přitom v ZSP pojata natolik komplexním a vyčerpávajícím způsobem, že představuje speciální právní úpravu nezávislou na ostatních relevantních právních předpisech. Při výše uvedených negativních jevech tedy nebude aplikován zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).⁹⁸

Náročné prostředí bezpečnostních sborů klade rovněž nároky na zajištění vhodných podmínek služby. Důraz je kladen zejména na specifika výkonu služby a zajištění bezpečnosti příslušníka. Za tímto účelem obsahuje § 77 odst. 11 ZSP demonstrativní výčet povinností bezpečnostního sboru. Příslušníci tak mají právo být informováni služebním funkcionářem o změnách týkajících se služebního poměru, přičemž je vyžadována písemná forma.

Na písemnou formu seznamování je rovněž kladen důraz v případě právních a služebních předpisů a rovněž informací významných pro výkon služby. Současná právní úprava ZSP oproti minulosti již nestanovuje povinnost bezpečnostnímu sboru v případě sporu toto seznámení prokazovat.⁹⁹ Přesto je však nástroji sloužícími k takovým účelům (např. ESIAR - elektronický systém interních aktů

⁹⁸ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 174.

⁹⁹ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 322.

řízení) prokazatelné seznámení příslušníka s daným předpisem zpravidla zaznamenáváno.

Příslušník má dále nárok na zvyšování své kvalifikace prostřednictvím již zmíněného institutu služebního volna ke studiu nebo služebního volna k získání dalších odborných požadavků.

Obecný požadavek na finanční investice pro budování a rozvoj služeben a dalších zařízení souvisí se zabezpečením ubytování příslušníků a umožněním jejich stravování (v případě mimořádných bezpečnostních opatření bezplatně).

Vzhledem k náročnosti výkonu služby není možné opomenout ani povinnost bezpečnostního sboru zajišťovat pracovnělékařské služby a rovněž povinnost zajišťování přístupu k psychologické péči. Jde přitom o péči poskytovanou i jinými subjekty než psychology. Tento pojem tak nelze omezit pouze na psychologické vyšetření při zjišťování osobnostní způsobilosti příslušníka.¹⁰⁰

3.9.2 Zdravotní, osobnostní a fyzická způsobilost příslušníka

U příslušníků je dle § 79 ZSP periodicky posuzována zdravotní způsobilost vybraným poskytovatelem pracovnělékařských služeb v souladu se zákonem č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, na základě předloženého výpisu ze zdravotnické dokumentace, výsledku lékařské prohlídky a dalších vyšetření. Zdravotní způsobilost je definována vyhláškou č. 226/2019 Sb., o zdravotní způsobilosti ke službě v bezpečnostních sborech, na „A“ značící zdravotní způsobilost bez omezení, „C“ značící způsobilost s omezením a „D“ vyjadřující zdravotní nezpůsobilost pro výkon služby. Tyto klasifikační značky jsou podřazovány k taxativně vyjmenovaným nemocem, stavům a vadám podle tří skupin zdravotní náročnosti služebních míst na základě nařízení vlády č. 104/2005 Sb., kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech.

Sloupec I je charakterizován specifickými činnostmi v bezpečnostních sborech s nejvyššími nároky na zdravotní stav (např. služba v zásahových jednotkách PČR), naopak pod sloupec III jsou podřazovány zejména administrativní pozice s nejmírnějšími požadavky na zdravotní způsobilost. Proti

¹⁰⁰ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 176.

lékařskému posudku je možné podat návrh na jeho přezkoumání poskytovateli, který jej vydal a to do 10 dnů od jeho prokazatelného předání.

V případě, že služební funkcionář spatřuje v jednání příslušníka možné pozbytí osobnostní způsobilosti pro výkon služby, vyzve jej bezodkladně k podrobení se psychologickému vyšetření.

Podle judikatury NSS pak závěr psychologa, podle kterého došlo ke ztrátě osobnostní způsobilosti, je sice nutné považovat za obligatorní podklad pro vydání rozhodnutí o propuštění ze služebního poměru, avšak není pro služebního funkcionáře právně závazný a podléhá jeho uvážení.¹⁰¹

Dalším z předpokladů pro výkon služby je fyzická způsobilost příslušníka. Vymezení požadavků na tělesnou zdatnost je však, na rozdíl od zdravotní a osobnostní způsobilost příslušníka, delegováno na ředitele bezpečnostního sboru.

3.9.3 Ozdravný pobyt

Příslušník získává po dosažení 15 let ve služebním poměru nárok na ozdravný pobyt, jenž „*je specifickým nárokem příslušníka, který nemá v právní úpravě platné pro zaměstnance v pracovním poměru obdobu.*“¹⁰² Jeho účelem je zejména upevnění duševního a tělesného zdraví a proto z důvodu jeho naplnění musí být příslušníkem čerpán nepřetržitě v délce 14 dnů, které nelze rozdělit na více částí, a to ani v případě žádosti samotného příslušníka.

Mírně matoucí může být fakt, že ačkoliv je ozdravný pobyt realizován zpravidla formou lázeňské péče, jedná se stále o výkon služby, a to v rozsahu dvojnásobku týdenní základní doby služby, tedy celkem 75 hodin. Z charakteru ozdravného pobytu jednoznačně vyplývá povinnost služebních funkcionářů příslušníky na takový pobyt vysílat a současně povinnost příslušníka takový pobyt absolvovat. Povaha ozdravného pobytu (coby výkonu služby) dále přináší i značná pozitiva. Veškeré náklady spojené s čerpáním pobytu (doprava, ubytování, stravování) jsou totiž hrazeny výhradně bezpečnostním sborem.

Dlouhodobě diskutovaným tématem je ozdravný pobyt, který je příslušníkem na jeho žádost realizován v místě bydliště. Ačkoliv tuto alternativní variantu ZSP explicitně neupravuje, nelze ji za předpokladu dodržení stanovených

¹⁰¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 6. 2013. sp. zn. 6 Ads 19/2013.

¹⁰² TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 126.

podmínek i zachování jejího účelu označit jako nezákonnou.¹⁰³ Předpokladem jejího poskytnutí ze strany služebního funkcionáře je předložení seznamu rehabilitačních a tělesných aktivit, kterým se bude příslušník po stanovenou dobu věnovat.

V případě újmy na zdraví je však složité prokázat, zda k ní došlo skutečně v souvislosti s těmito činnostmi, a jedná se o služební úraz nebo nikoliv.¹⁰⁴

3.9.4 Nemocenské pojištění, mateřská a rodičovská dovolená

Nemocenské pojištění příslušníků bezpečnostních sborů se řídí právní úpravou obsaženou v zákonu č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, přičemž dávky nemocenského pojištění jsou příslušníkovi vypláceny až od druhého měsíce neschopnosti ke službě. V případě neschopnosti ke službě způsobené pracovním úrazem pak dojde k jejich vyplácení až po uplynutí dvanácti měsíců. Do té doby je příslušníkovi v souladu s § 124 odst. 5 ZSP vyplácen služební příjem.

Ačkoliv je v § 81 a následující ZSP věnován mateřské a rodičovské dovolené, její úprava se v zásadě neliší od režimu ZP. Příslušnice nebo příslušník, kterému byla udělena rodičovská dovolená, je tímto dnem zařazen do neplacené zálohy dle § 33 písm. a) ZSP.

Za účelem ochrany těhotných příslušnic, rovněž jako příslušnic a příslušníků pečujících o dítě, je § 85 ZSP vyžadován zvláštní přístup při zajištění výkonu služby. Na základě zmocňovacího ustanovení obsaženém v tomto paragrafu byla tedy následně vydána vyhláška č. 238/2016 Sb., kterou se stanoví seznam činností zakázaných těhotným příslušnicím, příslušnicím do konce devátého měsíce po porodu a příslušnicím, které kojí.

Jednotlivým omezením je věnována bližší pozornost v rámci souvisejících kapitol této práce.

3.9.5 Bezpečnost a ochrana zdraví při výkonu služby

Zákon o služebním poměru obsahuje samostatnou úpravu týkající se problematiky bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby. Ačkoliv jsou ustanovení § 86 až § 92 ZSP zpracována poměrně detailně, nelze je srovnávat

¹⁰³ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 193.

¹⁰⁴ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 336.

s mnohem podrobnější právní úpravou podmínek BOZP v rámci pracovněprávních vztahů. Vzhledem k tomu je jejich aplikace na služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů přípustná pouze podpůrně, a to zejména s přihlédnutím na charakter výkonu služby.

Příslušník při vzniku služebního poměru skládá služební slib, jehož závěrečná část zní „*nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život.*“ Tato skutečnost však nesnímá zodpovědnost z bezpečnostního sboru (potažmo služebního funkcionáře) za vytváření podmínek služby odpovídajících zákonným požadavkům právě s ohledem na prevenci možných rizik. Tato povinnost prevence přitom směřuje i vůči dalším osobám (byť ZSP jejich okruh vymezuje velmi obecně), které příslušníky bezpečnostních sborů nejsou, což lze dovodit ze znění § 86 odst. 1 ZSP „*též na další osoby, které se s jeho vědomím zdržují ve služebnách.*“

K naplnění účelu ZSP v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při výkonu služby jsou stanoveny povinnosti bezpečnostnímu sboru, ale rovněž práva a povinnosti jednotlivých příslušníků. Nezávislý dozor nad jejich dodržováním je garantován Ministerstvem financí pro Celní správu České republiky, Ministerstvem spravedlnosti pro Vězeňskou službu České republiky a Ministerstvem vnitra pro zbylé bezpečnostní sbory spadající do režimu ZSP.

3.10 Náhrada škody

Část sedmá ZSP je věnována právní úpravě náhrady škody způsobené jednomu z účastníků služebního poměru. Jejím východiskem je nerovné postavení subjektů v rámci pracovněprávních vztahů, které navíc umocňuje samotná povaha služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Z tohoto důvodu dochází ke zvýhodnění pozice příslušníka vůči bezpečnostnímu sboru.¹⁰⁵ Náhrada škody je pro účely soukromoprávních vztahů obecně upravena občanským zákoníkem, z hlediska svého charakteru však není vyloučena ani možnost jejího podpůrného použití i pro účely služebního poměru coby vztahu veřejnoprávního.¹⁰⁶ Škodou se obecně v právní teorii rozumí „*majetková újma vyčíslitelná v penězích.*“¹⁰⁷ Zákon

¹⁰⁵ TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 151.

¹⁰⁶ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 218.

¹⁰⁷ BĚLINA, Miroslav a Jan PICHRT. *Pracovní právo*. 7. doplněné a podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-667-8. s. 317.

o služebním poměru však pod pojem „škoda“ zahrnuje i nemajetkovou újmu, což lze dovodit z ustanovení § 101 ZSP, které se zabývá poskytováním náhrad příslušníkům, kteří utrpěli služební úraz.

3.10.1 Předcházení škodám

Podle § 93 odst. 1 ZSP je „*bezpečnostní sbor povinen zajišťovat příslušníkům podmínky k výkonu služby, při nichž by nedocházelo ke vzniku škod*“, z čehož plyne povinnost bezpečnostního sboru primárně vzniku škody předcházet. S touto povinností souvisí vytváření náležitých podmínek výkonu služby a zároveň i následná kontrola plnění úkolů jednotlivých příslušníků. V rámci předcházení škodám na majetku vzniká bezpečnostnímu sboru oprávnění provádět osobní prohlídku příslušníků a jejich věcí během příchodu nebo odchodu z míst, kde je vykonávána služba.

Tato prohlídka však nesmí být zneužita k jinému účelu. Ačkoliv není ZSP vymezeno, která místa jsou za „*místa, kde vykonávají službu*“ považována, lze např. z dikce § 53 odst. 5 ZSP „*kde jinak příslušník vykonává službu (dále jen "služebna")*“ vyvodit závěr, že mimo služebny tuto prohlídku provádět nelze. Osobní prohlídka musí být rovněž prováděna v souladu čl. 7 odst. 1 LZPS a souvisejícími ustanoveními občanského zákoníku, která se zabývají právem na ochranu osobnosti. S tímto požadavkem souvisí i limitování způsobu její realizace, kdy musí být prováděna výhradně osobou stejného pohlaví.

Prevenční povinnost je uložena zároveň příslušníkovi bezpečnostního sboru coby druhému subjektu služebního poměru. Mimo předcházení škodám na zdraví a majetku dle § 94 odst. 1 ZSP nesmí docházet ani k „*bezdůvodnému obohacení*“. Může se jednat o již zmíněný případ, kdy příslušník vyčerpá dovolenou, která je mu následně na základě zákonných důvodů zkrácena. Bezdůvodné obohacení je pak představováno čerpáním poměrné části příjmu, který byl vyplacen za tyto dny. Vzhledem k tomuto ustanovení má tedy příslušník povinnost se takového jednání (s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem) vyvarovat.

Hrozící škodu, stejně jako nevyhovující podmínky služby, je příslušník povinen oznamovat neprodleně vedoucímu příslušníkovi. Mimo to jsou na něj kladeny i požadavky za účelem odvrácení škody hrozící bezpečnostnímu sboru. Příslušník je v takovém případě povinen provést služební zákrok, avšak pouze v případě, že mu v tom nebrání důležitá překážka.

Pod pojem důležité překážky lze v rámci PČR podřadit zejména skutečnosti uvedené v § 10 odst. 4 písm. a) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, kdy se „jedná o „zásadu pasivity“, kdy zákon o policii předpokládá a upravuje podmínky povinnosti nečinit úkon či jiná opatření.“¹⁰⁸ Jde například o pronásledování pachatele činu, zákrok pod jednotným velením nebo zajišťování bezpečnosti chráněných objektů a osob. Pokud by příslušník nezakročil, přestože mu v tom tyto objektivní důvody nebránily, bude spoluodpovědným za vzniklou škodu bezpečnostnímu sboru. Naopak povinnost provést zákrok je příslušník povinen i v případě, že může být ohrožen jeho život nebo zdraví, a to právě s ohledem na charakter služebního poměru.

Příslušník je odpovědný pouze za škodu, kterou způsobil bezpečnostnímu sboru porušením svých povinností při výkonu služby nebo v příčinné souvislosti s ním. Individuálnímu posouzení, stejně jako v pracovněprávní oblasti, podléhá posouzení, zda „při činnosti, již byla způsobena škoda, zaměstnanec sledoval z objektivního i subjektivního hlediska plnění pracovních úkolů.“¹⁰⁹ Jestliže činnost příslušníka tedy vybočuje z mezí služebních úkolů vykonávaných v rámci výkonu služby, bude příslušníkova odpovědnost za škodu mít povahu občanskoprávního nároku.

3.10.2 Odpovědnost příslušníka za škodu

Podle § 95 odst. 1 ZSP „příslušník odpovídá bezpečnostnímu sboru za škodu, kterou mu způsobil zaviněným porušením povinností“, z čehož vyplývá, že existence zavinění je vyžadována jako jedna z obligatorních podmínek vzniku odpovědnosti za škodu. Zavinění příslušníka, respektive jeho míra, má současně i vliv na určení výše náhrady škody. Tu je příslušník povinen uhradit v penězích, při současném souhlasu služebního funkcionáře však není vyloučena ani varianta, kdy příslušník uvede věc do původního stavu před poškozením, a to na své náklady.

Celková výše náhrady škody, jež byla příslušníkem způsobena z nedbalosti, však nesmí překročit čtyřapůlnásobek průměrného služebního příjmu. V případě porušení zakročovací nebo oznamovací povinnosti se maximální výše jeho účasti snižuje na nejvýše trojnásobek průměrného služebního příjmu. Tato omezení

¹⁰⁸ MATES, Pavel, Jindřich ŠKODA a František VAVERA. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-604-2. s. 58.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 9. 2011. sp. zn. 21 Cdo 2612/2010.

se neuplatní, jestliže byla škoda způsobena úmyslně nebo v příčinné souvislosti se zneužitím návykových látek.

Za škodu naopak příslušník neodpovídá, jestliže je spojena s rizikem výkonu služby. Ačkoliv není takové riziko ZSP dále nikterak definováno, půjde například o provedení služebního zákroku, na jehož realizaci má společnost zájem a zároveň je jeho úspěšné dokončení spojeno se vznikem škody.¹¹⁰ Náhrada škody nebude po příslušníkovi vyžadována rovněž za jednání, kterým odvracel škodu hrozící bezpečnostnímu sboru nebo škodu ohrožující život a zdraví osob. Příslušník je však povinen počínat si způsobem přiměřeným okolnostem a tento stav nesmí být zapříčiněn jeho úmyslným jednáním.

Zvláštní (někdy též označovaná jako zpřísněná)¹¹¹ odpovědnost za škodu je spojena s ustanovením na služební místo, u kterého je vyžadováno převzetí hodnot určených k obratu nebo oběhu (např. hotovosti, cenin, zboží nebo zásob materiálu), jež je povinen příslušník vyúčtovat.

Tato odpovědnost (stanovená zákonem) se tedy liší od vzniku odpovědnosti zaměstnance v pracovním poměru, která je založena smluvně prostřednictvím sjednání dohody o odpovědnosti za svěřené hodnoty.¹¹² Ustanovením § 96 odst. 2 ZSP „*příslušník se zproští odpovědnosti zcela, popřípadě zčásti, jestliže prokáže, že schodek vznikl zcela nebo zčásti bez jeho zavinění*“ je pak založena vyvratitelná právní domněnka příslušníkovy zavinění, čímž se liší od charakteru obecné odpovědnosti příslušníka dle § 95 ZSP.¹¹³

Zákon o služebním poměru rozlišuje individuální hmotnou odpovědnost, kdy příslušník odpovídá za schodek sám, nebo kolektivní hmotnou odpovědnost, při které je stanovena společná odpovědnost více příslušníků dohromady. Přípustná je rovněž kolektivní hmotná odpovědnost příslušníků společně se zaměstnanci v pracovním poměru.

Schodek na svěřených hodnotách musí být uhrazen v plné výši, při společné odpovědnosti je pak určen podíl náhrady dle výše služebního příjmu. V plné výši

¹¹⁰ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 386.

¹¹¹ TOMEK, Petr a Karel NOVÝ. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7. s. 265.

¹¹² TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 371.

¹¹³ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 228.

zodpovídá dle § 97 ZSP příslušník taktéž za výstroj, která mu byla bezpečnostním sborem svěřena, přičemž „svěřeným předmětem ve smyslu § 97 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, může být jakákoliv věc v právním slova smyslu, jejíž hodnota je vyčíslitelná v penězích, pakliže bezpečnostní sbor příslušníkovi tuto věc svěří a příslušník její převzetí písemně potvrdí.“¹¹⁴ Převzetí svěřených předmětů, k němuž dochází zpravidla v souvislosti s ustanovením na služební místo, musí být však písemně potvrzeno.

3.10.3 Odpovědnost bezpečnostního sboru za škodu

Bezpečnostní sbor odpovídá příslušníkovi za škodu způsobenou porušením právní povinnosti v souvislosti s výkonem služby, přičemž jde o „odpovědnost objektivní, a to buď v podobě odpovědnosti za protiprávnost nebo odpovědnosti za výsledek.“¹¹⁵ Tuto škodu je bezpečnostní sbor povinen uhradit v penězích, pouze se souhlasem příslušníka je možné škodu napravit uvedením do stavu před poškozením. Na základě § 98 odst. 2 ZSP lze vyvodit odpovědnost bezpečnostního sboru i za jinou škodu na zdraví (tedy vedle služebního úrazu nebo nemoci z povolání), která vznikla v příčinné souvislosti s výkonem služby.

Může jít o případ, kdy bude příslušníkovi způsobena psychická újma v důsledku nevhodného chování vedoucího příslušníka, které sice neporušuje právní normu, ale je v rozporu s dobrými mravy.¹¹⁶ V takovém případě se k účelu náhrady škody použije ustanovení platné pro služební úraz.

Bezpečnostní sbor neodpovídá příslušníkovi za škodu na věcech, které byly užity při výkonu služby bez souhlasu služebního funkcionáře. Za věci odložené příslušníkem ve služebně bezpečnostní sbor odpovídá, avšak je rozlišováno, zda se jedná o věci, které jsou nošeny běžně do služby nebo nikoliv. Zákon o služebním poměru tyto věci však nijak nedefinuje a ani neobsahuje jejich demonstrativní výčet. Z tohoto důvodu je nutné dovozovat jejich vymezení z rozsudku v pracovněprávní oblasti, kdy „vedle oděvu může jít o peněženky, tašky, aktovky, u žen kabelky, přiměřené peněžní částky, hodinky, běžné šperky (prsteny, nikoli však např. cenná briliantová brož), v současné době i mobilní telefony.“¹¹⁷ Za takové

¹¹⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3.06.2011. sp. zn. 4 Ads 53/2011.

¹¹⁵ TOMEK, Petr a Karel NOVÝ. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7. s. 269.

¹¹⁶ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 6. 2018. sp. zn. 22 Ad 10/2017.

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 1. 2017. sp. zn. 21 Cdo 2345/2015.

běžně nošené věci zodpovídá bezpečnostní sbor neomezeně, v případě věcí, které obvykle do služby nošeny nejsou, je však výše náhrady škody limitována pouze částkou 10 000 Kč.

Odpovědnost za škodu při služebním úrazu nebo nemoci z povolání upravuje § 100 a následující ZSP. Zákon o služebním poměru však neobsahuje definici služebního úrazu. S pomocí § 271k odst. 1 ZP by bylo možné jej formulovat jako „*služebním úrazem pro účely tohoto zákona je poškození zdraví nebo smrt příslušníka, došlo-li k nim nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění služebních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním.*“ Nemoci z povolání jsou vyjmenovány v nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání. Příslušníkovi, který utrpěl služební úraz nebo u něj byla zjištěna nemoc z povolání, přiznává ZSP náhradu za ztrátu na služebním příjmu, která je poskytována po dobu jeho neschopnosti ke službě do takové výše, aby v součtu s dávkami vyplácenými ze systému nemocenského pojištění byl jeho služební příjem srovnatelný s příjmem před vznikem služebního úrazu nebo nemoci z povolání. Obdobně je dorovnáván příjem příslušníkovi, který vlivem těchto skutečností po skončení neschopnosti nemůže zastávat dosavadní služební místo, a tudíž nedosahuje původní výše služebního příjmu. Služební příjem se dorovná rovněž bývalému příslušníkovi, propuštěnému z důvodu dlouhodobé ztráty zdravotní způsobilost k výkonu služby v důsledku služebního úrazu nebo nemoci z povolání. V takovém případě příslušníkovi dle § 105 odst. 1 ZSP náleží navíc i jednorázové odškodnění, jehož výše byla stanovena na 230 000 Kč a každoročně dochází k jeho navyšování podle průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře.

Při poklesu příjmu je výše kompenzace stanovena dle rozdílu původního služebního příjmu a příjmu po služebním úrazu (nemoci z povolání). Náhrada je poskytována i bývalému příslušníkovi, avšak pouze za podmínky, že je výdělečně činný, pobírá invalidní důchod, podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. Touto podmínkou je zabráněno vyplácení kompenzace ve výši celého původního příjmu bývalému příslušníkovi, který by byl účelově ekonomicky neaktivní.¹¹⁸ Náhrada škody je vyplácena nejdéle do konce kalendářního měsíce, kdy bývalý příslušník dovršil věk 65 let.

¹¹⁸ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 242.

Náhrada za bolest nebo za ztížení společenského uplatnění je rovněž představována jednorázovou částkou, jejíž poskytování a výše je upravena vyhláškou č. 277/2015 Sb., o postupu při určování výše náhrady za bolest a za ztížení společenského uplatnění příslušníků bezpečnostních sborů.

Vzhledem k povaze služebního poměru a náročnému prostředí výkonu služby, je pamatováno i na náhradu nákladů spojených s léčením příslušníka, který vlivem služebního úrazu nebo nemoci z povolání zemře. Tyto náklady jsou hrazeny pouze tomu, kdo prokáže jejich účelné vynaložení. Jestliže náklady vynaložil sám příslušník, a náhrada mu nebyla za jeho života poskytnuta, je možné tento nárok uplatnit v rámci dědického řízení.¹¹⁹ Hrazeny jsou i náklady spojené s pohřbem (například výdaje účtované za pohřeb, hřbitovní poplatky nebo jedna třetina obvyklých výdajů na smuteční ošacení člena rodiny).

Náhrada nákladů na výživu dle § 108 ZSP kompenzuje pozůstalým ztrátu příjmu po zemřelém příslušníkovi. Doba jejího poskytování je limitována dobou, po kterou by příslušník měl vyživovací povinnost vůči pozůstalým, a to nejvýše do 65 let jeho věku. Poskytování náhrady nákladů na výživu je umožněno pouze členům rodiny, vůči kterým měl příslušník podle občanského zákoníku vyživovací povinnost. Tato úprava se tedy odlišuje od § 271h odst. 1 ZP, dle kterého tato náhrada není vyplácena pozůstalým, jimž příslušník výživu poskytoval, ačkoliv k tomu nebyl povinen.

Nároky na jednorázové odškodnění a náhradu škody jsou pak ZSP vymezeny dle okruhu oprávněných osob. Zatímco jednorázové odškodnění je přičteno pozůstalým, náhrada škody na majetku náleží výhradně příslušníkovým dědicům.

3.11 Služební příjem

Právo na spravedlivou odměnu za práci zaručuje čl. 28 LZPS, který je podřazen pod hospodářská, sociální a kulturní práva. Ze své povahy je v případě bezpečnostních sborů „vyžadováno plnění ze strany státu (*status positivus*).“¹²⁰ Tato odměna, představována služebním příjmem, je příslušníkům jakožto veřejným zaměstnancům hrazena z veřejných prostředků. Vedle optimálních podmínek

¹¹⁹ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 412.

¹²⁰ GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7. s. 416.

výkonu služby jde přitom o jeden z nejzásadnějších faktorů ovlivňujících jejich motivaci k náležitému plnění služebních povinností. Na druhé straně však působí i preventivně a to ve vztahu k možnému korupčnímu jednání. Důvodem je skutečnost, že služební příjem, od něhož se odvíjí celková životní úroveň příslušníků, představuje vzhledem k zásadnímu omezení jiné výdelečné činnosti zpravidla jediný příjem, kterým disponují. Z těchto důvodů je důležité věnovat právní úpravě služebního obsažené v ZSP náležitou pozornost.

Zákon o služebním poměru vyjmenovává v § 113 devět různých složek služebního příjmu. K jejich poskytování dochází zásadně formou peněžitého plnění. Nárokovou složkou z celého taxativního výčtu však představuje pouze základní tarif a pro některé bezpečnostní sbory, které tak stanovily služebním předpisem, rovněž zvláštní příplatek.¹²¹

Služební příjem náleží příslušníkovi jednak za „aktivní“ výkon služby, avšak k jeho poskytování dochází i v případech, kdy službu nevykonává. Tyto případy jsou taxativně vyjmenovány v § 124 ZSP a jsou označeny jako „*služební příjem ve zvláštních případech*.“ Jde například o čerpání dovolené, zproštění výkonu služby nebo zařazení v některém z druhů záloh.

Ze systematiky ZSP dále vyplývá, že odměna za služební pohotovost součástí služebního příjmu není. Jedná se o finanční kompenzaci za volný čas příslušníka, po který byl připraven plnit služební úkoly.¹²² Jelikož byla úpravě služebního příjmu v těchto zvláštních případech a odměně za služební pohotovost věnována pozornost v rámci jednotlivých institutů ZSP, bude následující část věnována výhradně obecnému vymezení služebního příjmu a následně jeho jednotlivým složkám dle § 112 ZSP.

Od počátku účinnosti ZSP až do roku 2018 panoval v oblasti odměňování nežádoucí stav, kdy příslušníkům nenáležel služební příjem za službu přesčas v rozsahu 150 hodin v rámci kalendářního roku. Oporu tomuto spornému způsobu (ne)odměňování příslušníků za službu přesčas pak představovalo znění tehdejšího § 112 odst. 2 ZSP „*příslušníkovi je stanoven služební příjem s přihlédnutím k případné službě přesčas v rozsahu 150 hodin*.“ Zákonodárce zvolil plošné zakomponování odměny za službu přesčas již do samotného služebního příjmu,

¹²¹ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 425.

¹²² Tamtéž. s. 420-421.

aniž by bral v úvahu možnost diametrálně rozdílného množství přesčasové služby vykonávané jednotlivými příslušníky.

Ústavní soud přitom označil tehdejší právní úpravu ZSP za souladnou s ústavními principy. Ve svém nálezu vyslovil právní názor, kdy „*argument, že napadené ustanovení je nespravedlivé a zakládá nerovnost mezi jednotlivými příslušníky bezpečnostních sborů podle toho, kolik kdo z nich odslouží hodin přesčas, neobstojí.*“¹²³ Přestože tedy úprava ZSP neodporovala zmiňovanému právu na spravedlivou odměnu za práci dle čl. 28 LZPS, byl oprávněný požadavek na její zrušení reflektován v novele ZSP provedené zákonem č. 247/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

Cílem bylo především „*zatraktivnění služby v bezpečnostních sborech, a tedy nárůstu počtu uchazečů o přijetí do služby, resp. personální stabilizaci bezpečnostních sborů.*“¹²⁴ Plošná povinnost příslušníků vykonávat službu přesčas v rozsahu 150 hodin bez nároku na odměnu však zanikla jen částečně. Dle současného znění § 112 odst. 2 ZSP je však přípustná již pouze při službě přesčas „*konané v době krizového stavu.*“

3.11.1 Základní tarif

Měsíčně vyplácený základní tarif vyjadřuje „*relativní hodnotu služby příslušníka*“¹²⁵ a tvoří zpravidla nejvýznamnější část služebního příjmu. Jeho výše se odvíjí od služební hodnosti, která je pevně svázána s jednou z jedenácti tarifních tříd. Služební funkcionář za účelem stanovení příslušné tarifní třídy vymezuje nejnáročnější činnosti vykonávané na daném služebním místě. Ty následně podřadí pod jednu ze specifických činností uvedených pro jednotlivé tarifní třídy v příloze nařízení vlády č. 104/2005 Sb., kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech. Podle judikatury NSS však pověrování příslušníka plněním úkolů spadajících do charakteristiky vyšší tarifní třídy samo o sobě nezakládá služebnímu funkcionáři povinnost jej do ní automaticky zařadit.¹²⁶

¹²³ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 20/09.

¹²⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 247/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

¹²⁵ TOMEK, Petr a Karel NOVÝ. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7. s. 332.

¹²⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 8. 2014, sp. zn. 10 As 126/2014.

Z hlediska výše služebního příjmu je důležitý i způsob rozvržení doby služby. Podle ustanovení § 114 odst. 2 ZSP se navyšuje základní tarif o 10 % pouze příslušníkům vykonávajícím službu ve dvousměnném, třisměnném nebo nepřetržitém režimu služby.

Bezprostřední vliv na motivaci k dlouhodobému setrvání ve služebním poměru přináší zohlednění praxe příslušníka a jeho získaných odborných zkušeností do výše tarifního stupně. K jejímu ocenění dochází prostřednictvím dvanácti tarifních stupňů rozčleněných do tříletých časových úseků. Do doby praxe lze rovněž započíst i jinou využitelnou praxi, která byla vykonávána před přijetím příslušníka do služebního poměru. Za takovou bude považována například praxe vojáka z povolání nebo praxe strážníka městské policie. Na základě rozhodnutí služebního funkcionáře je umožněno její započítání v celém rozsahu nebo pouze určité poměrné části, zejména s ohledem na využitelnost pro konkrétní bezpečnostní sbor.

Za podmínek stanovených § 117 ZSP je dále umožněn zápočet doby výkonu základní vojenské a civilní služby a doby péče o dítě. Na rozdíl od předchozích důvodů, které měly přímý vliv na zkvalitnění služby, je u těchto činností zohledněna spíše společenská prospěšnost.¹²⁷

3.11.2 Příplatek za vedení

Příplatek za vedení náleží výhradně vedoucím příslušníkům, kteří jsou dle § 5 odst. 1 ZSP definováni jako „*příslušníci oprávnění řídit výkon služby dalších příslušníků.*“ Výše příplatku coby měsíčně vyplácené složky příjmu vedoucího příslušníka je závislá na stupni řídicí úrovně, kdy je rozlišován ředitel bezpečnostního sboru a dále vedoucí příslušníci 4 řídicích úrovní.

Ta se odvíjí nejen od počtu podřízených příslušníků, ale rovněž od náročnosti služební náplně.¹²⁸ Poskytování příplatku za vedení tedy představuje výraznou motivaci ke služebnímu postupu z řízeného příslušníka na příslušníka řídicího.

¹²⁷ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 264.

¹²⁸ TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2. s. 168.

3.11.3 Příplatek za službu v zahraničí a za sportovní reprezentaci

Úkolem bezpečnostních sborů je ochrana veřejného pořádku a bezpečnosti na území České republiky. Příslušníci jsou však oprávněni (například dle § 93 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky) vykonávat činnost i za hranicemi České republiky.¹²⁹ Další fakultativní složku služebního příjmu tak může tvořit příplatek za službu v zahraničí, jehož výše činí 700 až 4 000 USD měsíčně.

Příznání příplatku je podmíněno kumulativním splněním dvou podmínek stanovených v § 119 ZSP, což se v praxi jeví někdy jako problematické. Příslušníkovi vzniká nárok na tento příplatek, pokud je zařazen v činné záloze a je „*vyslán k výkonu služby do zahraničí v rámci jednotky mnohonárodních sil nebo mezinárodních bezpečnostních sborů.*“ Příslušníci bezpečnostních sborů jsou však často vysíláni do zahraničí k plnění rizikových úkolů, které však nevyplynají z mezinárodních smluv, a jsou tudíž posuzovány jako plnění úkolů bezpečnostních sborů. V takovém případě jim příplatek za službu v zahraničí, který by měl takové riziko kompenzovat, přiznat nelze.¹³⁰ Pokud je příspěvek poskytován, nemá po tuto dobu příslušník nárok na náhradní volno, odměnu za služební pohotovost nebo služební příjem za službu přesčas.

Měsíčně vyplácený příplatek za sportovní reprezentaci dle § 119a ZSP náleží příslušníkům, u nichž má bezpečnostní sbor zájem na výkonu sportovních činností, sportovních státních reprezentací nebo trenérsko-metodické činnosti. Ačkoliv je tento příplatek systematicky zařazen do Hlavy II., upravující složky služebního příjmu, v samotném taxativním výčtu složek služebního příjmu zakotveném v § 113 ZSP chybí. Jedná se však zřejmě pouze o chybu zákonodárce; příplatek za sportovní reprezentaci lze tedy považovat za součást služebního příjmu.

3.11.4 Zvláštní příplatek

Zvláštní příplatek umožňuje pravidelné měsíční poskytování finanční kompenzace za výkon služby v nepříznivém prostředí. Prvním důvodem pro jeho příznání je služba ve ztížených a zdraví škodlivých pracovních podmínkách podle nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných

¹²⁹ MATES, Pavel, Jindřich ŠKODA a František VAVERA. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-604-2. s. 2-3.

¹³⁰ CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2. s. 266.

službách a správě. Aktuální znění § 120 odst. 1 ZSP přitom chybně odkazuje na nařízení vlády č. 252/1992 Sb., o podmínkách pro poskytování a výši zvláštního příplatku za vykonávání činností ve ztížených a zdraví škodlivých pracovních podmínkách, které bylo zrušeno již 1. ledna 2007.

Dalším důvodem pro přiznání zvláštního příplatku je služba v nebezpečném prostředí, jež vyžaduje používání dýchacích přístrojů. Tento nárok proto náleží zejména příslušníkům vykonávajícím potápěčské činnosti a také velké části příslušníků HZS.

Třetím důvodem pro poskytnutí zvláštního příplatku dle § 120 odst. 3 ZSP je pak výkon služby za podmínek „*při nichž může dojít k ohrožení jeho života nebo zdraví, popřípadě k jiným závažným rizikům, nebo službu s mimořádnou psychickou zátěží*“. Tato obecná formulace umožňuje řediteli bezpečnostního sboru podřazení konkrétních služebních činností do jedné ze dvou skupin zvláštního (někdy též označovaného jako tzv. „rizikového“) příplatku, v rámci nichž je oprávněn stanovit jeho výši pro služební místa v bezpečnostním sboru v rozsahu 1 000 až 10 000 Kč.

V praxi se však stal zvláštní příplatek, v rozporu s jeho původním účelem, spíše výhodným nástrojem k řešení nepříznivé personální situace. Výkon služby u organizačních článků bezpečnostních sborů s nedostatkem příslušníků proto bývá z důvodu stanovení vyššího zvláštního příplatku označován za „rizikovější“.

3.11.5 Osobní příplatek

Osobní příplatek je, jak ustanovení § 122 odst. 1 ZSP výslovně uvádí, „*nenárokovou složkou služebního příjmu*.“ Tuto svou fakultativní povahu však osobní příplatek ztrácí v okamžiku, kdy je příslušníkovi přiznán.¹³¹ Osobní příplatek je určen k ocenění dlouhodobého výkonu služby v mimořádné kvalitě nebo rozsahu, kdy jeho výše může dosáhnout až 100 % základního tarifu. Často je služebními funkcionáři řešena otázka, zda může být osobní příplatek snížen nebo odebrán v souvislosti s ustanovením na nové služební místo.

Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí jasně potvrdil názor, že nárok na přiznaný osobní příplatek ve stejné výši trvá nepřetržitě i v případě změny služebního místa. Trvalost osobního příplatku tudíž souvisí s koncepcí trvalosti

¹³¹ TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2. s. 445.

samotného služebního poměru.¹³² Změna služebního místa tedy sama o sobě neopravňuje služebního funkcionáře k vydání rozhodnutí, jímž se osobní příplatek sníží, případně odebere. Jak potvrdil NSS v dalším rozhodnutí, změna osobního příplatku u takového příslušníka je přípustná až na základě změny kvality nebo rozsahu výkonu služby na novém služebním místě.¹³³

3.11.6 Stabilizační příplatek

Novela ZSP přinesla v roce 2019 ředitelům jednotlivých bezpečnostních sborů další účinný nástroj ke zvýšení služebních příjmů.

Zavedení stabilizačního příplatku dle § 122a ZSP bylo reakcí na dlouhodobý nedostatek personálu v rámci některých útvarů bezpečnostních sborů, a tak při jeho vzniku byl kladen zejména důraz na flexibilitu jeho poskytování. Z tohoto důvodu není jeho přiznání vázáno na splnění dalších zákonných podmínek.¹³⁴ Jeho skutečnou výši a dobu vyplácení stanovuje ředitel bezpečnostního sboru interním předpisem. Z formulace ustanovení § 122a odst. 1 ZSP „*příslušníkům lze přiznat*“ vyplývá, že na jeho vznik však není právní nárok. Zákon o služebním poměru uvádí pouze negativní vymezení případů, kdy nelze stabilizační příplatek přiznat. Pokud tedy příslušník v kalendářním měsíci nevykoná více než polovinu stanovené doby služby například z důvodu zproštění výkonu služby, zařazení do stanovených druhů záloh nebo neschopnosti k výkonu služby, nárok na něj v tento kalendářní měsíc nevznikne. Určitou sankční povahu pak má nepřiznání stabilizačního příspěvku z důvodu neomluvené nepřítomnosti ve službě.

Za účelem snížení dopadu na veřejné finance není při určování výměry odchodného a výsluhového příspěvku stabilizační příspěvek považován za složku služebního příjmu.¹³⁵ Takovým opatřením je rovněž zabráněno případnému účelovému navyšování výsluhových nároků, jelikož maximální výše stabilizačního příplatku může dle § 122a odst. 3 ZSP dosahovat až „*dvacetičtyřnásobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství dosažené podle zveřejněných údajů Českého statistického úřadu.*“

¹³² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 2. 2015. sp. zn. 6 As 171/2014.

¹³³ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 4. 2014. sp. zn. 1 As 34/2014.

¹³⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 163/2019 Sb., kterým se mění zákon. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

¹³⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 163/2019 Sb., kterým se mění zákon. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

3.11.7 Odměna

Další možností ocenění nadstandardního výkonu služby nebo plnění naléhavých služebních úkolů za nepřítomného příslušníka je poskytnutí odměny dle § 123 ZSP. Na rozdíl od předchozích složek služebního příjmu má odměna jednorázový charakter a je zpravidla příslušníkovi poskytnuta za určité delší časové období. Služební funkcionář je oprávněn jednorázově ocenit rovněž dosavadní výkon služby příslušníka při dovršení 50 let věku.

3.12 Výsluhový příspěvek a odchodné

Skončení služebního poměru příslušníka je zpravidla spojeno se vznikem peněžitých nároků, mezi něž patří měsíčně vyplácený výsluhový příspěvek a jednorázové poskytnutí odchodného.

Smyslem jejich zakotvení v právní úpravě ZSP je především udržení optimálního věkového průměru příslušníků bezpečnostních sborů, kompenzace náročné služby a s ní souvisejících omezení hospodářských a politických práv.¹³⁶

Svůj význam mají výsluhové nároky i z hlediska udržení obdobné životní úrovně příslušníka po skončení služebního poměru. Vzhledem ke značné fyzické a psychické opotřebovanosti totiž velká část příslušníků ukončuje služební poměr ještě před nárokem na starobní důchod.¹³⁷

Při stanovení podmínek výsluhových nároků musí tedy být zohledněny priority bezpečnostních sborů. Nastavení příliš nízké doby rozhodné pro získání nároku na výsluhové nároky se může stát demotivujícím k dlouhodobějšímu setrvání ve služebním poměru, s čímž je spojeno riziko vysoké fluktuace příslušníků.

V současné době je odchodné vypláceno příslušníkům, jejichž služební poměr trval minimálně šest let. Základní výměru tvoří jeden hrubý měsíční příjem, jehož výše se stanovena podle průměrného hrubého služebního příjmu v předchozím kalendářním roce. Za každý další ukončený rok trvání služebního poměru poté dochází k navýšování odchodného až na šestinásobek hrubého měsíčního příjmu.

¹³⁶ TOMEK, Petr a Karel NOVÝ. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7. s. 159.

¹³⁷ MATES, Pavel, Jindřich ŠKODA a František VAVERA. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-604-2. s. 86.

Výsluhový příspěvek náleží příslušníkům, jejichž služební poměr trval alespoň 15 let. Základní výměra je tvořena 20 % hrubého měsíčního služebního příjmu, rovněž odvozeného od průměrného hrubého služebního příjmu v předchozím kalendářním roce. Výše výsluhového příspěvku se každým dalším ukončeným rokem služby postupně navyšuje až na 50 % hrubého měsíčního příjmu.

Nárok na odchodné a výsluhový příspěvek dále zásadně ovlivňuje (ne)přítomnost jednoho z důvodů propuštění stanovených v § 155 a § 157 ZSP. Z nich vyplývá, že tento nárok nevzniká příslušníkovi propuštěnému z důvodu spáchání úmyslného trestného činu, za který byl pravomocně odsouzen nebo bylo v trestním řízení v jeho věci rozhodnuto jedním ze zde vyjmenovaných odklonů. V případě takového výsledku trestního řízení pak nemá nárok na odchodné a ani na výsluhový příspěvek příslušník, který by ještě před vydáním tohoto rozhodnutí účelově požádal o propuštění ze služebního poměru.

4 Komparace se zahraniční právní úpravou

Cílem následující kapitoly je srovnání vybraných institutů právní úpravy služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů České republiky obsažených v zákoně č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, s právní úpravou služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů Slovenské republiky v režimu zákona č. 73/1998 Z. z., o státní službě příslušníků Policejního sboru, Slovenské informační služby, Sboru vězeňské služby a justiční stráže Slovenské republiky a Železniční policie (dále jen „ZStSl“). Hlavním důvodem komparace se Slovenskou republikou je skutečnost, že legislativa obou zemí vychází z historicky společné právní úpravy služebních poměrů, čemuž byla věnována pozornost v druhé kapitole této práce. Od okamžiku rozpadu Československé federace se tedy nabízí vzájemné srovnání pozitivních i negativních trendů vývoje legislativy.

Na úvod je rovněž nutné upozornit na rozdílně užívanou terminologii v rámci Slovenské republiky, kdy v sobě pojem „státní služba“ zahrnuje jednak zaměstnanecké vztahy vymezených státních zaměstnanců,¹³⁸ ale zároveň také vztahy upravující služební poměr.¹³⁹ Pro účely této kapitoly tak bude z důvodu přehlednosti, vyjma rozlišení jednotlivých druhů služebního poměru dle ZStSl, užito jednotného pojmu „služební poměr“.

4.1 Působnost

V prvních letech samostatného vývoje obě země sledovaly podobnou koncepci právní úpravy služebního poměru. Výraznější změnu na území Slovenské republiky přineslo až přijetí ZStSl, který již nebyl modifikován pracovněprávními ustanoveními SZP¹⁴⁰, čímž „*legislativně rozšířil a vzájemně oddělil kvalitativně rozdílný pracovní vztah (služební poměr) příslušníků PZ od soukromoprávních*

¹³⁸ Zákon č. 55/2017 S. z., o státní službě, zákon č. 151/2010 S. z., o zahraniční službě, zákon č. 549/2003 S. z., o soudních úřednících, zákon č. 550/2003 S. z., o probačních a mediačních úřednících.

¹³⁹ Zákon č. 73/1998 S. z., o státní službě příslušníků Policejního sboru, Slovenské informační služby, Sboru vězeňské a justiční stráže Slovenské republiky a Železniční policie, zákon č. 200/1998 S. z., o státní službě celníků, zákon č. 154/2001 S. z., o prokurátorech a právních čekatelů prokuratury, zákon č. 315/2001 S. z., o Hasičském a záchranném sboru, zákon č. 281/2015 S. z., o státní službě profesionálních vojáků.

¹⁴⁰ MEZEI, J., ŠIMONOVÁ, J., NOCIAR, J., DINIČ, J., FUFAL, I. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2018. ISBN 978-80-8168-980-2. s. 46-47.

*pracovních poměrů.*¹⁴¹ Při bližším zkoumání si však lze povšimnout, že ani v současné době se nejedná o oddělení absolutní, což je patrné z delegované působnosti SZP obsažené v ustanoveních § 141b a § 141c ZStSl.

Z rozsahu působnosti ZStSl vyplývá přetrvávající roztržičnost právní úpravy služebního poměru, kdy ZStSl dle § 1 ZStSl dopadá pouze na „*službu příslušníků Policejního sboru, příslušníků Slovenské informační služby, příslušníků Národního bezpečnostního úřadu a příslušníků Sboru vězeňské a justiční stráže.*“ Služební poměr příslušníků Celní správy Slovenské republiky je tedy upraven samostatným, i když obdobně koncipovaným, zákonem č. 200/1998 Z. z., o státní službě celníků. Služební poměr příslušníků Hasičského a záchranného sboru Slovenské republiky je upraven dalším zákonem č. 315/2015 Z. z., o Hasičském a záchranném sboru.

4.2 Druh, vznik a změny služebního poměru, služební disciplína

Na rozdíl od ZSP jsou v ZStSl rozlišeny 4 druhy služebního poměru: státní služba kadeta, přípravná státní služba, stálá státní služba a dočasná státní služba. Státní služba kadeta je v současnosti jediným prostředkem umožňujícím přijetí uchazeče do služebního poměru ještě před dosažením 21 let.

Zvýšení věkové hranice pro vznik služebního poměru z původních 18 let na 21 let, které je i v České republice předmětem častých diskusí, se na Slovensku příliš neosvědčilo. Důvodem jsou především četné aplikační problémy při přechodu kadeta do stálé státní služby, které mají za následek pokles atraktivity státní služby v očích případných zájemců. V současné době je proto novelou ZStSl navrženo opětovné snížení požadovaného věku na 18 let a s ním související zrušení státní služby kadeta.¹⁴² Přípravná státní služba, která může trvat dle okolností nejméně jeden rok a nejvíce tři roky, je pak obdobou služebního poměru na dobu určitou dle ZSP. Po získání policejního vzdělání se příslušník zařazuje do stálé státní služby coby ekvivalentu služebního poměru na dobu neurčitou. Obdobná je i její následná povaha, kdy „*pro stálou státní službu je charakteristická zvýšená ochrana příslušníka před propuštěním (tzv. definitiva).*“¹⁴³

¹⁴¹ KURIL, Jozef. *Základné teoretické otázky služobného pomeru príslušníkov PZ*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru. 2000. ISBN 808054137X. s. 37.

¹⁴² Návrh novely zákona č. 73/1998 Z. z., o státní službě, ze dne 16. prosince 2021.

¹⁴³ MEZEI, J., ŠIMONOVÁ, J., NOCIAR, J., DINIČ, J., FUFAL, I. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2018. ISBN 978-80-8168-980-2. s. 118.

Velmi přínosné je v ZStSl zvýhodnění podmínek služby pro vybrané profese, jejichž kvalifikace je potřebná k plnění úkolů bezpečnostních sborů. Za tímto účelem nejsou povinni absolvovat přípravnou státní službu, ale jsou zařazeni do dočasné státní služby. Ačkoliv platí maximální omezení doby dočasné státní služby na pět let, připouští zároveň ZStSl její neomezené opakování. Tito odborníci přitom požívají srovnatelné výhody jako příslušníci při výkonu stálé státní služby.

V okamžiku přijetí do služebního poměru je příslušníkům, vyjma stálé státní služby, stanovena rovněž zkušební doba v délce nejméně 3 měsíců a nejdéle 18 měsíců. Obdobně jako v ZSP její délku nelze sjednat, ale je jednostranně určena nadřízeným příslušníkem. Kladem takto stanoveného rozmezí je možnost individualizace její délky pro jednotlivé příslušníky s ohledem na jejich předchozí praxi, kvalifikaci nebo osobnostní kvality.

V rámci podmínek přijímacího řízení jsou na uchazeče kladeny v obou zemích srovnatelné požadavky. ZStSl pak navíc požaduje ovládání slovenského jazyka jako jednu z obligatorních podmínek přijetí.

Jde o zcela legitimní požadavek vzhledem k nutnosti používat slovenštinu jako úřední jazyk na odpovídající úrovni při zabezpečení agendy bezpečnostních sborů. Ověření znalostí v rámci přijímacího řízení je realizováno písemnou zkouškou skládající se z prověření znalosti pravopisu a stylistických schopností, kdy uchazeč musí dosáhnout alespoň 50% úspěšnosti.¹⁴⁴

Požadavek na bezúhonnost je ve slovenské právní úpravě vymezen velmi úzce, kdy se za bezúhonného pro účely ZStSl dle § 14 odst. 2 nepovažuje pouze občan, který „*byl pravomocně odsouzený za úmyslný trestný čin anebo byl pravomocně odsouzený k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.*“ Na rozdíl od ZSP je tedy ZStSl benevolentnější, jelikož při posuzování bezúhonnosti přihlíží k zahlázení odsouzení nebo alternativnímu způsobu řešení trestního řízení některým z odklonů v trestním řízení.

Vznik služebního poměru dle ZStSl je oproti úpravě ZSP lépe formulován, kdy ve svém § 16 odst.1 ZStSl uvádí, že „*vzniká dnem určeným v rozhodnutí nadřízeného o přijetí občana do služebního poměru, jestliže nastoupí státní službu v tento den a složí služební přísahu*“, čímž jednoznačně předchází spornému

¹⁴⁴ MEZEI, J., ŠIMONOVÁ, J., NOCIAR, J., DINIČ, J., FUFAL, I. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2018. ISBN 978-80-8168-980-2. s. 128.

výkladu § 17 odst. 3 ZSP, který pouze stanovuje, že „*služební poměr vzniká dnem, který je stanoven v rozhodnutí o přijetí do služebního poměru.*“

Slovenský ZStSl dále zapovídá blízkým osobám¹⁴⁵ výkon státní služby způsobem, kdy jeden z nich bude bezprostředně podřízený druhému nebo bude podléhat jeho účetní kontrole. Takové omezení ZSP neobsahuje, ačkoliv v rámci právní úpravy veřejných zaměstnanců České republiky na něj obdobně pamatuje zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě.¹⁴⁶

Při srovnání institutu převelení vyznívá pro příslušníky méně příznivě slovenská právní úprava dle § 36 ZStSl. Pro účely plnění úkolů Policejního sboru Slovenské republiky, které nevyplývají ze služebního místa příslušníka, je umožněno jejich převelení až na dobu šesti měsíců v kalendářním roce, tedy trojnásobek délky převelení za srovnatelných podmínek dle ZSP. Pro odůvodnění převelení dle ZStSl navíc postačuje vyhlášení bezpečnostního opatření příslušným služebním funkcionářem Policejního sboru. Česká úprava ZSP umožňuje převelení na dobu delší než 60 dnů ve zcela vyjimečných případech vyplývajících z krizové situace.¹⁴⁷

V souvislosti se vzděláváním příslušníků působí ZStSl propracovaněji. V úpravě § 42 ZStSl věnující se zálohám je zde alespoň částečně pamatováno na příslušníky, kteří jsou se souhlasem nadřízeného povoláni nebo vysláni ke studiu až v posledním ročníku jejich studia střední nebo vysoké školy. Oproti úpravě ZSP, která umožňuje zařazení do zálohy pro studující pouze příslušníkům, jejichž studium musí být delší než dvanáct měsíců, slovenská úprava ZStSl má tuto dobu stanovenou na 5 měsíců. V rámci poskytování služebního volna při studiu příslušníka při výkonu služby je shodně dle ZSP i ZStSl upraven jejich nárok na dva dny služebního volna na přípravu a vykonání každé zkoušky. V rámci slovenské úpravy ZStSl však služební volno s nárokem na služební plat nenáleží v případě vykonání a přípravy opravné zkoušky a příslušníkovi je poskytnuto pouze služební volno bez nároku na služební příjem.

Prokazování majetkových poměrů příslušníků bezpečnostních sborů ZSP neupravuje, čímž se odlišuje od ZStSl. Tato povinnost zakotvená v § 48a ZStSl

¹⁴⁵ Dle § 116 zákona č. 40/1964 Zb., občiansky zákonník.

¹⁴⁶ Viz § 43 zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě.

¹⁴⁷ Dle § 2 písm. b) zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), se krizovou situací rozumí „*mimořádná událost podle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu...*“.

představuje velmi účinný nástroj pro boj s korupcí, avšak zároveň také zásadní zásah do práva na soukromí příslušníků bezpečnostních sborů Slovenské republiky. V majetkovém příznání se uvádí údaje o movitém i nemovitém majetku při vzniku služebního poměru, a následně tato povinnost platí každoročně v průběhu trvání celého služebního poměru. Příslušník podává majetkové příznání svému nadřízenému s personální pravomocí, který provádí jeho vyhodnocení za účelem zjištění přírůstku majetku. Poté je majetkové příznání uschováno a zabezpečeno před zneužitím.

4.3 Doba služby, doba odpočinku a dovolená

Podstatné rozdíly lze najít v rozsahu základní doby služby v týdnu, kdy je oproti české úpravě v ZStSl zohledněno, zda má příslušník rovnoměrně rozvrženou dobu služby v týdnu (základní doba služby slovenského příslušníka činí 40 hodin) nebo nerovnoměrně rozvrženou dobu služby v týdnu (základní doba služby slovenského příslušníka činí 38 hodin). Značným pozitivem ZStSl je, že do této základní doby služby v týdnu jsou již dle § 67 odst. 2 ZStSl započítány přestávky na jídlo a odpočinek. Vzhledem k výše uvedenému tedy bude v obou zemích „skutečná“ doba služby příslušníků s rovnoměrně rozvrženou dobou služby v týdnu shodná (37,5 hodin). Naopak s ohledem na charakter činností vykonávaných zpravidla v nepřetržitém režimu služby nebo ve směnách je pro tuto druhou skupinu příslušníků slovenská úprava ZStSl jednoznačně výhodnější. Důvodem je odstranění již zmíněných aplikačních problémů¹⁴⁸ souvisejících s posuzováním přerušitelnosti služby ve smyslu § 60 odst. 3 ZSP.

V oblasti poskytování služebního volna při důležitých osobních překážkách není, i přes potencionální možnost nadužívání tohoto institutu, v ZSP nikterak omezena četnost jeho poskytování. Slovenský ZStSl naproti tomu takové omezení obsahuje, avšak překvapivě dle § 81 odst. 1 písm. c) ZStSl pouze v případě „*doprovodu zdravotně postiženého dítěte do zařízení sociální služby nebo do zvláštní internátní školy a zpět*“ a to na nejvýše 15 dní v kalendářním roce.

Příslušníci mají dle ZSP i ZStSl shodně nárok na 6 týdnů dovolené v kalendářním roce, přičemž v § 70 ZStSl jde o „*základní výměru dovolené*.“ U příslušníků slovenských bezpečnostních sborů v režimu ZStSl dochází ke

¹⁴⁸ Viz kapitola 3.6.6 Přestávky ve službě.

zohlednění služby ve ztíženém a zdraví škodlivém pracovním prostředí, na jejímž základě vzniká samostatný nárok na další týden dodatkové dovolené.

4.4 Služební příjem a výsluhové nároky

V oblasti odměňování příslušníků vykazuje právní úprava Slovenské republiky značnou spleť, která je však oproti ZSP vyvážena větší individualizací služebního příjmu s ohledem na charakter vykonávané služby. Zatímco totiž ZSP rozlišuje pouze 9 složek služebního příjmu, slovenský ZStSl jich ve svém § 84 vyjmenovává rovných 19.

Pro účel odměňování ZStSl v § 84 rozděluje příslušníky na dvě skupiny, kdy jednu skupinu tvoří příslušníci PZ, a druhá skupina je tvořena ostatními příslušníky bezpečnostních sborů v režimu ZStSl. Výčet jednotlivých složek příjmu je pak v rámci obou skupin mírně odlišný. Už na první pohled si přitom nelze nepovšimnout znevýhodnění příslušníků PZ, jimž není, na rozdíl od zbylých příslušníků v režimu ZStSl, přiznán příplatek za službu v noci, příplatek za službu v sobotu a neděli a příplatek za službu ve svátek.

Motivačně působí v ZStSl další fakultativní složky služebního příjmu, které však ZSP neobsahuje. Jde například o příplatek pro řidiče služebních dopravních prostředků, příplatek za přípravu příslušníka čekatele¹⁴⁹ nebo příplatek za ovládání a používání cizího jazyka.

Pozitivně rovněž působí možnost přiznání zvláštního příplatku za nerovnoměrně rozvrženou dobu služby příslušníkům, kteří jej standardně přiznaný nemají. Jeho výše se v takovém případě stanovuje dle § 97 odst. 3 ZStSl podle skutečně odsloužených hodin v noci a ve dnech pracovního klidu.

Osobní příplatek je v ZStSl i ZSP koncipován obdobně. Podobnost lze vysledovat rovněž u rozhodovací praxe soudů ve Slovenské republice.

Tou je zdůrazňováno, že tato fakultativní složka služebního příjmu se stává okamžikem jejího přiznání složkou obligatorní, jejíž výši poté nelze svévolně a bez řádného odůvodnění měnit.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Dle § 7 odst. 2 ZStSl se jedná o příslušníka zařazeného v přípravné státní službě.

¹⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 30. 3. 2017 sp. zn. 8Sžo 9/2015. In: KRAVÁR, Rastislav. *Judikatura k zákonu č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície*. Žilina: Eurokódex, [2020]. ISBN 978-80-8155-090-4. s. 72-73.

Výsluhové nároky příslušníků slovenských bezpečnostních sborů nejsou obsaženy přímo v ZStSl, ale v zákoně č. 328/2002 Z. z., o sociálním zabezpečení policistů a vojáků. Zde je potřeba upozornit na odlišnou terminologii, kdy je v rámci slovenské právní úpravy pod pojmem „výsluhový příspěvek“ myšlena dočasně vyplácená dávka výsluhového zabezpečení, která „kompenzuje *presumovaný dočasný pokles pracovní kvalifikace po skončení služebního poměru.*“¹⁵¹ Česká právní úprava přitom žádný obdobný výsluhový nárok neupravuje. Ekvivalentem výsluhového příspěvku podle ZSP je pro slovenské příslušníky výsluhový důchod dle zákona č. 328/2002 Z. z., o sociálním zabezpečení policistů a vojáků, který je jim však přiznán nejdříve po 25 letech služebního poměru a to ve výši 37,5 % průměrného měsíčního služebního příjmu. Příslušníci bezpečnostních sborů České republiky v režimu ZSP přitom mají nárok na základní 20 % výši výsluhového příspěvku již po 15 letech služby, přičemž obdobné základní výše výsluhového důchodu svých slovenských kolegů (37,5%) dosáhnou dle výpočtu uvedeném v § 158 ZSP již po ukončení 21 let služby.

Značně výhodnější je rovněž právní úprava ZSP v otázce zjišťování základu pro výpočet výsluhového příspěvku, kdy dochází k jeho stanovení na základě služebního příjmu za předchozí kalendářní rok nebo za poslední tři kalendářní roky, podle toho, co je pro příslušníka výhodnější. Slovenská právní úprava přitom vychází z průměrného měsíčního příjmu v posledních 10 letech, čímž je zabráněno umělému navyšování služebního příjmu před ukončením služebního poměru.

¹⁵¹ MEZEI, J., ŠIMONOVÁ, J., NOCIAR, J., DINIČ, J., FUFAL, I. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2018. ISBN 978-80-8168-980-2. s. 700.

5 Úvahy de lege ferenda

V předešlé části práce bylo poukázáno na některé nedostatky obsažené v ZSP a rovněž byla v rámci komparace čerpána inspirace v úpravě vybraných institutů služebního poměru slovenských příslušníků dle ZStSl. Cílem následující kapitoly je proto předložení několika úvah, které mohou přispět ke zkvalitnění právní úpravy služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů v České republice.

První navrhovaná změna ZSP se dotýká šestiměsíční délky zkušební doby obsažené v § 11a ZSP, která ve stávající podobě nereflektuje potřeby bezpečnostních sborů. Důvodem je výkon služby ve specifickém prostředí, v němž nelze bez výhrad aplikovat institut zkušební doby obdobně jako je tomu v ZP. Během prvních šesti měsíců služby není novými příslušníky zpravidla vykonávána samotná služba z důvodu vstupního vzdělávání v rámci kurzů a školení. Jde tedy o příliš krátký časový úsek, během kterého není možné odhalit některé osobnostní či profesní nedostatky vztahující se k budoucímu výkonu služby.

V některých případech se pak může jevit délka zkušební doby naopak jako neúměrně dlouhá. Z tohoto důvodu a s přihlédnutím k úpravě zkušební doby dle ZStSl by bylo vhodné nově navrhované znění § 11a ZSP v této podobě:

„Při přijetí do služebního poměru se stanoví zkušební doba, nejkratší na tři měsíce a nejdéle na 18 měsíců...“

Taková právní úprava by umožňovala služebnímu funkcionáři individuálně stanovovat délku zkušební doby na základě posouzení osoby přijímané do služebního poměru. Tříměsíční zkušební doba by pak připadala v úvahu například u příslušníků, kteří jsou při opětovném přijetí zařazováni do služebního poměru na dobu neurčitou.

Dalším návrhem by bylo možné odstranit nejednoznačnost ZSP v otázce posuzování vzniku služebního poměru u příslušníka, který se nedostaví ke složení služebního slibu nebo jej odmítne složit anebo jej složí s výhradou. Zde se nabízí řešení několika způsoby. K úpravě znění § 17 odst. 3 ZSP by bylo možné inspirativně využít § 17 odst. 4 ZSP. Toto ustanovení řeší situaci, kdy příslušník nenastoupí k výkonu služby v den, jenž mu byl určen v rozhodnutí o přijetí do služebního poměru, a zároveň o této překážce neuvědomí služebnímu funkcionáři. V takovém případě totiž dojde pouze ke zrušení vydaného rozhodnutí o přijetí do

služebního poměru. Výslovný požadavek kumulativního splnění všech podmínek pro vznik služebního poměru (po vzoru ZStSl) přímo v ustanovení § 17 odst. 3 ZSP následujícím způsobem by se však jevil jako efektivnější řešení:

„Služební poměr vzniká dnem, který je stanoven v rozhodnutí o přijetí občana do služebního poměru, nastoupí-li v den nástupu k výkonu služby a v tento den složí služební slib, který zní...“

V oblasti obsazování služebních míst je žádoucí upravit podmínky tzv. „akcelerovaného postupu“ příslušníků s vysokoškolským vzděláním dle § 22 odst. 4 ZSP. Těmto příslušníkům je postup omezen nejvýše do služební hodnosti vrchní komisař, zatímco „civilní“ občan může být na základě tzv. „bočního vstupu“ dle § 22 odst. 5 ZSP ustanoven na služební místo s libovolnou služební hodností.¹⁵² Problematická situace tedy nastává v případě, kdy se o služební místo se stanovenou hodností rada uchází příslušník bezpečnostního sboru (s hodností komisař nebo nižší) a civilní občan, přičemž oba budou hypoteticky absolventy stejného oboru vzdělávání. Zatímco civilní občan bez praxe v bezpečnostních sborech bude na takové volné služební místo ustanoven na základě zmíněného „bočního vstupu“ dle § 22 odst. 5 ZSP, u příslušníka bezpečnostního sboru to možné nebude, jelikož nesplní zákonné podmínky pro přihlášení do výběrového řízení. Řešením by bylo zrušení tohoto omezení v § 22 odst. 4 ZSP následujícím způsobem:

„Do výběrového řízení na obsazení volného služebního místa, pro které je stanovena vyšší služební hodnost, nejvýše však do služební hodnosti vrchní komisař, se může přihlásit příslušník, jenž získal vysokoškolské vzdělání...“

Způsob rozvržení doby služby je významný z hlediska výše služebního příjmu. Základní tarif je navyšován o 10 % pouze příslušníkům vykonávajícím službu ve dvousměnném, třisměnném nebo nepřetržitém režimu služby. Zákon o služebním poměru tak nezohledňuje skutečný počet odsloužených směn o svátcích, o víkendech nebo v noci v rámci daného kalendářního měsíce. Taková právní úprava s sebou nese možnost jisté nespravedlnosti ve způsobu odměňování, avšak v praxi nepřináší větší části příslušníků zásadnější problémy.

¹⁵² Podmínkou však je, že dotyčný splňuje podmínky přijetí do služebního poměru. Výběrové řízení může být vyhlášeno pouze na volné služební místo, pro které je zvlášť vyznačen obor nebo zaměření vzdělávání, které není v bezpečnostním sboru běžné a zmíněné služební místo se nepodaří obsadit kariérním způsobem upraveným v § 22 ZSP.

Vyjímečné případy, kdy ZSP například přípouští, aby příslušník vykonával v rámci kalendářního měsíce část svých směn v noci bez nároku na zvýšení základního tarifu¹⁵³, je možné budoucí právní úpravou odstranit tím způsobem, že příslušníkovi, který nemá přiznaný nárok na zvýšení základního tarifu dle § 114 odst. 2 ZSP, ale charakter jeho činnosti vyžaduje výkon služby v noci a ve dnech pracovního klidu, bude příplatek přiznán podle počtu skutečně odsloužených hodin v noci a ve dnech pracovního klidu v rámci daného kalendářního měsíce, tedy obdobně jako v nastíněné úpravě § 97 odst. 3 ZStSl.

Při stanovení služebního příjmu příslušníka je dle § 112 odst. 2 ZSP přihlédnuto k povinnosti vykonávat službu přesčas v rozsahu 150 hodin v kalendářním roce bez nároku na odměnu v době krizového stavu. Vzhledem k obecné formulaci tohoto ustanovení se ve světle současných událostí ukazuje, že příslušníci bezpečnostních sborů jsou nasazováni v rámci přesčasové služby v době krizového stavu nejen k činnostem souvisejícím s pandemií koronaviru nebo uprchlickou krizí, ale také k činnostem, které s důvodem vyhlášení krizového stavu vůbec nesouvisí. Příslušníci jsou v takovém režimu bez nároku na služební příjem nuceni zabezpečovat běžná bezpečnostní opatření například k zabezpečení fotbalových utkání¹⁵⁴, což je zcela jistě proti původnímu záměru zákonodárce. Z tohoto důvodu by mělo nově navrhované znění § 112 odst. 2 ZSP znít následovně:

„Příslušníkovi je stanoven služební příjem s přihlédnutím k případné službě přesčas v rozsahu 150 hodin v kalendářním roce konané v době krizového stavu, jestliže její výkon přímo souvisí s důvodem vyhlášení krizového stavu.“

Žádoucí je rovněž změna v oblasti přestávek na jídlo a odpočinek, kdy posuzování přerušitelnosti služby dle § 60 odst. 3 ZSP a s ním spojené neproplácení přestávek představuje v současné době předmět mnoha soudních sporů. Poměrně efektivní řešení by přitom bylo možné nalézt po vzoru ZStSl v navýšení základní doby služby příslušníka v § 52 odst. 1 ZSP ze současných 37,5 hodiny týdně na 40 hodin týdně za současné změny § 60 odst. 2 ZSP, podle kterého by se přestávka na jídlo a odpočinek započítávala do doby služby.

¹⁵³ Viz kapitola 3.6.1 Rozvržení doby služby.

¹⁵⁴ Viz např. článek v tištěné MF Dnes ze dne 8.3.2022 „V nouzovém stavu se neplatí přesčasy“.

V oblasti výsluhových nároků je namístě v souvislosti s medializovaným případem vysoce postaveného policisty, který řídil pod vlivem alkoholu¹⁵⁵, navrhnout změnu právní úpravy ZSP u podmínek nároku na odchodné a výsluhový příspěvek. Jak bylo popsáno v předešlé části práce, nárok na odchodné a výsluhový příspěvek nevzniká příslušníkovi propuštěnému z důvodu spáchání úmyslného trestného činu, za který byl pravomocně odsouzen nebo bylo v trestním řízení v jeho věci rozhodnuto jedním ze zde vyjmenovaných odklonů. Tento nárok nemá ani příslušník, jenž je propuštěn dle § 42 odst. 1 písm. d) ZSP, neboť „*porušil služební slib tím, že se dopustil zavrženíhodného jednání, které má znaky trestného činu a je způsobilé ohrozit dobrou pověst bezpečnostního sboru*“, pokud současně dle § 155 písm. c) a § 157 písm. c) ZSP „*je následně na základě jednání, které vedlo k jeho propuštění, pravomocně odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně.*“

Budoucí právní úprava ZSP by však měla pamatovat i na situaci příslušníka, který je po spáchání úmyslného trestného činu služebním funkcionářem propuštěn ze služebního poměru pro porušení služebního slibu dle § 42 odst. 1 písm. d) ZSP; jeho trestná činnost je následně vyřešena pravomocným rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání, pravomocným schválením narovnání nebo pravomocným rozhodnutím o podmíněném odložení návrhu na potrestání, tedy odlišně od současné podmínky § 155 písm. c) a § 157 písm. c) ZSP, že „*je následně na základě jednání, které vedlo k jeho propuštění, pravomocně odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně.*“

Nové znění § 155 písm. c) a § 157 písm. c) ZSP, znemožňující v takových případech přiznání nároku na odchodné a výsluhový příspěvek, by mohlo být upraveno následujícím způsobem:

„písm. d) a je následně na základě jednání, které vedlo k jeho propuštění, pravomocně odsouzen pro trestný čin spáchaný úmyslně nebo bylo pravomocně rozhodnuto o podmíněném zastavení jeho trestního stíhání nebo bylo pravomocně schváleno narovnání nebo bylo pravomocně rozhodnuto o podmíněném odložení návrhu na potrestání...“

¹⁵⁵ Viz Pražský deník. *Náměstek policejního ředitele dostal za alkohol vyhazov. Stačí to?.* Dostupné z: <https://prazsky.denik.cz/zlociny-a-soudy/namestek-policejního-reditele-dostal-za-alkohol-vyhazov-staci-to-20220129.html>.

6 Závěr

Diplomová práce se zabývala současnou právní úpravou služebního poměru ve světle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Jejím cílem bylo seznámení s vybranými instituty služebního poměru a jejich zhodnocení na základě studia odborné literatury, důležitých soudních rozhodnutí a v neposlední řadě rovněž osobních zkušeností autora z prostředí bezpečnostních sborů.

V práci byl nejprve stručně popsán historický vývoj této oblasti od počátku 19. století, z něhož byla patrná značná roztržitost a nepřehlednost tehdejší právní úpravy. Tento nežádoucí stav, značně ovlivněný historickými souvislostmi, přetrvával prakticky až do okamžiku nabytí účinnosti současného zákona o služebním poměru.

Jeho zvláštní úprava od té doby představuje natolik komplexní zakotvení jednotlivých institutů služebního poměru příslušníků bezpečnostních sborů, že vylučuje podpůrné použití zákoníku práce. Vytváří tak specifickou autonomní oblast pracovního práva, jež do jisté míry uniká pozornosti odborné veřejnosti. Předmětná právní úprava tak může být vnímána jako zanedbávaná či nedokonalá, a tudíž i neatraktivní pro zájemce o kariéru v bezpečnostních sborech České republiky.

Zhodnocení vybraných ustanovení ZSP pro účely této diplomové práce tomu však nenasvědčuje. Příslušník od okamžiku přijetí do služebního poměru požívá značné výhody, které zahrnují především jistotu služebního poměru, pravidelné zvyšování jeho služebního příjmu na základě odsloužených let, možnost celoživotního profesního růstu, výhodné podmínky výkonu služby a zejména nárok na některé výhody, kterými civilní zaměstnanci v režimu zákoníku práce zpravidla nedisponují. Jde především o nadstandardní délku dovolené, každoroční nárok na ozdravný pobyt, možnost poskytování placeného služebního volna ke studiu příslušníka, a to i v rámci celé délky jeho studia. Jedinečné stimuly pak představují výsluhové nároky, které příslušníky štědře odměňují za výkon služby v náročných podmínkách bezpečnostních sborů.

Tyto výhody jsou však vyváženy specifickými požadavky na osobnostní kvality osob zařazených ve služebním poměru, včetně přísných požadavků na zdravotní a fyzickou způsobilost. Významné je rovněž omezení některých práv,

které se jich dotýká i v době mimo službu. Značnou nevýhodu může někdy rovněž představovat samotná kogentnost právní úpravy, která nedovoluje odchýlení od dané dispozice.

Přínosnost práce může být zejména spatřována v části věnované komparaci právní úpravy služebního poměru se Slovenskou republikou. Ta ukázala v některých oblastech možnou cestu dalšího legislativního vývoje české právní úpravy, neboť upozorňuje na některá problémová ustanovení. V případě těch nejvýznamnějších pak byl navržen i jejich možný budoucí legislativní vývoj. I přes veškeré nedostatky zmíněné v této práci lze konstatovat, že zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, představuje i v současné podobě funkční právní předpis.

Obdobně jako pro další oblasti lidského společenství, života a činnosti, i zde stále platí výrok připisovaný již filozofům 16. století - časy se mění, a my se měníme s nimi a v nich. Oblast práva odráží významným způsobem obecnou a nadčasovou lidskou zkušenost o vzájemné provázanosti a závislosti na průběhu času, změnách společenských poměrů, jejichž proměnlivost musí právo vždy reflektovat.

Má-li být naplněn oprávněný společenský požadavek bezpečnosti, ochrany života a všech životních hodnot, je výsostným posláním a smyslem práva poskytnout a evaluovat kvalitní legislativní oporu i těm, kteří tuto společenskou potřebu zajišťují. K této reflexi se snaží přispět i předložená diplomová práce.

Resumé

The diploma thesis is focused on the evaluation and analysis of Act No. 361/2003 Coll., on the service relationship of members of the security forces, which represents a comprehensive legal regulation of this specific civil servant relationship.

The thesis is divided into several parts. First, a brief historical excursion of the legislation in question in our territory is made. The main second part of the work is then devoted first to the definition of basic concepts, introduction to selected institutes of *de lege lata* service relationship and their subsequent analysis. This part of the thesis also points out some shortcomings of the Czech legislation. In the next part, a comparison with the foreign legal regulation of the service relationship of members of the security forces of the Slovak Republic is made. Finally, the findings of the previous chapters are linked and a possible future direction of legislative development *de lege ferenda* is proposed in several areas that may contribute to the improvement of the legal regulation of the service relationship of members of the security forces in the Czech Republic.

On the basis of an analysis of the Act itself, a study of the literature and related court decisions, it has been confirmed that the legal regulation of Act No. 361/2003 Coll. on the service relationship of members of the security forces is of a high standard. This is because it sufficiently reflects the nature of the activities carried out by members of the security forces and, if they wish, allows them to remain in service for practically their entire professional life.

The shortcomings highlighted concern in particular the length of probationary periods, the filling of posts by officers with university degrees, the reimbursement of meal breaks or the performance of overtime during a state of crisis without pay. In future amendments to this Act, it is also advisable to take inspiration from the Slovak Act on the service relationship of members of security forces No 73/1998 Coll., which shows a high quality of legal regulation in some of the above-mentioned institutes.

Seznam použité literatury

Monografie

1. BĚLINA, Miroslav a Jan PICHRT. *Pracovní právo*. 7. doplněné a podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-667-8
2. GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky*. 5. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7
3. HORECKÝ, Jan a Petr MACHÁLEK. *Právní poměry při výkonu závislé práce ve veřejné správě*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8811-5
4. CHROBÁK, Jiří. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Praktický komentář. ISBN 978-80-7598-539-2
5. KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2021. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-820-7
6. KRAVÁR, Rastislav. *Judikatura k zákonu č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície*. Žilina: Eurokódex, [2020]. ISBN 978-80-8155-090-4
7. KURIL, Jozef. *Základné teoretické otázky služobného pomeru príslušníkov PZ*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru. 2000. ISBN 808054137X
8. MATES, Pavel, Jindřich ŠKODA a František VAVERA. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-572-4
9. MEZEI, J., ŠIMONOVÁ, J., NOCIAR, J., DINIČ, J., FUFAL, I. *Štátna služba a služobný pomer príslušníkov Policajného zboru*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2018. ISBN 978-80-8168-980-2
10. PICHRT, Jan, Martin KOPECKÝ a Jakub MORÁVEK, ed. *Služební vztahy a výkon závislé práce*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-429-4
11. TOMEK, Petr a Karel NOVÝ. *Služební poměr příslušníků bezpečnostních sborů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. ISBN 80-86898-71-7

12. TOMEK, Petr. *Slovník služebního poměru*. Olomouc: ANAG, 2009. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-541-2
13. TOMEK, Petr. *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: s komentářem, poznámkami a judikaturou*. Olomouc: ANAG, 2007-. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-234-2

České právní prameny

1. Zákon č. 15/1914 ř. z., o služebním poměru státních úředníků a státních sluhů
2. Zákon č. 299/1920 Sb., o četnictvu
3. Zákon č. 153/1923 Sb., kterým se upravují některé služební poměry četnictva a některé četnické požitky, zejména odpočivné a zaopatřovací
4. Zákon č. 149/1947 Sb., o národní bezpečnosti
5. Zákon č. 286/1948 Sb., o národní bezpečnosti
6. Zákon č. 66/1950 Sb., o pracovních a platových poměrech státních zaměstnanců
7. Zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků
8. Zákon č. 70/1965 Sb., o sboru národní bezpečnosti
9. Zákon č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti
10. Zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce
11. Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně
12. Zákon č. 410/1991 Sb., o služebním poměru příslušníků Policejního sboru Slovenské republiky
13. Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii
14. Zákon č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie České republiky
15. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
16. Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č.168/1998 Sb.
17. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)
18. Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému
19. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)
20. Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

21. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
22. Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě
23. Nařízení vlády č. 104/2005 Sb., kterým se stanoví katalog činností v bezpečnostních sborech

Zahraníční právní prameny

1. Zákon č. 40/1964 Zb., občanský zákoník
2. Zákon č. 73/1998 Z. z., o státní službě příslušníků Policejního sboru, Slovenské informační služby, Sboru vězeňské služby a justiční strážce Slovenské republiky a Železniční policie
3. Zákon č. 200/1998 Z. z., o státní službě celníků
4. Zákon č. 328/2002 Z. z., zákon o sociálním zabezpečení policistů a vojáků
5. Zákon č. 315/2015 Z. z., o Hasičském a záchranném sboru

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2011. sp. zn. Pl. ÚS 20/09
2. Nález Ústavního soudu ze dne 11. 9. 2018. sp. zn. Pl. ÚS 24/17
3. Usnesení zvláštního senátu ze dne 13. 12. 2007. sp. zn. Konf 26/2005-9.
4. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 4. 2009.
sp. zn. 6 Ans 4/2009
5. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 5. 2010.
sp. zn. 1 As 36/2010
6. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 6. 2011.
sp. zn. 4 Ads 53/2011
7. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 8. 2012.
sp. zn. 6 Ads 59/2012
8. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 8. 2012.
sp. zn. 6 Ads 59/2012
9. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. 6. 2013.
sp. zn. 6 Ads 19/2013
10. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 9. 2013.
sp. zn. 4 Ads 118/2012
11. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 11. 2013.
sp. zn. 6 Ads 33/2013

12. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 4. 2014.
sp. zn. 1 As 34/2014
13. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 8. 2014.
sp. zn. 10 As 126/2014
14. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 11. 2014.
sp. zn. 9 As 155/2014
15. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 2. 2015.
sp. zn. 6 As 171/2014
16. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 10. 2015.
sp. zn. As 183/2015
17. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 8. 2016.
sp. zn. 1 As 185/2016
18. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 11. 2017.
sp. zn. 10 Ads 316/2016
19. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 7. 2019.
sp. zn. 8 As 257/2018
20. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 7. 2019.
sp. zn. 8 As 257/2018
21. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 5. 2020.
sp. zn. 9 As 40/2020
22. Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 7. 2021.
sp. zn. 4 As 11/2021
23. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 10. 2010.
sp. zn. 22 Ca 177/2009
24. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 5. 2015. sp. zn. 8 Ad 13/2011
25. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 6. 2018. sp. zn. 22 Ad 10/2017
26. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 7. 2018. sp. zn. 65 Ad 9/2017
27. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 2. 2021. sp. zn. 65 A 74/2020
28. Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 9. 2. 2021. sp. zn. 65 A 74/2020
29. Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 30. 3. 2017
sp. zn. 8Sžo 9/2015

Ostatní

1. CVEJNOVÁ, Štěpánka. Státní služba. *Newsletter sekce pro státní službu Ministerstva vnitra ČR*. 2018, (3)

2. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 163/2019 Sb., kterým se mění zákon. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů
3. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 247/2017 Sb., kterým se mění zákon. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů
4. Unie bezpečnostních složek. *Jednání odborových organizací u ministra vnitra* [online]. 2022. Dostupné z: <https://uniebs.cz/2022/02/02/jednani-odborovych-organizaci-u-ministra-vnitra/?fbclid=IwAR2N29ze3AwoHz8Jdg5sQ0P3BVPhzKnBHgQKqk0IIKh3LzreP8WVH5xP2w>
5. Návrh novely zákona č. 73/1998 Z. z., o státní službě, ze dne 16. prosince 2021
6. Policie České republiky. *Obsazování služebních míst* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/kariera-v-policii-obsazovani-sluzebnich-mist-uvodni-slovo.aspx>
7. TOMEK, Petr. *Metodická příručka k udělování souhlasu s výkonem jiné výdělečné činnosti, aneb jak souhlas neudělit. NOS PČR* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.nospcr.cz/metodicka-prirucka-k-udelovani-souhlasu-s-vykonem-jine-vydelecne-cinnosti-aneb-jak-souhlas-neudelit/>
8. TOMEK, Petr. *Změny zákona o služebním poměru k datu 1. 1. 2018* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.odbory.info/obsah/30/zmeny-zakona-o-sluzebnim-pomeru-k-datu-1-1-2018/19706>